

Over sommige kinderen moet je praten

Gegevensuitwisseling in de jeugdzorg

Rede uitgesproken door

Prof. mr. drs. M.R. Bruning

bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar
vanwege het Leids Universiteits Fonds
op het gebied van het Jeugdrecht
aan de Universiteit Leiden
op dinsdag 11 april 2006

Mijnheer de Rector Magnificus, zeer gewaardeerde toehoorders,

1. Inleiding

Ongeveer een maand geleden nam een gezinsvoogd contact met mij op over een kind in een geïsoleerd eenoudergezin waarover zij zich zorgen maakte. Het ging om een elfjarig meisje, laten we haar Nina noemen, dat opgroeide bij haar moeder. Moeder geloofde dat zij regelmatig werd bedreigd; het zou gaan om stalking en belaging van moeder via het internet door hulpverleners en anderen in haar directe omgeving. Zij was hiervoor naar de politie gegaan om aangifte te doen, maar de politie zag op basis van haar verwarde toestand reden om het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) in te schakelen vanwege de zorgen die er om Nina waren. Omdat uit onderzoek van het AMK bleek dat ook bijvoorbeeld de school zich zorgen maakte om Nina, werd de Raad voor de Kinderbescherming ingeschakeld om een onderzoek naar een mogelijk te treffen jeugdbeschermingsmaatregel te starten. Ondertussen leek het met Nina niet goed te gaan en werd zij via een gedwongen psychiatrische opname in een kinder- en jeugdpsychiatrische kliniek geplaatst voor de duur van ruim tien dagen. Daar werd zij onderzocht en op basis van de bevindingen werd een rapport opgesteld. Toen bleek dat er onvoldoende juridische basis meer was voor voortzetting van het verblijf in de kliniek, kon moeder Nina weer mee naar huis nemen. Enige weken later werd op verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming door de kinderrechtster een maatregel van ondertoezichtstelling uitgesproken en kreeg Nina een gezinsvoogd van Bureau Jeugdzorg toegewezen die verantwoordelijk was voor de uitvoering van de gedwongen hulpverlening. Deze gezinsvoogd had vanwege haar zorgen over Nina de kliniek gevraagd om inzage in het rapport of in elk geval om informatie, zodat zij een betere inschatting kon maken van de problematiek en de veiligheid van het meisje bij moeder thuis. Moeder wilde zelf het rapport niet geven en gaf ook geen toestemming tot inzage. Dit was voor de kliniek reden om inzage in het rapport te weigeren en geen informatie over het meisje uit te wisselen, nu hiertoe immers geen toestemming van de wettelijk vertegenwoordiger was. Toen de gezinsvoogd de politie benaderde en vroeg of deze nog signalen had opgevangen die erop duiden dat Nina bij moeder thuis onvoldoende veilig was, kreeg zij te horen 'dat zij zich nog maar eens goed achter de oren moest krabben voordat zij besliste dat Nina voorlopig thuis bleef wonen', maar dat deze informatie niet in het dossier mocht worden opgenomen. De gezinsvoogd legde mij de vraag voor of dit alles zomaar kon, nu zij de informatie waarom zij had gevraagd zo hard nodig had om een zorgvuldige inschatting te kunnen maken over de zorgen om en de veiligheid van Nina.

Soms heeft een kind zoals Nina geheimen waar het niet over kan praten. Een aantal jaren geleden is ter bestrijding van kindermishandeling de landelijke campagne 'Over sommige geheimen moet je praten' gevoerd, gericht op kinderen die het slachtoffer zijn van kindermishandeling maar hier niet over praten. Soms hebben ouders zoals de

moeder van Nina geheimen waar niet over wordt gepraat, waardoor buitenstaanders niet goed kunnen inschatten of een kind veilig is bij ouders. Soms hebben professionals die met een gezin zoals dat van Nina te maken krijgen, beroepsgeheimen waar zij niet over mogen of willen praten. Hierdoor kan een gezinsvoogd zoals die van Nina belangrijke informatie missen die noodzakelijk is bij het maken van een zorgvuldige beslissing over de belangen en de veiligheid van Nina. Ik zal hieronder dan ook betogen dat je als professional over sommige kinderen moet praten, namelijk over die kinderen over wie ernstige zorgen bestaan. Dit zijn onder andere kinderen die met een Bureau Jeugdzorg te maken krijgen.

De jeugdzorg is de laatste jaren opgeschrikt door enkele incidenten die veel media-aandacht kregen en daarmee tot negatieve publiciteit hebben geleid. De zaak Roermond uit 2002, waar een vader de echtelijke woning in brand stak en zes van zijn zeven kinderen overleden, leidde tot een discussie over regie in de jeugdzorg die vooral werd aangewakkerd door het rapport van het toezichthoudend orgaan binnen de jeugdzorg, de Inspectie Jeugdzorg. Hoewel vele instellingen betrokken waren bij het gezin, ontbrak het aan de noodzakelijke samenwerking. Iedere instelling in de hulpverleningsketen bezat volgens de Inspectie belangrijke informatie die een andere instelling niet kende, terwijl deze gegevens wel cruciaal waren. De Inspectie doet naar aanleiding van deze casus dan ook de aanbeveling aan het Rijk er voor zorg te dragen dat privacywetgeving geen belemmering vormt voor betere uitwisseling van informatie tussen hulpverleners van verschillende instellingen.¹

De zaak Savanna uit 2004 is ons misschien wel het meest bijgebleven. Een moeder bracht met haar partner haar driejarig dochttertje Savanna na jaren vol verwaarlozing om het leven; zij zijn hiervoor inmiddels in hoger beroep veroordeeld. Savanna was al in haar eerste levensjaar door de kinderrechter onder toezicht gesteld wat betekent dat er hulpverlening was opgelegd en dat een gezinsvoogd namens een Stichting Bureau Jeugdzorg de taak had om de bedreiging van de ontwikkeling van Savanna tegen te gaan. Deze zaak leidde, mede op grond van het Inspectierapport hierover, tot veel kritiek op de jeugdzorg en veel commotie binnen de jeugdzorg, nu zelfs de betrokken gezinsvoogd werd onderworpen aan een strafrechtelijk onderzoek naar haar handelen. Opnieuw bleek dat betrokken instanties bij het gezin onvoldoende

1 Inspectie Jeugdzorg 2002. De Inspectie doet aan het Rijk o.a. de volgende aanbeveling: *“creëer de mogelijkheid om tot effectieve en efficiënte informatie-uitwisseling te komen tussen ketenpartners. Duidelijkheid inzake de privacywetgeving en sectorale eisen aan instellingen dienen hierbij geen drempels op te werpen”* (p. 20).

samenwerkten, dat het onbrak aan duidelijke regievoering en de verschillende betrokken hulpverleners daardoor langs elkaar heen werkten en onderschatten hoe ernstig de situatie was.²

De Tolbert-zaak uit 2005 tenslotte betrof een gezin met twee jonge kinderen dat door de vader van de kinderen aangemeld was bij het AMK, dat onderdeel uitmaakt van Bureau Jeugdzorg. Het AMK besloot na onderzoek dat via Bureau Jeugdzorg vrijwillige hulpverlening zou moeten starten. De zaak werd overgedragen aan de sector vrijwillige hulpverlening, maar voordat verdere actie werd ondernomen, kwamen de twee kinderen over wie ernstige zorgen waren, een week na de melding bij het AMK om het leven. De kinderen zijn door de nieuwe partner van hun moeder vermoord, zo heeft de Rechtbank Groningen onlangs geoordeeld.³ Het Inspectierapport van oktober 2005 naar aanleiding van de casus Tolbert maakt duidelijk dat ook in deze zaak sprake was van gebrek aan voldoende gegevens, waardoor de urgentie van de melding niet goed kon worden ingeschat. Eerdere zorgelijke gegevens over dit gezin waren gewist en de sector vrijwillige hulpverlening had geen inzage in de gegevens van het AMK, dit alles met als reden dat privacywetgeving dit verbood.⁴

Niet alleen uit deze incidenten wordt duidelijk dat gegevensuitwisseling in de jeugdzorg een belangrijk knelpunt is.⁵ Recent onderzoek in opdracht van Operatie Jong, die

2 Inspectie Jeugdzorg maart 2005. De Inspectie stelt in dit rapport dat van een gezinsvoogd wordt verwacht dat deze een actieve rol speelt in het verzamelen van informatie door middel van het actief vergaren van informatie en het delen van informatie met andere hulpverleners (p. 42). De Inspectie voor de Gezondheidszorg verrichtte in opdracht van de Staatssecretaris van VWS, de Minister van Justitie en de Inspectie Jeugdzorg eveneens een onderzoek naar de kwaliteit van het zorgverleningsproces aan Savanna. Zij maakte hierover slechts een zeer beknopte algemene rapportage van 19 mei 2005 openbaar; één van de algemene conclusies was dat informatieoverdracht bij diverse wisselingen van hulpverleners niet of onvolledig plaatsvond, en dat adequate informatieoverdracht op enkele momenten niet heeft plaatsgevonden, omdat hiervoor de toestemming van de ouder/cliënt ontbrak. Dit terwijl volgens de Inspectie de hulpverleners in deze situatie ook gebruik hadden kunnen maken van de mogelijkheid om hun geheimhoudingsplicht te doorbreken in het belang van Savanna. Tevens werd geconcludeerd dat sommige hulpverleners niet of pas na verloop van tijd op de hoogte waren van de aanstelling van een gezinsvoogd. *“Er bestaat kennelijk geen procedure bij het Bureau Jeugdzorg, die erin voorziet dat bij het gezin betrokken hulpverleners in de gezondheidszorg kunnen weten dat er sprake is van een OTS”*, aldus de Inspectie voor de Gezondheidszorg (p. 5).

3 Rechtbank Groningen 16 februari 2006, LJN AV1893.

4 Inspectie Jeugdzorg oktober 2005. In het persbericht over deze zaak wordt gesteld dat Bureau Jeugdzorg zijn werkwijze zodanig moet aanpassen dat informatie sneller verzameld en tijdiger gebruikt kan worden, maar dat koppeling van informatiesystemen van het AMK met de overige sectoren van Bureau Jeugdzorg *“wettelijk niet is toegestaan”* (ANP, 12 oktober 2005).

5 Hoofdinspecteur Joke de Vries van de Inspectie Jeugdzorg signaleert dit knelpunt ook; zij geeft op 8 december 2005 op een congres over jeugdzorg (*‘Uithuisplaatsing, een noodzakelijk kwaad?’*, Amsterdam) aan dat werkers in de jeugdzorg in veel gevallen te weinig weten van de situatie van een kind, waardoor structurele problemen te vaak als incidenten worden beschouwd (E-zine Jeugdzorg, nr. 523, 9 december 2005).

is ingesteld ter verbetering van de samenhang in de aanpak van het jeugdbeleid,⁶ toont eveneens aan dat gebrekkige gegevensuitwisseling in de jeugdzorg een relevant probleem is. In opdracht van Operatie Jong is in een rapport van 4 april 2005, waarin een casestudie wordt gepresenteerd van de cliëntroutes naar en in de jeugdbescherming van de grootstedelijke regio Amsterdam, ingegaan op de gegevensuitwisseling in de jeugdbescherming. Als knelpunt wordt gesignaleerd dat ten aanzien van het beschermingsonderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming geen sprake is van automatische gegevensuitwisseling tussen ketenpartners. Tevens is sprake van geringe samenwerking, gegevensuitwisseling en overdracht tussen vrijwillige hulpverlening en jeugdbescherming, terwijl beide vormen van hulpverlening binnen Bureau Jeugdzorg zijn ondergebracht. *“Hoewel 9 van de 10 OTS-cliënten gezien worden door de jeugdhulpverleners, is er onvoldoende uitwisseling over cliënten”*.⁷

Ook uit andere recente beleidsstukken en rapporten blijkt dat sprake is van een inefficiënte informatieoverdracht, waarbij een belangrijke oorzaak wordt gezien in de onduidelijkheid over privacywetgeving. Het kabinet heeft op 22 juni 2004 de (jeugd)agenda van Operatie Jong vastgesteld; één van de twaalf thema's betreft registratie en informatie-uitwisseling. In het rapport van Operatie Jong van november 2004 wordt bij de presentatie van het plan van aanpak ten aanzien van dit thema gesteld dat één van de grote knelpunten in de jeugdketen de gebrekkige informatie-uitwisseling betreft. Er is, zo staat in het rapport, *“een schat aan informatie en deskundig oordeel aanwezig, maar het probleem is dat die informatie vaak niet wordt uitgewisseld”*.⁸ Op de website van de Operatie Jong staat als veelgestelde vraag (FAQ) geformuleerd of het klopt dat de regelgeving ter bescherming van persoonsgegevens een adequate uitwisseling van gegevens in de weg kan staan. Verwezen wordt naar de Helpdesk privacy van het ministerie van Justitie. Als resultaat van de bevindingen van de Operatie Jong omtrent de onduidelijkheid ten aanzien van privacywetgeving heeft de staatssecretaris van VWS - mede namens de ministers die betrokken zijn bij de Operatie Jong - in een brief aan de Tweede Kamer op 4 november 2005 aangegeven dat de Helpdesk privacy breder toegankelijk wordt, zodat alle sectoren die met jeugd werken hier met hun vragen over gegevensuitwisseling terecht kunnen en de organisaties zodoende beter de mogelijkheden kunnen verkennen om binnen de bestaande regelgeving gegevens uit te wisselen.⁹

6 Operatie Jong is een samenwerkingsverband tussen de ministeries van VWS, OCW, Justitie, SZW en BZK en wordt geleid door Van Eijk als Commissaris Jeugd- en Jongerenbeleid.

7 Van Beckhoven, Van Dun & Slijp 2005, p. 12. In dit rapport wordt het thema gegevensuitwisseling benaderd vanuit de doelstelling om tot snellere doorlooptijden binnen de jeugdbescherming te komen. Hiertoe wordt o.a. de aanbeveling gedaan tot eenmalige gegevensverzameling die vervolgens wordt uitgewisseld tussen de partners.

8 Operatie Jong 2004, waarin aan de hand van twaalf thema's plannen van aanpak worden gepresenteerd, die door het kabinet zijn vastgesteld.

9 *Kamerstukken II* 2005/06, 29 284, nr. 14, p. 6 (brief 'versnelde aanpak knelpunten jeugdbeleid').

In de rapportage van de jeugdzorgbrigade¹⁰ van oktober 2005 worden de problemen omtrent de informatieoverdracht in de jeugdbescherming eveneens aan de kaak gesteld. Aangegeven wordt dat de gezinsvoogd helaas vaak niet kan beschikken over alle relevante gegevens over de achtergrond van opvoeders, waardoor de situatie waarin het kind verkeert niet goed kan worden ingeschat. Het gaat hier om gegevens zoals veroordelingen, criminele activiteiten en gewelddadigheden. “*In feite is het belang van het kind hier dus ondergeschikt aan de privacy van de opvoeders*”, aldus de jeugdzorgbrigade.¹¹ Voorgesteld wordt om, zolang de gezinsvoogd geen toegang heeft tot de politiearchieven en het justitiële documentatieregister, de Raad voor de Kinderbescherming standaard deze informatie te laten opvragen bij de voorbereiding van een verzoek tot een ondertoezichtstelling. Daarnaast doet de jeugdzorgbrigade het voorstel aan Bureau Jeugdzorg om ter verkorting van de doorlooptijden en ter voorkoming van dubbele bevraging van de cliënt aan te sluiten op de beschikbare informatie van de voorliggende instellingen. Ook zou Bureau Jeugdzorg in het indicatietraject rekening moeten houden met de informatiebehoefte van zorgaanbieders, zodat deze zo optimaal mogelijk aan de slag kunnen met de cliënt.¹²

De staatssecretaris heeft naar aanleiding van deze rapportage inmiddels laten weten dat zij met de jeugdzorgbrigade van mening is dat een gezinsvoogd goed geïnformeerd moet zijn over de situatie waarin een kind verkeert en met name over de achtergrond van de opvoeders, want de veiligheid van het kind moet voorop staan. Indien signalen duiden op crimineel gedrag zal de Raad voor de Kinderbescherming daarom hetzij op verzoek van Bureau Jeugdzorg, hetzij eigenstandig de gegevens uit het centrale justitiële documentatieregister opvragen, zo geeft zij aan.¹³ Hoewel deze oplossing vanuit het streven naar een betere informatieoverdracht aan gezinsvoogden om de veiligheid van een kind in te schatten te waarderen is, valt op te merken dat het voor Bureau Jeugdzorg wel omslachtig is om op deze wijze niet zelf, maar via de Raad informatie te verkrijgen over de criminele achtergrond van opvoeders. Dit klemt te meer als signalen die hierop wijzen pas na verloop van tijd duidelijk worden en de Raad op dat moment geen taak meer heeft bij de uitvoering van een jeugdbeschermingsmaatregel.

Het gesignaleerde probleem van inadequate informatieoverdracht binnen de jeugdzorg is, zoals hierboven blijkt, veelomvattend. Het gaat om gegevensuitwisseling tussen ver-

10 De jeugdzorgbrigade is door de Staatssecretaris van VWS en de Minister van Justitie ingesteld in september 2004 onder leiding van De Grave met als taak het signaleren en verbeteren van onnodige bureaucratie in de jeugdzorg.

11 Jeugdzorgbrigade 2005a (tweede voortgangsrapportage), p. 26.

12 Jeugdzorgbrigade 2005a, p. 17. Het rapport *De Gordiaanse jeugdknoop – jeugdbeleid met meer gezin en meer gezag* van het Wetenschappelijk Instituut van het CDA uit 2005 noemt eveneens de knelpunten die bestaan op het punt van samenwerking tegenover privacybescherming in de jeugdzorg, waarbij wordt geconstateerd dat er ‘veel meer mag dan men eigenlijk denkt’, hoewel er toch wettelijke grenzen zijn (p. 67).

13 *Kamerstukken II* 2005/06, 29 815, nr. 44, p. 4.

schillende sectoren binnen Bureau Jeugdzorg, tussen Bureau Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming als een jeugdbeschermingsmaatregel noodzakelijk lijkt,¹⁴ tussen elkaar opvolgende hulpverleners binnen of buiten Bureau Jeugdzorg bij de overdracht van hulpverlening,¹⁵ en tussen een hulpverlener van Bureau Jeugdzorg en anderen die hulp bieden aan of toezicht houden op hetzelfde kind of die anderszins betrokken zijn bij hetzelfde gezin en hierover relevante informatie hebben, zoals school, huisarts of politie. Zowel in de samenleving als in de politiek is de roep om meer veiligheid voor het kind dat te maken krijgt met jeugdzorg groot. De hulp zou zich meer moeten richten op het kind en minder op de ouders, zo wordt wel gepleit. In elk geval zouden de belangen van het kind voorop dienen te staan in de jeugdzorg. Hiervoor is het belangrijk dat een zorgvuldige en juiste risicotaxatie kan worden gemaakt in situaties waarin moet worden beslist over de veiligheid van een kind, bijvoorbeeld bij de vraag of een kind uit huis moet worden geplaatst. Voor een juiste risicotaxatie en een zorgvuldige afweging van de belangen van kinderen in nood, is het echter noodzakelijk dat alle relevante informatie kan worden meegewogen.

De vraag is nu wat de oorzaak is van de gebrekkige gegevensoverdracht, en hoe dit kan worden opgelost of in elk geval kan worden verbeterd. Zijn de belemmeringen met betrekking tot gegevensuitwisseling die in de jeugdzorgpraktijk worden ervaren inderdaad te wijten aan privacywet- en regelgeving, of ligt het aan de interpretatie die aan deze wet- en regelgeving wordt gegeven en ligt de kern van het probleem bij de uitvoering? Uit de rapporten naar aanleiding van de genoemde incidenten en andere rapporten en beleidsstukken wordt duidelijk dat een belangrijke oorzaak van dit knelpunt in elk geval ligt bij de gebrekkige samenwerking en communicatie binnen de jeugdzorg en als het gaat om de jeugdbescherming, aan het tekortschieten van de gezinsvoogd om als regisseur van de hulpverlening op te treden¹⁶ en aan het tekort

14 In 2005 is tevens gediscussieerd over de vraag of de kinderrechters bij een verzoek tot een jeugdbeschermingsmaatregel door de Raad voor de Kinderbescherming niet de rapportages van de AMK's toegestuurd zouden moeten krijgen, nu relevante informatie verloren leek te gaan aangezien de Raad deze rapportages niet integraal overnam. De Staatssecretaris van VWS geeft in haar voortgangsrapportage van 20 september 2005 aan dat uit informatie van de kinderrechters blijkt dat zij het niet nodig vinden dat het hele rapport van het AMK wordt toegestuurd. *Kamerstukken II* 2005/06, 29 815, nr. 40, p. 7.

15 Vergelijk ook de uitkomsten van het rapport *Staat van de Gezondheidszorg 2005 – Openbare gezondheidszorg: hoe houden we het volk gezond?*, van de Inspectie voor de Gezondheidszorg, waaruit o.a. blijkt dat de behandeling van psychosociale problemen bij de jeugd lijdt onder de vele 'overdrachtmomenten' als gevolg van de versnipperde organisatie van de jeugdgezondheidszorg; dit gaat ten koste van de behandeling van deze jongeren, aangezien relevante informatie verloren gaat. Verder wordt aangegeven dat "aarzelingen ten aanzien van uitwisseling van persoonsgegevens geen belemmering mogen vormen voor het verlenen van goede zorg" (p. 76).

16 Zie o.a. Inspectie Jeugdzorg maart 2005, hfst. 3.

aan structuur voor een goede informatie-uitwisseling tussen alle relevante partners in de keten.¹⁷

Uit sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar samenwerking tussen verschillende organisaties bij zorgen over kind en gezin blijkt eveneens dat het gebrek aan communicatie en onvoldoende middelen tot samenwerking de belangrijkste belemmeringen zijn voor een efficiënte samenwerking.¹⁸ Australisch onderzoek naar de samenwerking tussen hulpverleners in de geestelijke gezondheidszorg die met psychiatrische problematiek van ouders te maken hebben en hulpverleners in de jeugdzorg die zich richten op de bescherming van het kind, maakt inzichtelijk dat beleid ten aanzien van de geheimhoudingsplicht van hulpverleners in relatie tot gegevensuitwisseling een belangrijke barrière vormt voor samenwerking.¹⁹ Ander onderzoek onder hulpverleners in de geestelijke gezondheidszorg en hulpverleners in de jeugdzorg die ervaring hadden met samenwerking tussen verschillende organisaties ten aanzien van gezinnen waarin zowel psychiatrische problematiek als problemen van of zorgen om de kinderen speelden, levert op dat in een derde van de gevallen communicatie een probleem in de samenwerking vormt. Dit aspect wordt in dit onderzoek als het grootste probleem bij samenwerking genoemd. Het delen van informatie is hier een belangrijk onderdeel van. Het probleem dat daarna het meest wordt genoemd ten aanzien van hindernissen bij samenwerking, is de behoefte om de verschillende rollen en taken van de hulpverleners duidelijk te krijgen, hierbij de grenzen te kennen en te weten wie de regie voert.²⁰ Uit deze onderzoeken blijkt dat er een aantal belemmerende factoren is voor een efficiënte informatie-uitwisseling tussen professionals die vanuit verschillende organisaties met gezinnen werken, en dat de geheimhoudingsplicht of het medisch beroepsgeheim één van deze factoren is.

17 Zie Beter Beschermd – project afstemming werkwijze in de keten (startdocument 2005), waarin dit knelpunt wordt gesignaleerd. Beter Beschermd is een beleidsprogramma dat door de Minister van Justitie in juni 2004 aan de Tweede Kamer is aangeboden (*Kamerstukken II* 2003/04, 28 606, nr. 19). Het programma wil de kwaliteit en effectiviteit van de jeugdbescherming vergroten en bestaat uit vijf deelprojecten. Zie ook Operatie Jong 2004: diverse redenen worden genoemd waarom informatie-uitwisseling niet plaatsvindt: deze zijn bestuurlijk en organisatorisch, cultureel, veranderkundig, informatiekundig en juridisch, omdat “*de privacywetgeving hoge eisen stelt en daardoor (onnodig) vaak wordt gezien als een beletsel voor informatie-uitwisseling of zelfs gebruikt als alibi om niet samen te hoeven werken*” (p. 51-52).

18 Zie het onderzoek van Darlington e.a. (2004; 2005) en de vele verwijzingen naar ander soortgelijk onderzoek ten aanzien van samenwerking tussen gezondheidszorg en jeugdzorg. Hieruit blijkt dat juist de samenwerking bij psychiatrische problemen van ouders en problemen ten aanzien van hun kind(eren) zeer belangrijk is. Psychiatrische problemen van ouders kunnen de kans op schade voor het kind verhogen en is in 10-42% van de kinderschermingszaken in Europa, Australië, de Verenigde Staten en Canada een factor (Darlington e.a. 2005, p. 1086).

19 Darlington e.a. 2005, p. 1094; na het gebrek aan middelen voor samenwerking bleek dit de belangrijkste belemmering voor samenwerking te zijn.

20 Darlington e.a. 2004, p. 1188. Een derde belemmerende factor bij samenwerking is dat hulpverleners uit verschillende organisaties vanuit verschillende perspectieven en met verschillende paradigma's werken, waardoor conflicten ontstaan over de meest efficiënte manier van hulpverlening aan gezinnen.

Hierna wil ik nader ingaan op de vraag of onvoldoende informatieoverdracht binnen de jeugdzorg deels voortvloeit uit wet- en regelgeving en zo ja, wat hier aan kan worden gedaan. Het zal dan gaan om gegevensuitwisseling ten aanzien van kinderen en ouders die te maken krijgen met jeugdzorg in een vrijwillig of gedwongen kader via Bureau Jeugdzorg.

Ik zal daartoe eerst de inhoud van het recht op privacy in dit kader en de mogelijke beperkingen van dit grondrecht bespreken. Vervolgens analyseer ik de wet- en regelgeving bij gegevensuitwisseling in de jeugdzorg. Het gaat dan zowel om informatieoverdracht tussen verschillende sectoren van Bureau Jeugdzorg, als om informatieuitwisseling tussen een medewerker van Bureau Jeugdzorg en andere hulpverleners of professionals die met een kind te maken krijgen, zoals leerkrachten of huisartsen. Daarbij kan het gaan om informatieoverdracht op eigen initiatief of op verzoek. De informatieoverdracht kan plaatsvinden vanuit verschillende kaders: als er nog geen hulpverlening is, maar dit wenselijk lijkt, of als een kind via Bureau Jeugdzorg in vrijwillig of gedwongen kader hulp ontvangt. Ik zal de wettelijke kaders en mogelijke juridische belemmeringen bespreken, en hierbij in het bijzonder ingaan op de positie van hulpverleners met een medisch beroepsgeheim. Tenslotte zal ik enkele aanbevelingen doen tot een verbetering van gegevensuitwisseling in de jeugdzorg ter bescherming van kinderen die hulp het hardst nodig hebben.

2. Recht op privacy als grondrecht

2.1 Inleiding

Het recht op privacy is een veelomvattend mensenrecht, dat is vastgelegd in verschillende internationale verdragen²¹ en in artikel 10 van onze Grondwet. Het recht op privacy wordt in de grondwet genoemd als 'het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer' en maakt op basis van artikel 8 van het EVRM onderdeel uit van het 'recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie'.²² Het recht op privacy is niet absoluut. Simpel gezegd is een inbreuk op het recht op privacy gerechtvaardigd als dit wettelijk is geregeld en noodzakelijk is.²³

21 Art. 12 Universele Verklaring van de rechten van de mens is het eerste internationale artikel waarin het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer is verankerd. Zie ook art. 17 IVBPR, art. 8 EVRM, art. 16 IVRK en art. II-66, 67 en 68 van de Europese Grondwet.

22 Zie over verticale en horizontale werking van het recht op privacy Verhey 1992.

23 Art. 8 lid 2 EVRM stelt de voorwaarden voor inmenging in het recht op privé- en gezinsleven. Het voert te ver om verder in te gaan op het onderscheid tussen privé- en gezinsleven. Genoemd kan worden dat het Europese Hof in zijn rechtspraak een inmenging in het gezinsleven strenger beoordeelt dan een inmenging in het privé-leven inhoudende het onderhouden van familiebanden (Boujlifa 1997, Slivenko 2003, zie EVRM *R&C*, artikel 8, par. 3.8, p. 8). Art. 17 IVBPR biedt geen uitwerking van de beperkingsmogelijkheden op het recht op privacy, terwijl art. 10 Gr.W. de wetgever positieve verplichtingen oplegt met betrekking tot het vastleggen en verwerken van persoonsgegevens; zie voor een vergelijking tussen art. 8 EVRM, art. 10 Gr.W. en art. 17 IVBPR uitgebreid Verhey 1992, hfst. 4 en De Boer 1990, p. 15-20.

Over het recht op privacy valt veel te melden, al voert het te ver om er hier in dit kader uitgebreid op in te gaan. In de afgelopen eeuw zijn er boeken over volgeschreven. In 1890 wordt het Engelse begrip ‘privacy’ geïntroduceerd door Warren en Brandeis, die dit begrip definiëren als een recht van individuele personen om gevrijwaard te zijn van ongewenste verspreiding van informatie, met name via publicaties, over hun persoonlijke levenssfeer, een ‘right to be let alone’.²⁴ Na de Tweede Wereldoorlog wordt het begrip ‘privacy’ gangbaar in maatschappelijke discussies en in het recht, mede als gevolg van de codificatie van het recht op privacy in verschillende internationale instrumenten. Hierbij ligt eerst de nadruk op de onschendbare privé-sfeer, gericht op het privé-leven. In de discussies over privacy aan het eind van de jaren zestig en het begin van de jaren zeventig wordt het begrip geïnterpreteerd als soort van zelfbeschikkingsrecht, als recht op bescherming tegen overheidsdwang; dit gaat verder dan bescherming tegen waarneming en publicatie zoals Warren en Brandeis voor ogen stond.²⁵ Als gevolg van technologische ontwikkelingen komt het accent vooral te liggen op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer bij gegevensverwerking. Bij de benadering van het begrip ‘recht op privacy’ valt in de laatste decennia een verruiming van de persoonlijke levenssfeer te constateren, terwijl tegelijkertijd de bescherming van het recht op privacy steeds meer wordt gerelativeerd.²⁶

Hieronder zal ik eerst ingaan op de internationale kaders ten aanzien van inbreuken op het recht op privacy voortvloeiend uit het EVRM en het IVRK. Het zal blijken dat uit het EVRM belangrijke positieve verplichtingen zijn af te leiden ten aanzien van efficiënte samenwerking en communicatie in de jeugdzorg. Vervolgens zal ik het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer bij gegevensverwerking als onderdeel van het recht op privacy bespreken vanuit nationaal en internationaal perspectief, eerst in algemene zin en daarna met betrekking tot de jeugdzorg. Dit alles vormt de basis voor het thema gegevensuitwisseling bij Bureau Jeugdzorg, dat in de daarop volgende paragraaf aan de orde komt.

2.2 *Recht op privacy in artikel 8 EVRM*

Het recht op privacy kan onder bepaalde voorwaarden worden beperkt, zo wordt dit bepaald in artikel 10 van de Grondwet en in artikel 8 EVRM. Artikel 8 EVRM is een

24 S.D. Warren en L.D. Brandeis (1890), ‘The Right to Privacy: The Implicit made Explicit’, *Harvard Law Review*, p. 193-220; o.a. in Verhey 1992, p. 192 en Blok & Vedder 2002, p. 9.

25 Deze interpretatie vloeit voort uit jurisprudentie van het Supreme Court van de Verenigde Staten en van het EHRM; Blok & Vedder 2002, p. 16.

26 Blok & Vedder 2002, p. 18-23; ingezien wordt dat ook in de publieke sfeer behoefte is aan privacybescherming, terwijl de mate van bescherming van het recht op privacy wordt gerealiseerd aan de rechtmatigheid van de inmenging. De auteurs concluderen dat hiermee het conceptuele begrip van privacy dat als kern een onschendbare persoonlijke levenssfeer heeft, tot verwarring leidt. Zij stellen twee mogelijke oplossingen voor: ofwel het gangbare privacybegrip wordt loslaten waarbij de kern wordt verschoven van het te beschermen object naar de afwezigheid van ongerechtvaardigde betrekkingen, ofwel het gangbare privacybegrip dat uitgaat van de onschendbaarheid van de persoonlijke levenssfeer wordt vastgehouden, met daarnaast de toevoeging van andere waarden en beginselen aan het normatieve beoordelingskader.

zeer belangrijke bepaling voor het familie- en jeugdrecht en heeft in Nederland tot vele aanpassingen van wetgeving op dit gebied geleid. Ook als het gaat om jeugdzorg, in het bijzonder om jeugdbescherming, is deze bepaling relevant en invloedrijk gebleken.

In het EVRM zijn fundamentele rechten van de mens vastgelegd en hierbij ging het in oorsprong om klassieke vrijheidsrechten, opgesteld direct na de Tweede Wereldoorlog. Het EVRM was oorspronkelijk bedoeld om lidstaten te onthouden op deze rechten een inbreuk te maken. We spreken hier over negatieve verplichtingen. Vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw heeft het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in zijn jurisprudentie steeds meer de nadruk gelegd op het bestaan van positieve verplichtingen voor lidstaten voortvloeiend uit artikel 8 EVRM. In de zogenaamde jeugdbeschermingszaken, waarover het Hof de afgelopen decennia veelvuldig heeft beslist, zijn verschillende positieve verplichtingen geformuleerd voor de lidstaten. Zo dient er bij overheidsinmenging in het gezinsleven ter bescherming van het kind gewerkt te worden aan hereniging tussen ouders en kind, dienen voldoende procedurele rechten te worden geboden aan ouders, en worden als een kind van ouders wordt gescheiden strenge eisen gesteld aan verdergaande beperkingen ten aanzien van ouders, zoals beperkingen in contact tussen ouders en kind.²⁷ Niet alleen in jeugdbeschermingszaken, maar ook bijvoorbeeld in omgangszaken waar het gaat om problemen bij de uitvoering van een omgangsregeling omdat één van de ouders na scheiding omgang tussen het kind met de niet-verzorgende ouder belemmert, heeft het Hof positieve verplichtingen geformuleerd.²⁸

Het in artikel 8 EVRM geformuleerde recht maakt geen onderscheid tussen ouders en kinderen, maar heeft juist als uitgangspunt dat het gezin als zodanig beschermd dient te worden tegen onrechtmatige inbreuken op dit recht. Dit neemt niet weg dat er situaties denkbaar zijn waarin belangen van ouders en kinderen botsen. Kinderen hebben recht op voldoende bescherming van hun belangen voor een optimale ontwikkeling en dit brengt met zich mee dat de overheid soms zal moeten ingrijpen in het gezinsleven om deze bescherming te bieden als ouders dit zelf niet kunnen. Het Europese Hof krijgt het laatste decennium langzaam meer oog voor de bijzondere positie van kinderen in deze situaties. Inmiddels heeft het Hof erkend dat de positieve

27 Zie o.a. Venema tegen Nederland, EHRM 17 december 2002, NJ 2004/632 (m nt. JdB); Haase tegen Duitsland, EHRM 8 april 2003, NJ 2005/186 (m.nt. JdB).

28 In Zawadka tegen Polen, EHRM 23 juni 2005 (EHRC 2005, afl. 9, p. 889-991 m.nt. Van der Velde) zijn de rechters verdeeld over de vraag wat de omvang is van de positieve verplichting bij het treffen van maatregelen met behulp waarvan de omgang van gescheiden ouders met hun kinderen wordt gerealiseerd of bevorderd. Vier van de zeven rechters oordelen in deze zaak dat sprake is van een schending van art. 8 EVRM, o.a. omdat de lidstaat geen concrete en passende begeleiding heeft geboden vanuit daartoe toegeruste autoriteiten. Drie rechters stellen zich in een *dissenting opinion* op het standpunt dat je niet het onmogelijke kunt verwachten van een lidstaat wanneer ouders elke vorm van omgang tegenwerken en dat hier de grens ligt ten aanzien van de positieve verplichting. Zie ook Elsholz tegen Duitsland, EHRM 13 juli 2000; Sommerfeld tegen Duitsland, EHRM 8 juli 2003 (Grote Kamer); Sahin tegen Duitsland, EHRM 8 juli 2003 (Grote Kamer), NJ 2004/136 (m.nt. SW); Kosmopoulou tegen Griekenland, EHRM 5 februari 2004.

verplichting tot hereniging van ouders en kind indien het kind uit huis wordt geplaatst, zoals deze voortvloeit uit artikel 8 EVRM, niet absoluut is en dat de belangen van het kind de doorslag dienen te geven. Dit kan betekenen dat bij een belangenafweging tussen ouders en jonge kinderen die reeds geruime tijd in een pleeggezin opgroeien, beslist wordt dat het pleegkind in het pleeggezin blijft wonen.²⁹ Belangrijk is wel dat ouders voldoende betrokken zijn geweest in de gehele procedure en dat alle mogelijke vormen van contact tussen ouders en kinderen zo optimaal mogelijk worden benut.³⁰

De positieve verplichtingen in jeugdbeschermingszaken die zijn gebaseerd op artikel 8 EVRM komen voort uit het uitgangspunt dat inbreuken op het gezinsleven bij bescherming van het kind aan strikte voorwaarden moeten voldoen. De positieve verplichtingen vormen als het ware een compensatie voor een inbreuk op het gezinsleven, inhoudende dat niet voldaan is aan de negatieve verplichting tot het niet ingrijpen in het gezinsleven. Hier tegenover staan de recent door het Europese Hof geformuleerde verplichtingen die voortvloeien uit artikel 3 EVRM, het 'folterverbod' ('niemand mag worden onderworpen aan foltering of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen'). In drie zaken die speelden tegen het Verenigd Koninkrijk,³¹ waarin kinderen binnen het gezin aan vormen van kindermishandeling werden blootgesteld, is het Hof ingegaan op positieve verplichtingen die uit artikel 3 EVRM voortvloeien om kinderen te beschermen tegen huiselijk geweld als vorm van onmenselijke en vernederende behandeling. Deze uitspraken kunnen als doorbraak worden gezien voor wat betreft de bescherming van kinderen en de bijzondere positie van kinderen bij de interpretatie van het EVRM.³² In de drie zaken staat de vraag centraal hoe ver de positieve verplichting van de lidstaat in dit opzicht reikt. Hierbij is het volgens het oordeel van het Hof belangrijk in hoeverre de lidstaat begeleiding heeft geboden aan het gezin waar sprake was van huiselijk geweld en in hoeverre de kindermishandeling (in deze zaken ging het om verwaarlozing, fysiek geweld en seksueel misbruik) was te voorzien en daarmee voorkomen of gestopt had kunnen wor-

29 Zie o.a. Bronda tegen Italië, EHRM 9 juni 1998.

30 Zie o.a. K. & T. tegen Finland, EHRM 27 april 2000; Johansen tegen Noorwegen, EHRM 7 augustus 1996; W. tegen Verenigd Koninkrijk, EHRM 8 juli 1987; McMichael tegen Verenigd Koninkrijk, EHRM 24 februari 1995.

31 Z. e.a. tegen Verenigd Koninkrijk, EHRM 10 mei 2001; D.P. & J.C. tegen Verenigd Koninkrijk, EHRM 10 oktober 2002; E. e.a. tegen Verenigd Koninkrijk, EHRM 26 november 2002. Al eerder besliste het Hof enkele malen ten aanzien van het Verenigd Koninkrijk dat het gebruik van geweld ter correctie van minderjarigen een schending van art. 3 EVRM kon opleveren; zie Bruning 2003, 2005. Ook in situaties waarin minderjarigen van hun vrijheid zijn beroofd met het doel toe te zien op de opvoeding of in het geval van rechtmatige gevangenhouding gelden op basis van art. 5 EVRM positieve verplichtingen ten aanzien van de lidstaat, bijv. het bieden van 'opvoedkundig toezicht' bij de plaatsing in een residentiële instelling; zie Bouamar tegen België, EHRM 29 februari 1988 en D.G. tegen Ierland, EHRM 16 mei 2002, besproken in Bruning, Liefwaard & Volf 2004.

32 Van Bueren geeft in haar belangrijke werk *The International Law on the Rights of the Child* uit 1998 aan dat "one of the major challenges for international law as the twenty-first century approaches is to be able to prevent and if necessary respond to situations where members of the family may be endangering the child" (p. 87); het Europese Hof stelt met deze uitspraken in dit opzicht niet teleur.

den. Het Hof heeft in deze zaken een positieve verplichting voor lidstaten geformuleerd om kinderen te beschermen tegen onmenselijke en vernederende behandeling zoals dit voortvloeit uit artikel 3 EVRM. Daarbij formuleert het Hof als uitwerking van deze positieve verplichting dat in dit opzicht voldaan moet zijn aan toereikend gezinsonderzoek, voldoende communicatie en efficiënte samenwerking tussen de betrokken instanties die met een gezin te maken hebben.³³

2.3 *Recht op privacy in het IVRK*

Het VN-verdrag voor de rechten van het kind (IVRK), dat in 1990 in werking trad en inmiddels het meest geratificeerde mensenrechtenverdrag is,³⁴ heeft alle rechten van kinderen in één verdrag gebundeld en is in die zin uniek. Ook in het IVRK is een recht op privacy opgenomen: “*geen enkel kind mag worden onderworpen aan willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar privé-leven, in zijn of haar gezinsleven, zijn of haar woning of zijn of haar correspondentie, noch aan enige onrechtmatige aantasting van zijn of haar eer en goede naam*” (artikel 16 lid 1 IVRK). De formulering is nagenoeg hetzelfde als die van artikel 17 IVBPR. Enerzijds heeft deze bepaling betrekking op het recht op gezinsleven met de ouders, anderzijds houdt de bepaling een integriteitsrecht van het kind in, wat in sommige gevallen ook opgevat kan worden als bescherming van het kind tegen de ouders. Het gaat bijvoorbeeld om het recht op inzage in persoonsgegevens, het recht op correspondentie, ook tijdens detentie, en het recht op privacy tijdens het verblijf in een residentiële instelling.³⁵ Dit zelfstandige recht van het kind dat los staat van het recht op privacy van ouders zal met name belangrijk zijn voor het kind als deze al wat ouder is en een zekere mate van rijpheid heeft bereikt.³⁶

Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind heeft naar aanleiding van de eerste landenrapportage van Nederland geconcludeerd dat het recht op privacy van oudere kinderen bij medische behandeling in de knel raakt, nu ouders de rekening moeten betalen en op deze wijze, ondanks het feit dat de minderjarige dit niet wil en in strijd met de wetgeving waarin is bepaald dat de oudere minderjarige hierover zelf beslist, toch op de hoogte worden gesteld van de medische behandeling.³⁷ Dit is in strijd met het recht op privacy van het kind en met het beroepsgeheim dat medici hebben ten aanzien van minderjarige patiënten.

Het IVRK is in het afgelopen decennium steeds belangrijker geworden in de Nederlandse rechtspraak.³⁸ Meer en meer wordt in uitspraken verwezen naar verschillende bepalingen uit het IVRK, waarbij soms expliciet wordt ingegaan op de vraag of een bepaling rechtstreekse werking toekomt. Het IVRK is in de tien jaar dat het

33 E. e.a. tegen Verenigd Koninkrijk, EHRM 26 november 2002, par. 100.

34 “*En daarmee het meest breed geaccepteerde mensenrechteninstrument ter wereld*”; Meuwese, Blaak & Kaandorp 2005, p. 1.

35 Zie Meuwese, Blaak & Kaandorp 2005, p. 141; Hodgkin & Newell 2002, p. 213-221.

36 Detrick 1999, p. 277.

37 Concluding Observations: Netherlands 26/10/99, CRC/C/15/Add.114, par. 19.

38 Zie Ruitenberg 2003.

inmiddels voor Nederland geldt, tevens van invloed geweest op wetgeving en beleid. Het EVRM heeft echter vooralsnog grotere invloed vanwege de rechtstreekse werking van het verdrag en de individuele klachtenprocedure bij het Europese Hof. Het IVRK heeft inmiddels ook op Europees niveau zijn bestaansrecht bewezen: in de jurisprudentie van het Hof is verwezen naar bepalingen uit het IVRK en het Hof heeft tevens gewicht toegekend aan de Aanbevelingen van het VN-Comité voor de Rechten van het Kind.³⁹ Het IVRK kan op deze wijze in de toekomst nog een belangrijke rol gaan spelen bij de verdere ontwikkeling van rechten van kinderen voortvloeiend uit het EVRM.

2.4 *Informationele privacy*

Zoals ik reeds aangaf, is de laatste decennia onder invloed van technologische ontwikkelingen vooral de aandacht uitgegaan naar het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer bij gegevensverwerking. Als we het hebben over gegevensuitwisseling met betrekking tot het recht op privacy, dan spreken we over 'informationele privacy'.⁴⁰ De andere drie dimensies die het privacybegrip heeft, zijn fysiek (integriteit van het lichaam), ruimtelijk (relatieve onschendbaarheid van de woning en de persoon in openbare ruimte) en relationeel (relaties, gezin, communicatie).⁴¹ In de eerder genoemde jurisprudentie van het Europese Hof stond de relationele privacy van ouders en kinderen centraal. Bij de vraag of de gegevensuitwisseling in de jeugdzorg ten aanzien van gezinnen waarover zorgen bestaan, kan worden verbeterd, staat de informationele privacy centraal. Het recht op informationele privacy wordt ook wel aangeduid met de term 'privacyrecht'. Het privacyrecht maakt derhalve deel uit van het recht op privacy zoals dat hierboven is omschreven.

Het recht op informationele privacy, oftewel het recht op bescherming van persoonsgegevens, is in artikel 10 lid 2 en 3 van de Grondwet nader uitgewerkt als onderdeel van het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Dit recht is in 1983 als

39 Kilkelly 2000, p. 15.

40 Volgens Nouwt (1997) omvat deze term zowel de rechten van het individu om de verwerking van informatie die tot een persoon is te herleiden te verhinderen, te beperken of te veranderen, als de verplichtingen en beperkingen die gelden voor de personen en instellingen die deze informatie verwerken (p. 3). Deze omschrijving is ruimer dan die van Westin, die de term 'informationele privacy' in 1967 heeft geïntroduceerd als "*the claim of individuals, groups or institutions to determine for themselves when, how and to what extent information about them is communicated to others. Viewed in terms of the relation of the individual to social participation, privacy is the voluntary and temporary withdrawal of a person from the general society through physical or psychological means, either in a state of solitude or small-group intimacy or, when among larger groups, in a condition of anonymity and reserve*" (zie Cuijpers 2004, p. 1, die zich bij de omschrijving van Nouwt aansluit).

41 Koops e.a. 2005, p. 6. Cuijpers (2004) noemt de medische privacy als vijfde categorie (p. 2).

grondrecht in de Grondwet vastgelegd. Ook in Europa is de privacywetgeving in de afgelopen decennia sterk ontwikkeld, zowel op nationaal als op Europees niveau.⁴² In Nederland leidde dit in 1989 tot de invoering van de Wet persoonsregistraties (WPR), die op 1 september 2001 werd vervangen door de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp).⁴³ In deze wetten wordt uitvoering gegeven aan de verplichting van artikel 10 lid 2 van de Grondwet om wettelijk vast te leggen op welke wijze invulling wordt gegeven aan de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in verband met het opslaan en verstrekken van persoonsgegevens. Uitgangspunt bij de invoering van de WPR was verplichte en facultatieve zelfregulering. Opvallend was dat ten tijde van het van kracht worden van de WPR het 'uitwisselen van persoonlijke gegevens tussen instanties' in een opiniepeiling nog bovenaan het lijstje van privacyzorgen stond, terwijl het fenomeen 'koppeling', het combineren van gegevens, nu juist de grootste uitdaging voor de WPR vormde.⁴⁴ De huidige Wbp vervangt het centrale begrip 'gegevensverzameling' door 'verwerking van persoonsgegevens' in alle stadia. In de WPR waren zowel de verstrekking (koppelen) als de wijze van verkrijging slechts min of meer terloops meegenomen. Begin jaren negentig bleek overigens uit metingen dat de interesse voor het onderwerp 'misbruik van persoonsgegevens' van 1988 tot 1992 alleen maar toenam: het percentage dat deze kwestie 'zeer belangrijk' vond steeg in die periode van 44% tot 49%.⁴⁵

2.5 *Het Europese Hof en informatiele privacy*

Het Europese Hof heeft in een aantal zaken beslist over een vermeende schending van artikel 8 EVRM in verband met het vastleggen van persoonsgegevens. Hierbij hanteert het Hof een ruime opvatting van het begrip gegevens over het privé-leven.⁴⁶ De eerste uitspraak waarin het Hof oordeelde over de registratie van persoonsgegevens betrof de Leander-zaak, die handelde over gegevensregistratie door de geheime politie.⁴⁷ Deze gegevens konden worden gebruikt bij het beoordelen van de geschiktheid van kandidaten voor posten die relevant waren in de context van de nationale veiligheid. In deze zaak werd geen schending van artikel 8 EVRM aangenomen. Gegevensverwerking dient volgens het Europese Hof bij de wet omschreven te zijn en dient samen te gaan met een procedure voor inzage en correctie. In Rotaru tegen Roemenië oordeelde het Hof dat de gegevensverwerking niet alleen in de wet moet zijn vastgelegd, maar dat die wet voldoende expliciet en gedetailleerd moet regelen op welke wijze en door wie persoonsgegevens mogen worden vastgelegd, doorgegeven,

42 Zie hierover uitgebreid Kuitenbrouwer 2002, p. 37-44. In art. II-68 van de Europese Grondwet is het recht op bescherming van persoonsgegevens eveneens vastgelegd. Blok (2002) stelt in zijn dissertatie de vraag ter discussie of het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer in verband met de verwerking van persoonsgegevens terecht constitutionele bescherming geniet; zie ook Cuijpers, p. 194-203.

43 *Stb.* 2000, 302; *Stb.* 2001, 190 (Veegwet); *Stb.* 2001, 337.

44 Kuitenbrouwer 2002, p. 48.

45 Kuitenbrouwer 2002, p. 52.

46 *EVRM R&C*, artikel 8, 3.8.2.6.

47 Leander tegen Zweden, EHRM 26 maart 1987.

bewaard en ingezien. Daarnaast moeten er voldoende waarborgen zijn tegen misbruik van deze gegevens.⁴⁸

In *Z. tegen Finland* en *M.S. tegen Zweden*, twee uitspraken van het Europese Hof in 1997, ging het om het doorgeven van medische gegevens. Het Hof oordeelde dat de bescherming van medische gegevens een fundamenteel onderdeel is van het recht op privé- en gezinsleven en dat de vertrouwelijkheid van medische gegevens een belangrijk principe is van de rechtssystemen van de lidstaten. “*It is crucial not only to respect the sense of privacy of a patient but also to preserve his or her confidence in the medical profession and in the health services in general*”, zo stelt het Hof.⁴⁹ Bij een verzoek om verstrekking van persoonsgegevens van een derde is het van belang om wat voor soort gegevens het gaat. Het Hof toetste in *Z. tegen Finland* extra streng in de beoordeling van de noodzaak van het doorgeven van medische gegevens omdat het ging om informatie over de besmetting met het HIV-virus.⁵⁰

In *Gaskin tegen het Verenigd Koninkrijk* was sprake van een dossier met persoonsgegevens over het verblijf in kindertehuizen en pleeggezinnen, waarover het Hof oordeelde dat deze gegevens zonder twijfel vallen onder artikel 8 EVRM.⁵¹ Klager had een vitaal belang om deze informatie over zijn jeugd en vroege ontwikkeling in te zien. Zonder toestemming van degene van wie de gegevens afkomstig zijn, dient er een onafhankelijk orgaan te zijn dat beslist of inzage moet worden verleend; pas dan is aan het proportionaliteitsbeginsel voldaan. Omdat dit in het Verenigd Koninkrijk niet bestond, werd tot schending van artikel 8 EVRM geconcludeerd. Het Hof heeft in deze uitspraak in het midden gelaten of sprake is van een algemeen inzage-recht met betrekking tot dit soort gegevens en een algemeen recht op openbaarheid van bepaalde gegevens.

De Hoge Raad ziet overigens het recht om te weten van wie men afstamt wel als persoonlijkheidsrecht, zo blijkt uit de *Valkenhorst-zaak*.⁵² In deze uitspraak werd geoordeeld dat het recht van een meerderjarig natuurlijk kind om te weten door wie het is verwekt prevaleert boven het in het recht op respect voor privé-leven besloten recht van de moeder om deze informatie ook tegenover haar kind verborgen te houden. De belangenafweging die in het voordeel van het kind uitpakt, is gebaseerd op het vitale belang van het recht voor het kind om te weten door wie het is verwekt en op de verantwoordelijkheid die de natuurlijke moeder draagt voor het bestaan van dat kind. Dat het Europese Hof zo ver niet wil gaan, wordt duidelijk uit de uitspraak *Odièvre tegen Frankrijk*.⁵³ In Frankrijk bestaat de mogelijkheid van een geheime geboorte en van geheimhouding van de identiteit van de moeder. Ouders kunnen tot een jaar na

48 Rotaru tegen Roemenië, EHRM 4 mei 2000, par. 57-63.

49 *Z. tegen Finland*, EHRM 25 februari 1997, par. 95; *M.S. tegen Zweden*, EHRM 27 augustus 1997, par. 41. In beide zaken werd geconcludeerd dat er geen sprake was van een schending van art. 8 EVRM.

50 *Z. tegen Finland*, EHRM 25 februari 1997, par. 96.

51 *Gaskin tegen Verenigd Koninkrijk*, EHRM 7 juli 1989, par. 36.

52 HR 15 april 1994, *NJ* 1994/608.

53 EHRM 13 februari 2003 (*Grote Kamer*), *NJ* 2003/587 (m.nt. SW).

de geboorte afstand doen van hun kind en kunnen verzoeken dat hun identiteit geheim blijft. Zolang de moeder opheffing van haar anonimiteit weigert, ook al is ze overleden, kan een kind dat is afgestaan in Frankrijk niet te weten komen wie zijn moeder is. Klaagster voerde in deze zaak een schending van artikel 8 EVRM aan omdat de geheimhouding van moeders die een kind afstaan absoluut is en geen belangenafweging mogelijk is. Het Hof oordeelt dat gezien de complexe en gevoelige aard van het vraagstuk van toegang tot iemands afkomst, Frankrijk de beoordelingsruimte niet heeft overschreden. Het Hof onderscheidt deze zaak van Gaskin; toegang tot een kinderbeschermingsdossier is iets anders dan toegang tot informatie over afstamming. Het is een gemiste kans dat het Hof zich in deze zaak zo voorzichtig heeft opgesteld.⁵⁴

Uit deze jurisprudentie vloeit voort dat een inbreuk op het recht op informatiele privacy zoals bedoeld in artikel 8 EVRM moet zijn voorzien bij wet en dat daarnaast procedurele waarborgen moeten bestaan tegen ongerechtvaardigde inbreuken op dit recht. Zo kan er, afhankelijk van de concrete omstandigheden van het geval, een recht bestaan op inzage in de persoonsgegevens. Daarbij is het ook belangrijk om wat voor soort gegevens het gaat; hoe intiemer en gevoeliger de gegevens van karakter zijn, hoe zorgvuldiger moet worden gewogen of deze persoonsgegevens mogen worden doorgegeven.

2.6 *Veiligheid en inbreuk op privacy*

Tenslotte dient ten aanzien van het recht op privacy kort te worden vermeld dat de laatste jaren de nadruk sterk op veiligheid van de samenleving is komen te liggen, waarbij het recht op privacy, waaronder informatiele privacy, aan meer beperkingen wordt blootgesteld. Veiligheid en terrorismebestrijding voeren de boventoon in politiek en media. Dit lijkt voor een belangrijk deel voort te vloeien uit de terroristische aanslagen van 11 september 2001 op de Verenigde Staten en de terroristische aanslagen en dreigingen daartoe sindsdien. Als gevolg hiervan lijkt men geneigd om mensenrechten meer te beperken en uitzonderingsclausules uit te breiden om terrorisme op nationaal en internationaal niveau te bestrijden.

In Nederland is op 1 januari 2006 de Wet bevoegdheden vorderen gegevens in werking getreden.⁵⁵ Justitie en politie krijgen met deze wet meer mogelijkheden om persoonsgegevens op te vragen bij personen, instanties en bedrijven als dat voor opsporing noodzakelijk is. Het gaat om identificerende gegevens, maar ook bijvoorbeeld om gegevens over diensten die verleend zijn en rekening- en betalingsgegevens, zodat zicht kan worden verkregen op het gedrag of het patroon van gedragingen van een

54 Zie ook Wortmann in haar noot bij deze uitspraak, NJ 2003/587. De complexe aard van het vraagstuk blijkt uit het feit dat door maar liefst zeven van de zeventien rechters in een minderheidsopinie is geformuleerd dat zij wel tot een schending van art. 8 EVRM oordelen.

55 *Stb.* 2005, 390; *Stb.* 2005, 609 (Besluit tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Wet bevoegdheden vorderen gegevens).

persoon. De bevoegdheid tot het vorderen van ook andere dan identificerende gegevens wordt aan zwaardere voorwaarden verbonden. Ook gevoelige ofwel bijzondere persoonsgegevens kunnen ingeval van verdenking van een zwaar misdrijf en indien het belang van het onderzoek dit dringend vordert, na machtiging door de rechter-commissaris worden gevorderd. Naarmate de categorie gegevens die gevorderd kan worden omvangrijker is of gevoeliger van aard, worden er derhalve zwaardere voorwaarden verbonden aan de toepassing van de bevoegdheid.⁵⁶

Tevens wordt het in het wetsvoorstel Politiegegevens⁵⁷ voor een goede uitvoering van de politietaak gemakkelijker om persoonsgegevens binnen de politie te gebruiken en aan derden te verstrekken. Zo mogen gegevens over personen die (nog) niet worden verdacht van een strafbaar feit, een jaar lang bewaard worden en zijn deze voor de politie beschikbaar om ze waar mogelijk met elkaar in verband te kunnen brengen. De bewaartermijn voor deze gegevens is nu nog vier maanden. De zoekmogelijkheden in beschikbare politiegegevens worden verruimd. Ik zal later terugkomen op dit wetsvoorstel.

Het voert te ver om hier nader in te gaan op de verschillende wetswijzigingen, wetsvoorstellen en discussies over veiligheid van de samenleving, terrorismebestrijding en hieruit voortvloeiend een verdere beperking van het recht op privacy, bijvoorbeeld ook door het oprichten van een nationale DNA-databank. Duidelijk is in elk geval dat als gevolg van de terroristische dreigingen de aandacht voor veiligheid van de samenleving zeer is versterkt. Het recht op privacy wordt hiermee verder beperkt en ingekaderd, uitzonderingsgronden worden verruimd en het recht op privacy lijkt voor een belangrijk deel te moeten wijken voor maatregelen die een veiliger samenleving beogen.⁵⁸

2.7 Informatieprivacy en jeugdzorg

In de jeugdzorg worden vele persoonsgegevens vastgelegd van cliënten; dit zijn kinderen en hun ouders. Zij worden hier in beginsel over geïnformeerd. Het vastleggen van persoonsgegevens levert niet automatisch een inbreuk op het recht op informatieprivacy op. Als aan de wettelijke voorwaarden is voldaan, dan is er geen strijd met het recht op privacy van ouders en kinderen. Lastiger wordt het als persoonsgegevens over kinderen en ouders die te maken krijgen met jeugdzorg, worden uitgewisseld ter bevordering van een zorgvuldige hulpverlening. Het kan dan gaan om gegevensuitwisseling tussen verschillende hulpverleners of tussen hulpverleners en derden. Daarnaast kan het gaan om de verstrekking van persoonsgegevens over kinderen en ouders die nog niet bekend zijn bij de jeugdzorginstellingen, maar over wie er zorgen bestaan. Het gaat hier overigens uitdrukkelijk om situaties waarin ouders of de oudere minderjarige

⁵⁶ *Kamerstukken II* 2003/04, 29 441, nr. 3 (MvT).

⁵⁷ *Kamerstukken II* 2005/06, 30 327, nr. 1, 3.

⁵⁸ Interessant in dit kader is het TILT-rapport *Veiligheid en privacy in 2030: twee toekomstscenario's* (Koops e.a. 2005), waarin twee toekomstbeelden worden geschetst aan de hand van te verwachten technische ontwikkelingen, één waarin veiligheid meer centraal staat en één waarin privacy de boventoon voert.

weigeren toestemming te geven tot informatieverstrekking, want indien zij hiervoor toestemming geven, is er in dat opzicht geen probleem.

Om welke gegevens zal het kunnen gaan? Het kan gaan om gegevens die primair het kind betreffen, zoals het psychiatrisch rapport ten aanzien van Nina in het voorbeeld waarmee ik begon, informatie van de school van een kind, van de huisarts, of van derden in de sociale omgeving van het kind. Als het gaat om informatie over de ouders van een kind dat hulpbehoevend is, wordt het nog lastiger. Informatie waarmee een inschatting kan worden gemaakt over de mate van veiligheid van de leefomgeving van het kind en de pedagogische kwaliteiten van ouders ten aanzien van een kind kan zeer gewenst zijn, bijvoorbeeld bij de uitvoering van een jeugdbeschermingsmaatregel. Maar welke informatie over ouders is nu wel of niet gerelateerd aan het opvoedingsklimaat van het kind? Een mogelijke verslaving of een psychiatrisch ziektebeeld van ouders? Informatie over de hulpverleningsgeschiedenis van ouders en kind, of van ouders ten aanzien van hun oudere kinderen, bijvoorbeeld informatie dat ten aanzien van een ouder broertje of zusje van een kind over wie zorgen bestaan, een jeugdbeschermingsmaatregel is uitgesproken? Het recht op privacy is dan wel niet absoluut en een inbreuk kan gerechtvaardigd zijn, maar het is nog maar de vraag hoe een belangenafweging in dergelijke situaties zal uitvallen. Ik zal hier later op terug komen, nadat ik in het volgende onderdeel van mijn betoog ben ingegaan op de wettelijke kaders bij gegevensuitwisseling in de jeugdzorg en de knelpunten die dit mogelijk oplevert.

3. Gegevensuitwisseling bij Bureau Jeugdzorg

3.1 Informatiebronnen

Nu is gebleken dat het recht op bescherming van persoonsgegevens deel uitmaakt van het grondrecht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer en dat op dit recht slechts een inbreuk kan worden gemaakt indien is voldaan aan de hiertoe wettelijk geformuleerde voorwaarden, komen we toe aan de vraag wat de wettelijke kaders zijn voor gegevensuitwisseling in de jeugdzorg. Zijn de eerder geschetste belemmeringen met betrekking tot gegevensuitwisseling die in de jeugdzorgpraktijk worden ervaren inderdaad te wijten aan wet- en regelgeving? Om deze vraag te beantwoorden, zal ik in dit onderdeel ingaan op de wettelijke vereisten bij informatie-uitwisseling binnen de jeugdzorg.

Bij het uitwisselen van relevante gegevens in de jeugdzorg ten aanzien van zorgen die bestaan over een kind of gezin, hebben we met verschillende mogelijke informatiebronnen te maken. Als het gaat om het bespreken van zorgen over een kind dat nog niet te maken heeft met jeugdzorg of om informatieverstrekking aan een hulpverlener die in het kader van jeugdzorg bij een kind en ouders is betrokken, dan zijn de belangrijkste bronnen het onderwijs (bijvoorbeeld leerkrachten, onderwijsambtena-

ren⁵⁹ of leerplichtambtenaren), medici (bijvoorbeeld huisartsen, kinderartsen, jeugd-artsen, consultatiebureau-artsen of psychiaters) en professionals uit de (jeugd)gezondheidszorg (bijvoorbeeld de kraamhulp, verloskundige, wijkverpleegkundige, sociaal-psychiatrisch verpleegkundige), politie, zorgaanbieders, medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming en Bureau Jeugdzorg, algemeen maatschappelijk werk, derden in de naaste omgeving van het kind, woningbouwverenigingen (bijvoorbeeld bij informatie over uitzetting van een gezin uit een woning), energiebedrijven (bij informatie over afsluiting van gas, water en licht van een gezin), Openbaar Ministerie en Reclassering.⁶⁰ De informatie kan op eigen initiatief worden verstrekt of op verzoek van een hulpverlener in het kader van jeugdzorg worden prijsgegeven. Ook kunnen in hulpverleningsverband persoonsgegevens worden uitgewisseld tussen verschillende hulpverleners die bij hetzelfde gezin zijn betrokken.

Het probleem van gegevensuitwisseling in de jeugdzorg benader ik in deze verhandeling vanuit Bureau Jeugdzorg.⁶¹ Een Bureau Jeugdzorg bestaat in het algemeen uit de volgende sectoren: de sector toegang of vrijwillige hulpverlening waar onder andere op aanvraag van een cliënt wordt vastgesteld of de cliënt is aangewezen op (jeugd)zorg en casemanagement wordt uitgevoerd, de sector jeugdbescherming waar jeugdbeschermingsmaatregelen worden uitgevoerd, de sector jeugdreclassering en de sector AMK.⁶²

Uit de genoemde informatiebronnen kunnen vijf categorieën worden onderscheiden. Het kan gaan om informatie-uitwisseling:

1. tussen verschillende sectoren van Bureau Jeugdzorg;
2. tussen een medewerker van Bureau Jeugdzorg en een medewerker van een zorgaanbieder of de Raad voor de Kinderbescherming;
3. tussen een medewerker van Bureau Jeugdzorg en een professional die zich bij de uitwisseling van persoonsgegevens moet houden aan de algemene bepalingen van de Wbp en nadere uitwerkingen hiervan (scholen en onderwijsamb-

59 Zie over de positie van een onderwijsambtenaar en het gebrek aan relevante gegevensuitwisseling over een kind in nood Van Hintum 2005.

60 Uit landelijke registratiecijfers van de AMK's over 2004 blijkt dat 53% van de meldingen afkomstig is van beroepskrachten uit diverse sectoren, en 45,9% uit de privé-omgeving van een gezin. De meeste meldingen komen van de politie (20,2%), de meeste adviesvragen komen vanuit het onderwijs (11,3%). Opmerkelijk is dat door huisartsen (1,1%), geestelijke gezondheidszorg (1,6%) en jeugdgezondheidszorg (2,4%) relatief weinig wordt gemeld. Zie Wolzak 2004.

61 Dit neemt niet weg dat ook bijvoorbeeld bij de Raad voor de Kinderbescherming in het kader van een gezinsonderzoek of bij de zorgaanbieder zoals bedoeld in de Wjz het probleem speelt dat relevante informatie over kind of gezin vanwege gebrekkige gegevensuitwisseling niet bekend is. Pleegouders geven eveneens aan dat er problemen bestaan t.a.v. de informatieverschaffing over hun pleegkind met verwijzing naar privacybescherming, zo blijkt uit het advies van de jeugdzorgbrigade van november 2005 over de positie van pleegouders in de jeugdzorg; Jeugdzorgbrigade 2005b, p. 3-4.

62 Bureau Jeugdzorg Noord-Holland heeft ook een sector lokaal jeugdbeleid.

tenaren, professionele hulpverleners zonder medisch beroepsgeheim zoals maatschappelijk werkers, woningbouwverenigingen, energiebedrijven);

4. tussen een medewerker van Bureau Jeugdzorg en politie of Openbaar Ministerie;
5. tussen een medewerker van Bureau Jeugdzorg en een hulpverlener met een medisch beroepsgeheim.

Het kan ook gaan om informatieverstrekking door een niet-professionele derde in de naaste omgeving van het kind. Deze derden leggen echter geen persoonsgegevens vast in de zin van de privacywetgeving ten aanzien van degene over wie zij hun zorgen uiten. Voor een niet-professionele derde, zoals de oma of de buurvrouw van een kind over wie er zorgen bestaan, bestaat dan ook geen ander wettelijk kader bij het prijsgeven van informatie over het betreffende kind of gezin dan de reeds besproken verdragen en de Grondwet.⁶³ Gegevensverstrekking is voor deze categorie dan ook niet wettelijk begrensd door privacywetgeving ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen in verband met de verwerking van persoonsgegevens.

Derden die niet in het kader van hun beroep handelen, hebben het recht om bij een AMK anoniem te melden over vermoedens van kindermishandeling.⁶⁴ Zij zijn tevens gerechtigd om op verzoek van een medewerker van een andere sector van Bureau Jeugdzorg informatie te verstrekken over een kind of gezin. Hierbij dienen zij zich wel bewust te zijn van het feit dat de herkomst van deze informatie in beginsel aan de betrokkenen wordt prijsgegeven, en dit aspect kunnen zij laten meewegen bij de vraag of, en zo ja welke informatie zij zullen verstrekken. Voor de overige categorieën gelden afzonderlijke wettelijke kaders bij gegevensuitwisseling, die ik achtereenvolgens zal bespreken. Voordat ik hiertoe overga, zal ik echter kort ingaan op de algemene wettelijke kaders van gegevensuitwisseling van en aan Bureau Jeugdzorg.

3.2 *Algemene kaders bij gegevensuitwisseling*

Bij de verdere bespreking van gegevensuitwisseling in de jeugdzorg wordt uitgegaan van een weigering tot toestemming voor gegevensuitwisseling van betrokkenen. Als betrokkenen toestemming geven tot gegevensuitwisseling omtrent hun persoonsgegevens, is bij de beslissing tot het prijsgeven van informatie slechts de afweging nodig of dit niet 'onverenigbaar' is met de doeleinden waarvoor de gegevens zijn verkregen en of de te verstrekken gegevens toereikend, ter zake dienend, niet bovenmatig en nauwkeurig zijn.⁶⁵ De grondslag van de gegevensverstrekking is de toestemming van

63 Mogelijk zou nog sprake kunnen zijn van een schending van grondrechten door middel van horizontale werking van deze grondrechten. Ik ben niet op de hoogte van enige procedures die hierover gevoerd zijn.

64 Art. 55 lid 3 sub b Uitvoeringsbesluit Wjz.

65 Art. 9, 11 Wbp.

betrokkenen.⁶⁶ Voor alle vormen van gegevensuitwisseling geldt dat er met toestemming van betrokkenen in beginsel geen belemmering bestaat om persoonsgegevens uit te wisselen zo lang aan de zorgvuldigheidsvereisten wordt voldaan.⁶⁷

Zoals genoemd is de algemene kaderwet bij het verwerken van persoonsgegevens sinds 2001 de Wbp.⁶⁸ De Wbp gaat uit van zorgvuldige verwerking van persoonsgegevens met voldoende transparantie en waarborgen voor betrokkenen. De Wbp heeft in beginsel geen verbiedend karakter ten aanzien van de verwerking van persoonsgegevens, maar biedt een algemeen toetsingskader voor de afweging omtrent de rechtmatigheid van verwerkingen in concrete situaties. Onder 'verwerking van persoonsgegevens' wordt op grond van artikel 1 sub b Wbp verstaan 'elke handeling of elk geheel van handelingen met betrekking tot persoonsgegevens, waaronder in ieder geval het verzamelen, vastleggen, ordenen, bewaren, bijwerken, wijzigen, opvragen, raadplegen, gebruiken, verstrekken door middel van doorzending, verspreiding of enige andere vorm van terbeschikkingstelling, samenbrengen, met elkaar in verband brengen, alsmede het afschermen, uitwissen of vernietigen van gegevens'. Het begrip 'verwerking van persoonsgegevens' is aanzienlijk ruimer dan het begrip 'persoonsregistratie' uit de WPR. Het verzamelen van persoonsgegevens valt nu ook onder de reikwijdte van de wet. Transparantie wordt geboden met de basisregel dat iedere verwerking voor de betrokkene kenbaar en inzichtelijk moet zijn. Betrokkenen worden in beginsel geïnformeerd ten aanzien van elke verwerking van hun persoonsgegevens. De actieve informatieplicht van gegevensverwerkende instanties is met de inwerkingtreding van de Wbp aangescherpt. Daarnaast hebben betrokkenen het recht op inzage, op correctie en om bezwaar te maken tegen bepaalde verwerkingen.⁶⁹

Zonder toestemming van de betrokkene mogen persoonsgegevens slechts worden verwerkt ter uitvoering van een overeenkomst of in het kader van het sluiten daarvan, ter uitvoering van een wettelijke plicht, bij een gevaar voor de gezondheid, ter uitvoering van een publiekrechtelijke taak en bij een gerechtvaardigd belang van de verwerker of een derde, zo is in artikel 8 sub b tot sub f Wbp bepaald. Daarbij hebben de gegevensverwerkende instanties een inlichtingenplicht naar de betrokkenen toe, waarbij een onderscheid wordt gemaakt in verkrijging van persoonsgegevens bij de betrokkene en

66 Art. 8 sub a Wbp: persoonsgegevens mogen worden verwerkt indien de betrokkene voor de verwerking zijn ondubbelzinnige toestemming heeft verleend. Zonder toestemming kunnen persoonsgegevens worden verwerkt op grond van de in art. 8 sub b tot f Wbp geformuleerde gronden, waarbij aan het noodzakelijkheids criterium moet worden getoetst.

67 In art. 6 Wbp is als algemeen basisprincipe voor gegevensverwerking bepaald dat persoonsgegevens in overeenstemming met de wet en op behoorlijke en zorgvuldige wijze dienen te worden verwerkt. Zie over de algemene beginselen van gegevensverwerking o.a. Hooghiemstra 2001, p. 24-25; Schreuders 1998, p. 52-53.

68 De aanleiding voor deze wettelijke regeling was de Europese Richtlijn 'betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens', Richtlijn 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad van Europa van 24 oktober 1995, PbEG 1995 L 281/31. Daarbij bleek uit een tweetal wetsevaluaties van de WPR dat de wet niet langer aansloot bij de dagelijkse praktijk van gegevensverwerking; Prins & Berkvens 2002b, p. 76.

69 Zie over de Wbp en WPR o.a. uitgebreid Brouwer 2002; Prins & Berkvens 2002a.

verkrijging op een andere wijze. Als de gegevens worden verkregen bij de betrokkene, moet deze voor het moment van verkrijging worden geïnformeerd over de gegevensverwerking, tenzij de betrokkene hiervan reeds op de hoogte is. Als de gegevens op andere wijze worden verkregen, dat wil zeggen niet bij de betrokkene zelf, dan moet deze uiterlijk worden geïnformeerd over de gegevensverwerking op het moment van vastlegging of op het moment dat de gegevens voor het eerst aan een derde worden verstrekt, tenzij de betrokkene al op de hoogte is of in het geval dat de informatieverstrekking onmogelijk is of een onevenredige inspanning vergt. In dat geval wordt de herkomst van de gegevens vastgelegd.⁷⁰

In artikel 43 Wbp is bepaald dat van een aantal uit de Wbp voortvloeiende rechten geen gebruik kan worden gemaakt voor zover zwaarwegende belangen zich daartegen verzetten, te weten: de veiligheid van de staat, de voorkoming, opsporing en vervolging van strafbare feiten, gewichtige economische en financiële belangen van de staat en andere openbare lichamen, toezicht op de naleving van bepaalde wettelijke voorschriften en de bescherming van de betrokkene of van de rechten en vrijheden van anderen. Indien hiervan sprake is, kan een uitzondering worden gemaakt op de algemene informatieplicht, de informatieplicht tegenover de betrokkene en het recht op kennisneming en correctie van de betrokkene.⁷¹ Voor wat betreft het verstrekken van persoonsgegevens is de mogelijkheid om binnen de overheid gegevens uit te wisselen vergroot en lijken tevens de mogelijkheden tot verstrekkingen door particuliere instanties verruimd.⁷²

Naast de algemene bepalingen uit de Wbp geldt voor alle informatie-uitwisseling door hulpverleners en anderen die in het kader van hun beroep handelen de strafrechtelijke bepaling uit artikel 272 van het Wetboek van Strafrecht: zij zijn strafbaar als zij zich niet houden aan de zwijgplicht, die inhoudt dat men dient te zwijgen over al hetgeen hem in de beroepsuitoefening bekend is geworden. Hoewel het zelden tot strafvervolgning komt, geeft de wetgever hiermee duidelijk de norm van geheimhouding van beroepsbeoefenaars aan.⁷³ Dit biedt cliënten de zekerheid dat bijvoorbeeld een hulpverlener vertrouwelijk omgaat met de informatie die een cliënt prijsgeeft. Het beroepsgeheim kan gezien worden als een bijzondere uitwerking van privacybescherming en kan een belangrijke belemmering zijn bij een efficiënte gegevensuitwisseling in de jeugdzorg. Dit knelpunt wordt hieronder nader besproken. In dit kader verdient ook artikel 255 van het Wetboek van Strafrecht vermelding: iemand die verantwoordelijk is voor de verpleging of verzorging van een ander en deze opzettelijk in een hulpeloze toestand brengt of laat, is strafbaar. Deze bepaling wordt in de literatuur wel aangehaald als gesproken wordt over de verplichting van hulpverleners om, ondanks het beroepsgeheim dat ze hebben, vermoedens van kindermishandeling te melden.

70 Artt. 33 en 34 Wbp; zie o.a. Terstegge e.a. 2001, p. 26.

71 Ook zien deze uitzonderingen op het beginsel dat persoonsgegevens niet verder verwerkt worden op een wijze die onverenigbaar is met de doeleinden waarvoor ze zijn verkregen; art. 9 Wbp.

72 Dit geldt op grond van art. 8 sub e en f Wbp; zie Nouwt 2000, p. 18-19.

73 Zie ook Baeten & Janssen 2003, p. 13.

3.3 Gegevensuitwisseling door Bureau Jeugdzorg

De algemene bepalingen uit de Wbp zijn voor de sector jeugdzorg nader uitgewerkt in de Wet op de jeugdzorg. Dit betreft een zogenaamde 'sectorale' regeling ten aanzien van de Wbp. Het AMK, dat met de inwerkingtreding van de Wet op de jeugdzorg per 1 januari 2005 is ondergebracht bij Bureau Jeugdzorg, heeft gezien de prioriteit die gegeven wordt aan het signaleren van mogelijke slachtoffers van kindermishandeling, speciale bevoegdheden. Deze zijn geregeld in de Wet op de jeugdzorg. Het AMK mag zonder dat betrokkenen daarvan op de hoogte zijn, vier weken onderzoek doen naar de gezinssituatie en daartoe informatie inwinnen bij derden. Deze termijn kan indien dit noodzakelijk is om een situatie van kindermishandeling te beëindigen of een redelijk vermoeden van kindermishandeling te onderzoeken, met telkens twee weken worden verlengd, zo is in artikel 54 lid 2 van de Wet op de jeugdzorg bepaald.

Anoniem melden bij het AMK is vaak mogelijk. Voor burgers is anoniem melden altijd mogelijk. Personen met een beroepsmatige, hulpverlenende of pedagogische relatie met de minderjarige of het gezin, kunnen anoniem melden als niet-anoniem melden een bedreiging vormt of kan vormen voor de minderjarige, voor andere broertjes of zusjes in het gezin of voor de melder of medewerkers van de melder, of als niet-anoniem melden leidt of kan leiden tot een verstoring van de vertrouwensrelatie met het gezin, zo is bepaald in artikel 55 lid 3 van het Uitvoeringsbesluit bij de Wet op de jeugdzorg. Dit houdt in dat in deze gevallen de betrokkenen niet zullen worden geïnformeerd over wie heeft gemeld.⁷⁴

Voor de overige sectoren van Bureau Jeugdzorg gelden geen uitzonderingsbepalingen om enige tijd zonder betrokkenen daarvan op de hoogte te stellen informatie in te winnen en vast te leggen, zoals deze voor het AMK te vinden zijn in de Wet op de jeugdzorg.⁷⁵ Evenmin gelden de uitzonderingsbepalingen op de informatieplicht aan betrokkenen bij het vastleggen van persoonsgegevens; betrokkenen worden altijd geïnformeerd over de herkomst van bepaalde gegevens. De algemene bepalingen die zijn opgenomen in de Wet op de jeugdzorg met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens, hebben betrekking op het vastleggen van gegevens, het recht op inzage, afschrift en correctie en bewaartermijnen. Minderjarigen die twaalf jaar of ouder zijn en in staat zijn tot een redelijke waardering van belangen, hebben ook zelf

74 In de Wjz is tevens geregeld dat het AMK bijzondere persoonsgegevens mag vastleggen; zie art. 53 lid 2 Wjz. De regeling omtrent anoniem melden bij het AMK uit art. 55 lid 3 Uitvoeringsbesluit Wjz is een uitwerking van art. 43 sub e Wbp, waarin is bepaald dat de verplichting van een verwerker van persoonsgegevens om betrokkenen te informeren buiten toepassing wordt gelaten voor zover dit noodzakelijk is in het belang van de bescherming van de betrokkene of van de rechten en vrijheden van anderen; zie de toelichting bij het Uitvoeringsbesluit, onder artikel 55. De regeling is ontleend aan de gedragsregels in het AMK-protocol van handelen bij vermoedens van kindermishandeling en is eerder opgenomen in artikel 11 van het Besluit advies- en meldpunten kindermishandeling van 23 april 2003, *Stb.* 2003, 196.

75 De bepalingen betreffende verwerking van persoonsgegevens van de Wjz gelden behalve voor Bureau Jeugdzorg ook voor zorgaanbieders.

het recht op inzage en het recht om te verzoeken tot vernietiging van de persoonsgegevens. Informatieverstrekking aan ouders over een wilsbekwame cliënt van zestien jaar of ouder kan in beginsel alleen met toestemming van de cliënt.⁷⁶

Voor wat betreft de toestemming van de cliënt tot het vastleggen van persoonsgegevens wordt een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de sector vrijwillige hulpverlening, dit is de toegang tot vrijwillige hulpverlening, en anderzijds de sectoren met een min of meer gedwongen karakter van gezinsinterventie, namelijk jeugdbescherming, jeugdreclassering en AMK. Voor de sector vrijwillige hulpverlening geldt dat toestemming van de cliënt vereist is voor het vastleggen van persoonsgegevens, voor de overige sectoren geldt dat persoonsgegevens kunnen worden verwerkt zonder toestemming indien dit noodzakelijk is.⁷⁷ In de Wet op de jeugdzorg wordt ook specifiek ingegaan op het verstrekken van persoonsgegevens aan anderen dan de cliënt van Bureau Jeugdzorg. Het uitgangspunt is dat dit niet plaatsvindt zonder toestemming van de cliënt. Als de cliënt jonger dan twaalf jaar is of ouder dan twaalf jaar is en niet in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen, dan is toestemming van de wettelijk vertegenwoordiger nodig. Uitzondering op dit uitgangspunt is de informatieverstrekking aan degenen van wie beroepshalve de medewerking bij de toegang tot en de uitvoering van de jeugdzorg noodzakelijk is en aan degenen die zijn betrokken bij de voorbereiding of uitvoering van de taken met betrekking tot jeugdbescherming en jeugdreclassering. Als informatieverstrekking aan deze personen noodzakelijk is voor de medewerking bij de toegang, de uitvoering van de jeugdzorg of bij de voorbereiding of uitvoering van een maatregel, is dit toegestaan zonder toestemming van de cliënt.⁷⁸ In de memorie van toelichting staat hierover slechts genoemd dat inlichtingen over de cliënt zonder zijn toestemming niet aan derden mogen worden verstrekt, maar dat *“derden in dit verband niet zijn andere zorgverleners en de bureaus jeugdzorg voor zover zij die informatie nodig hebben voor het goed uitvoeren van hun werkzaamheden. Ook degenen die betrokken zijn bij de voorbereiding of uitvoering van een maatregel van kinderscherming worden niet als derden beschouwd”*.⁷⁹ Deze uitzonderingsclausule is derhalve vrij ruim geformuleerd en hiermee kan in het kader van een efficiënte gegevensuitwisseling in het belang van een goede vervulling van de wettelijke taken voor de desbetreffende sectoren van een Bureau Jeugdzorg mijns inziens zo effectief mogelijk informatie-

76 Art. 50 Wjz; de positie van minderjarigen in de leeftijd van twaalf tot zestien jaar gaat verder dan de regeling van de Wbp, waarin is bepaald dat als de betrokkene minderjarig is en nog geen zestien jaar, de toestemming van de wettelijk vertegenwoordiger is vereist (art. 5 Wbp), ook voor verzoeken om correctie van persoonsgegevens (art. 37 lid 3 Wbp). In de WGBO (art. 7:450 BW) zijn minderjarigen tussen de twaalf en zestien jaar wel zelf bevoegd tot het verlenen van toestemming en het inroepen van bepaalde rechten. Een groot aantal zorgorganisaties heeft er in een commentaar op het wetsvoorstel Wbp op gewezen dat dit tot onduidelijkheid leidt omtrent de rechtspositie van minderjarige patiënten (Nouwt 2002, p. 273-275).

77 Art. 53 lid 1 jo art. 54 lid 3 Wjz. Bij toestemming moet aan drie elementen zijn voldaan: vrijheid van beslissen, duidelijke omschrijving van de reikwijdte van de toestemming en op basis van goede informatie; Prins en Berkvens 2002b, p. 90.

78 Art. 51 lid 3 Wjz.

79 Kamerstukken II 2001/02, 28 168, nr. 3, p. 75.

verstrekking zonder toestemming van de cliënt plaatsvinden, indien dit noodzakelijk is ten behoeve van de hulpverlening en in het belang is van de minderjarige. De cliënt dient uiteraard wel te worden geïnformeerd over de informatieverstrekking.

3.4 Privacyreglement Bureau Jeugdzorg

Als uitwerking van de bepalingen in de Wet op de jeugdzorg is door de Bureau Jeugdzorg een landelijk privacyreglement opgesteld, dat geldt voor alle Bureau Jeugdzorg.⁸⁰ Hierin zijn de beperkingsgronden op het recht op informatiele privacy nader uitgewerkt, waarbij volledig is uitgegaan van de kaders uit de Wet op de jeugdzorg. In het Privacyreglement Bureau Jeugdzorg zijn de algemene Wbp-regels ten aanzien van het verwerken van (bijzondere) persoonsgegevens opgenomen, en wordt het verstrekken van persoonsgegevens aan anderen dan de betrokkene apart geregeld. De regels die op grond van de Wet op de jeugdzorg gelden ten aanzien van gegevensverwerking van het AMK zijn in het Privacyreglement overgenomen.

Een belangrijk onderdeel uit het Privacyreglement waarmee Bureau Jeugdzorg ook regelmatig te maken krijgt, vormen de bepalingen omtrent 'derdenverstrekking'. Zoals hierboven bleek, is het uitgangspunt dat Bureau Jeugdzorg alleen met toestemming van de cliënt inlichtingen over de cliënt verstrekt. Minderjarigen van twaalf jaar of ouder die in staat zijn tot een redelijke waardering van belangen, moeten zelf toestemming geven. Als een minderjarige cliënt zestien jaar of ouder is en in staat is tot een redelijke waardering van belangen, geldt ook voor informatieverstrekking aan ouders dat zijn toestemming nodig is. Zonder toestemming kan slechts op grond van enkele uitzonderingscategorieën informatie-uitwisseling over een betrokkene aan een derde plaatsvinden, zo is in artikel 17 van het Privacyreglement bepaald (gebaseerd op artikel 51 Wet op de jeugdzorg):

- op grond van een wettelijke plicht;
- aan degenen van wie beroepshalve de medewerking bij de toegang tot en de uitvoering van de jeugdzorg noodzakelijk is, en degenen die zijn betrokken bij de voorbereiding of uitvoering van de taken jeugdbescherming en jeugdreclassering, dit voor zover het voor de medewerking bij de toegang, de uitvoering van de jeugdzorg of de voorbereiding of uitvoering van een maatregel noodzakelijk is;
- aan de Raad voor de Kinderbescherming, indien dit noodzakelijk is voor de uitoefening van de taken van de Raad;
- in een situatie van overmacht.

De eerste twee uitzonderingscategorieën voor 'derdenverstrekking' zijn letterlijk overgenomen uit de Wet op de jeugdzorg. Hoewel de Raad voor de Kinderbescherming

80 Dit privacyreglement is opgesteld vanuit de brancheorganisatie de Maatschappelijke Ondernemersgroep en vervangt het oude privacyreglement *Privacyreglement in praktijk. Omgaan met persoonlijke gegevens in de jeugdzorg* van Vedio, de voormalige koepelorganisatie van (gezins-)voogdij-instellingen.

ook onder de tweede categorie zal vallen, is gezien de bijzondere positie van de Raad binnen de jeugdzorg en de overige taken die de Raad op grond van de wet uitoefent hiervoor een aparte categorie geformuleerd. De restcategorie betreft de situatie van overmacht. Hierbij geldt het algemene leerstuk van overmacht, zo blijkt uit de toelichting bij het Privacyreglement. Of sprake is van overmacht, is aan de hand van de volgende vragen vast te stellen:

1. welk gerechtvaardigd doel wil ik bereiken met het geven van informatie?
2. kan dit doel ook worden bereikt zonder dat ik informatie aan een ander verstrek?
3. is het mogelijk en verantwoord om toestemming van mijn cliënt te vragen voor de gegevensverstrekking en zo ja, heb ik alles gedaan om toestemming te verkrijgen?
4. weegt het gevaar of het ernstige nadeel voor de cliënt, dat ik door de gegevensverstrekking wil afwenden, zo zwaar dat dit opweegt tegen het belang dat de cliënt heeft bij geheimhouding?
5. als ik besluit om te spreken, welke informatie heeft de ander aan wie ik informatie verstrek echt nodig om het ernstig nadeel of gevaar voor de cliënt af te wenden?⁸¹

Voor wat betreft het informeren van betrokkenen over het vastleggen van persoonsgegevens is de bepaling opgenomen dat zo spoedig mogelijk na de aanmelding bij Bureau Jeugdzorg de cliënt een folder wordt aangeboden met betrekking tot privacy(bescherming).⁸² In het Privacyreglement is niets specifiek geregeld over het inwinnen van informatie bij derden door Bureau Jeugdzorg als vorm van 'verwerking van persoonsgegevens', behalve voor de sector AMK. In de Wet op de jeugdzorg is hierover ook niets te vinden, met uitzondering van de regeling voor het AMK. Dit betekent dat in dat kader de algemene regels uit de Wbp gelden, waarin is bepaald dat betrokkenen in beginsel moeten worden geïnformeerd over de verwerking van persoonsgegevens die via derden zijn verkregen. Deze informatieplicht geldt ook indien Bureau Jeugdzorg zelf persoonsgegevens verstrekt aan derden. Evenmin is in het Privacyreglement specifiek iets geregeld over het uitwisselen van persoonsgegevens tussen verschillende sectoren van Bureau Jeugdzorg. Hiervoor gelden de algemeen geformuleerde bepalingen in het Privacyreglement ten aanzien van gegevensuitwisseling.

3.5 Gegevensuitwisseling tussen sectoren van Bureau Jeugdzorg

Als verschillende sectoren van Bureau Jeugdzorg persoonsgegevens willen uitwisselen, geldt de bepaling uit het Privacyreglement ten aanzien van derdenverstrekking, aan-

81 Privacyreglement Bureau Jeugdzorg, tekst en toelichting, p. 36; de vragen zijn opgesteld door Baeten & Janssen 2003 en zijn gebaseerd op Leenen 2000, p. 234.

82 Deze folders dienen de Bureaus Jeugdzorg zelf op te stellen, net zoals zij op basis van het landelijk Privacyreglement interne regels moeten vastleggen ten aanzien van het omgaan met persoonsgegevens; er bestaat geen landelijke folder.

gezien geen sprake is van een ‘behandelteam’⁸³ en elke sector verschillende taken uitoefent. Het kan echter wenselijk zijn dat persoonsgegevens van cliënten die via het AMK naar de sector vrijwillige hulpverlening worden verwezen, aan deze worden doorgegeven. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor informatie over cliënten die bij het AMK bekend waren en via onderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming bij de sector jeugdbescherming terechtkomen, of voor informatie over jeugdreclasseringscliënten die eerder bij de sector jeugdbescherming bekend waren. Voor zover mij bekend zijn er nog weinig tot geen Bureaus Jeugdzorg waar tussen verschillende sectoren standaard gegevens worden uitgewisseld, al wordt de roep hierom de laatste tijd wel groter. Op basis van de uitzonderingscategorie voor de zogenaamde ‘derdenverstrekking’ die vanuit de Wet op de jeugdzorg is overgenomen in het Privacyreglement, zie ik echter - zoals ik hierboven al aangaf - geen structurele belemmeringen om gegevensuitwisseling tussen verschillende sectoren op ruimere schaal toe te passen. Daarbij staat voorop dat hiervoor toestemming aan de betrokkene zal moeten worden gevraagd.⁸⁴ Wordt deze toestemming niet verkregen, dan zal de gegevensuitwisseling over het algemeen ‘nodig zijn voor het goed uitvoeren van de werkzaamheden van de Bureaus Jeugdzorg en andere zorgverleners’,⁸⁵ en daarom voldoen aan de uitzonderingsgrond voor gegevensuitwisseling zonder toestemming van betrokkenen. De vraag is of tussen verschillende sectoren van Bureau Jeugdzorg standaard gegevens kunnen worden uitgewisseld in alle situaties waarin cliënten met verschillende sectoren te maken krijgen. Wordt dan nog wel invulling gegeven aan het noodzakelijkheidscriterium voor gegevensuitwisseling zonder toestemming? En kan het ook gaan om ‘oude’ gegevens van cliënten in afgesloten dossiers, bijvoorbeeld als een cliënt enige jaren terug al eerder te maken had met Bureau Jeugdzorg? Het lijkt me dat gestandaardiseerde gegevensuitwisseling tussen verschillende sectoren van Bureau Jeugdzorg mogelijk is op basis van de uitzonderingsgrond zoals die in de Wet op de jeugdzorg en het Privacyreglement Bureau Jeugdzorg is opgenomen, aangezien dit noodzakelijk is voor een goede vervulling van de taken van Bureau Jeugdzorg.⁸⁶ De kwaliteit van de uitvoering van de verschillende taken van Bureau Jeugdzorg ten aanzien van elke cliënt wordt verhoogd als meer relevante gegevens bekend zijn en dit is noodzakelijk voor een goede vervulling van de taken die Bureau Jeugdzorg op grond

83 Vergelijk het medisch beroepsgeheim, dat niet geldt voor bijvoorbeeld artsen die deel uitmaken van het behandelteam van een patiënt.

84 Dit kan bijvoorbeeld door een medewerker van Bureau Jeugdzorg gevraagd worden bij een eerste gesprek met een cliënt in geval deze cliënt eerder contact heeft gehad met Bureau Jeugdzorg.

85 MvT, p. 75 (zie par. 3.3). Ook in de toelichting bij het Uitvoeringsbesluit Wjz wordt genoemd dat door het situeren van het AMK binnen Bureau Jeugdzorg een directe aansluiting mogelijk is met eventueel benodigde jeugdzorg waarvoor Bureau Jeugdzorg moet indiceren. “Met inachtneming van de eisen die de wet stelt aan privacybescherming kunnen de resultaten van onderzoek naar aanleiding van een melding gebruikt worden bij de indicatiestelling” (p. 38). Dit lijkt een aanzet te geven tot een bevordering van interne gegevensuitwisseling bij Bureau Jeugdzorg.

86 Vgl. art. 8 sub e Wbp: ‘noodzakelijk voor de goede vervulling van een publiekrechtelijke taak door het desbetreffende bestuursorgaan”.

van de Wet op de jeugdzorg heeft.⁸⁷ Het gaat hier nadrukkelijk om een noodzakelijke kwaliteitsverbetering ten aanzien van de uitvoering van de taken van Bureau Jeugdzorg conform de wettelijke vereisten. Hierbij speelt dat cliënten van Bureau Jeugdzorg veelal minderjarig zijn en er dan een lastige verhouding kan ontstaan bij ouders die geen toestemming willen geven tot gegevensuitwisseling, terwijl dit wel in het belang van de minderjarige zou zijn. Juist in het belang van minderjarigen die te maken krijgen met Bureau Jeugdzorg dient de gegevensuitwisseling tussen verschillende sectoren te worden bevorderd.⁸⁸

Ik spreek hier uitdrukkelijk over *relevante* gegevens: dit houdt in dat bij informatie-overdracht altijd moet worden beoordeeld welke informatie noodzakelijk is voor de uitoefening van de verschillende taken van Bureau Jeugdzorg. Wettelijk gezien bestaan er mijns inziens geen belemmeringen tot het standaardiseren van gegevensuitwisseling in de primaire processen van Bureau Jeugdzorg, zo lang er bij elke uitwisseling van persoonsgegevens maar een afweging wordt gemaakt welke informatie noodzakelijk is.⁸⁹ Hierbij kan het gaan om alle bewaarde gegevens, dus ook om persoonsgegevens in dossiers die reeds zijn afgesloten maar vanwege de wettelijke bewaartermijn nog in het bezit zijn van Bureau Jeugdzorg. De Bureaus Jeugdzorg zouden meer werk moeten maken van structurele gegevensuitwisseling tussen verschillende sectoren ter

87 Hierbij ga ik er van uit dat de uitzonderingsgronden op het uitgangspunt van gegevensuitwisseling met toestemming van de cliënt gelden voor alle sectoren van Bureau Jeugdzorg, ook voor de sector vrijwillige hulpverlening. Strikt gezien zouden op grond van art. 53 lid 1 Wvz (art. 8 lid 2 Privacyreglement) alleen persoonsgegevens kunnen worden verwerkt zonder toestemming voor de sectoren jeugdbescherming, jeugdreclassering en AMK.

Gegevensuitwisseling valt ook onder de definitie van 'verwerking van persoonsgegevens'. In art. 51 lid 3 Wvz (art. 17 lid 3 Privacyreglement), waarin derdenverstrekking zonder toestemming is geregeld, wordt echter geen onderscheid gemaakt tussen verschillende sectoren van Bureau Jeugdzorg en dit geldt als bijzondere bepaling ten aanzien van gegevensverstrekking aan derden; dit vraagt mijns inziens om een aanpassing van de wet. Zie anders Janssen 2003, p. 32-33, over gegevensuitwisseling tussen verschillende sectoren van Bureau Jeugdzorg, die er van uitgaat dat bij de sector vrijwillige hulpverlening wel toestemming nodig is van de cliënt voor gegevensuitwisseling aan derden (dit terwijl in art. 44 lid 3 Wvhw, dat toen gold, stond dat zonder toestemming o.a. informatie kon worden gegeven aan 'degenen van wie beroepshalve de medewerking bij de hulpverlening noodzakelijk is').

88 Hetzelfde geldt voor gegevensuitwisseling binnen één sector met verschillende locaties.

89 Dit kan zodanig worden ingevuld, dat medewerkers van verschillende sectoren van Bureau Jeugdzorg in een registratiesysteem kunnen controleren of een bepaalde cliënt al eerder contact heeft gehad met Bureau Jeugdzorg (een zgn. 'contactindex Bjjz'). Indien dit het geval is, volgt bij de desbetreffende sector een verzoek om informatie-overdracht, waarna de gewenste persoonsgegevens door een medewerker van deze sector worden nagelopen ter controle of ten aanzien van verdere gegevensuitwisseling aan de wettelijke vereisten, waaronder het noodzakelijkheids criterium, is voldaan. Een verdergaande mogelijkheid is om voor de sectoren AMK en jeugdbescherming - vanwege het min of meer gedwongen karakter en de goede taakvervulling van Bjjz voor deze sectoren conform de wettelijke norm - de noodzaak van verdere gegevensuitwisseling centraal te stellen, en daartoe met een geautomatiseerd systeem te werken waarin de medewerkers van deze sectoren alle persoonsgegevens van een cliënt binnen Bureau Jeugdzorg kunnen inzien. Daarnaast is het wenselijk om ook tussen sectoren van verschillende Bureaus Jeugdzorg tot een systeem van gegevensuitwisseling ten aanzien van eerdere contacten met Bjjz te komen ten behoeve van de noodzaak tot een goede taakvervulling; dit vraagt om een landelijk uniform registratiesysteem.

bevordering van de kwaliteit van de uitoefening van hun taken ten aanzien van individuele cliënten.

3.6 *Gegevensuitwisseling tussen Bureau Jeugdzorg en zorgaanbieder of Raad voor de Kinderbescherming*

Gegevensuitwisseling tussen Bureau Jeugdzorg en een zorgaanbieder of vanuit Bureau Jeugdzorg of een zorgaanbieder naar de Raad voor de Kinderbescherming kan op grond van bovenstaande uitzonderingsgrond op de toestemming van betrokkenen eveneens zonder dat dit in strijd is met wettelijke bepalingen, zo lang aan de noodzakelijkheid van gegevensuitwisseling wordt getoetst. Door toepassing van de uitzonderingsgrond uit de Wet op de jeugdzorg, die ook geldt voor zorgaanbieders, en uit het Privacyreglement Bureau Jeugdzorg, waarin tevens een specifieke uitzonderingsclausule is opgenomen voor informatie aan de Raad voor de Kinderbescherming, kan gegevensuitwisseling relatief eenvoudig worden gerealiseerd. Ook deze vorm van gegevensuitwisseling zou meer gestandaardiseerd kunnen worden dan wat nu de gangbare praktijk is. Omdat we nu met verschillende organisaties te maken hebben, is geen sprake van een uniform registratiesysteem en zal telkens moeten worden nagevraagd of bij Bureau Jeugdzorg of de zorgaanbieder persoonsgegevens bekend zijn die relevant zijn voor de hulpverlening aan betrokkenen.

Als het gaat om informatie van de Raad voor de Kinderbescherming aan Bureau Jeugdzorg, dan gelden de beleidsregels over de werkwijze van de Raad, Normen 2000, waarin de bepalingen uit de Wbp nader zijn uitgewerkt. Gezien de taak van de Raad kan deze zonder toestemming van de cliënt persoonsgegevens verstrekken aan Bureau Jeugdzorg, het ministerie van Justitie, de rechterlijke macht, het Openbaar Ministerie, justitiële jeugdinrichtingen, deskundigen aan wie om een advies over het kind of het gezin wordt gevraagd, de advocaat van de cliënt en andere netwerkpartners in het jeugdstrafrecht zoals politie, reclassering en consultatiebureaus voor alcohol en drugs. Bij de gegevensverstrekking geldt dat de cliënt hierover moet worden geïnformeerd en dat de gegevensverstrekking noodzakelijk is. Aan anderen wordt alleen informatie verstrekt als dit noodzakelijk is voor een goede taakuitoefening van de Raad of als het noodzakelijk is voor de behartiging van een gerechtvaardigd belang van die ander.⁹⁰ Omdat een kerntaak van de Raad is het opkomen voor de belangen van minderjarigen als andere mogelijkheden niet toereikend zijn, kan de Raad in bepaalde gevallen daarom informatie verstrekken aan derden in het belang van het kind. Gezien de ruim geformuleerde uitzonderingsgronden in het kader van doeltreffende hulp aan kind en gezin, bestaan voor gegevensuitwisseling tussen Bureau Jeugdzorg en zorgaanbieder of Raad voor de Kinderbescherming derhalve geen wettelijke barrières, zolang per geval getoetst wordt aan de noodzakelijkheid van de gegevensuitwisseling.

90 Normen 2000 (versie 2003), 5.1.3 en 5.1.4.

3.7 Gegevensuitwisseling tussen Bureau Jeugdzorg en andere professionals

Voor de overige categorieën belangrijke informatiebronnen voor Bureau Jeugdzorg geldt dat gegevensuitwisseling zonder toestemming van betrokkenen strikter begrensd is en daarmee bemoeilijkt wordt. We hebben het hier over professionals zonder medisch beroepsgeheim op grond van hun professie, die niet werkzaam zijn bij politie, Openbaar Ministerie of Reclassering.

Scholen zijn belangrijke informanten voor Bureau Jeugdzorg. Medewerkers van scholen, zoals docenten en interne begeleiders, zien dagelijks hoe het met kinderen en jongeren gaat en kunnen relatief snel signaleren wanneer er problemen zijn met een kind of gezin. Voor hen geldt de zwijgplicht uit het Wetboek van Strafrecht. In de Algemene wet bestuursrecht (Awb) is een geheimhoudingsplicht ten aanzien van vertrouwelijke gegevens opgenomen die ook geldt voor openbare scholen (geheimhoudingsplicht bij de uitvoering van taken van een bestuursorgaan).⁹¹ Verder bevatten rechtspositieregelingen van docenten vaak een geheimhoudingsplicht en hebben sommige scholen een privacyreglement. In beginsel kunnen persoonsgegevens alleen met toestemming van de leerling of van zijn ouders aan derden worden verstrekt. Hierop kan slechts een uitzondering worden gemaakt in situaties van overmacht. Er is dan sprake van een conflict van plichten tussen de plicht tot geheimhouding en de plicht om in het belang van een leerling te spreken. Hiervan kan sprake zijn bij een redelijk vermoeden van kindermishandeling. Bij de beoordeling of sprake is van overmacht, kan de eerdergenoemde lijst met vijf deelvragen als instrument worden gebruikt. In dit kader dient ook de meldcode kindermishandeling vermeld te worden, die voor de sector onderwijs dit jaar wordt geïmplementeerd.⁹² Deze meldcode stimuleert het op eigen initiatief melden aan het AMK van zorgwekkende situaties waarin kindermishandeling wordt vermoed.

Ook de leerplichtambtenaar kan in aanraking komen met zorgelijke gezinssituaties. Voor de leerplichtambtenaar geldt eveneens op grond van artikel 2:5 Awb een geheimhoudingsplicht. Deze plicht kan hij slechts doorbreken als de wet hiertoe verplicht of als zijn taak het noodzakelijk maakt om anderen te informeren. In het eerste geval kan gedacht worden aan het doorgeven van cliëntgegevens aan het Openbaar Ministerie bij schoolverzuim, dit in verband met mogelijke strafvervolgning. In het tweede geval kan de leerplichtambtenaar cliëntgegevens aan bijvoorbeeld Bureau Jeugdzorg verstrekken indien hij dit noodzakelijk acht om onder meer te informeren over de oorzaken en achtergronden van het schoolverzuim van een leerling.⁹³

91 Art. 2:5 Awb; op grond van deze bepaling kan de geheimhoudingsplicht worden doorbroken als 'uit zijn taak de noodzaak tot mededeling voortvloeit'.

92 Meldcode kindermishandeling (Baeten 2002). De meldcode en het protocol, waarvan de implementatie door de koepels in het onderwijs wordt ondersteund, zijn in het onderwijs onderdeel van het meldprotocol huiselijk geweld, mishandeling, verwaarlozing en seksueel misbruik; *Kamerstukken II* 2004/05, 29 815, nr. 20, p. 2. Zie ook de meldcode 'Amsterdams protocol kindermishandeling' van oktober 2005 voor beroepskrachten die werken met kinderen; deze meldcode is zeer toegankelijk en omvat een checklist voor implementatie van het protocol.

93 Zie ook Janssen 2003, p. 75-77.

Voor het onderwijs geldt geen sectorale wetgeving als uitwerking op de Wbp waarmee gegevensuitwisseling in het kader van hulpverlening aan minderjarigen en gezinnen wordt vergemakkelijkt en gestimuleerd. Het zal voor een groot deel afhankelijk zijn van de school hoe er met privacygevoelige gegevensverstrekking aan derden wordt omgegaan in geval er aan de school een verzoek wordt gedaan om informatie over een leerling en de leerling of de ouders hiervoor geen toestemming geven. Hierbij is het nog maar de vraag in hoeverre scholen op de hoogte zijn van de wettelijke kaders voor gegevensverstrekking aan ouders en derden.⁹⁴ Voor openbare scholen en leerplichtambtenaren geldt zoals genoemd op grond van artikel 2:5 Awb een algemene uitzonderingsgrond op de geheimhoudingsplicht indien een mededeling over vertrouwelijke gegevens gegeven de aard van zijn taak noodzakelijk is. Dit biedt enige ruimte tot gegevensuitwisseling zonder toestemming van de leerling of zijn ouders, maar hierbij is van belang hoe dit criterium wordt geïnterpreteerd en hoe dit is omgezet in interne privacyprotocollen.

Maatschappelijk werkers moeten eveneens vertrouwelijk omgaan met cliëntgegevens, in de eerste plaats op grond van de in het Wetboek van Strafrecht geformuleerde zwijgplicht. Deze norm is nader uitgewerkt in de Beroepscode voor de Maatschappelijk Werker, opgesteld door de Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werkers (NVMW).⁹⁵ In de code staat de vertrouwensrelatie tussen de cliënt en de maatschappelijk werker centraal. Zonder toestemming van de cliënt worden in principe geen persoonsgegevens verstrekt. Een maatschappelijk werker is tevens gebonden aan de privacyregels die gelden in de instelling waar hij werkt. Als een maatschappelijk werker beslist om zijn geheimhoudingsplicht te doorbreken, dan doet hij een beroep op overmacht. Gegevensverstrekking aan derden zonder toestemming van de cliënt door een maatschappelijk werker vindt plaats op basis van een individuele afweging van belangen.

Ook voor andere beroepsgroepen zonder medisch beroepsgeheim gelden beroepscodes en interne privacyreglementen die bepalen wanneer zonder toestemming van de betrokkene persoonsgegevens mogen worden uitgewisseld. Medewerkers van woningbouwverenigingen of energiebedrijven die belangrijke informatie hebben over gezinnen die mogelijk uit hun woning worden gezet of bij wie het gas, water en licht worden afgesloten en waarover zorgen bestaan, zullen eveneens op basis van een mogelijk privacyreglement een afweging moeten maken of sprake is van een situatie van overmacht, waarmee de geheimhoudingsplicht kan worden doorbroken. Waarschijnlijk

94 Vergelijk de uitspraak van Rechtbank Utrecht op 17 augustus 2005 (LJN AU1068): het verzoek van een niet-verzorgende ouder zonder gezag aan de school om informatie over zijn dochter werd door de school afgewezen op grond van de Wbp, zonder dit verder te verduidelijken. De rechtbank oordeelde dat art. 1:377c BW prevaleert boven de Wbp, dat op grond van deze bepaling elke ouder recht heeft op belangrijke informatie over zijn kind en dat daarbij in de Wbp mogelijkheden worden geboden om ondanks toestemming van de ouder met gezag gegevens te verstrekken. Op initiatief van het Landelijk Centrum Onderwijs en Jeugdzorg van het NIZW is vorig jaar een informatief boekje verschenen over scholen en privacy: Sauerwein 2005, *Privacy op scholen en in multidisciplinaire zorgteams*.

95 Baeten & Janssen 2003, p. 23-24.

zal deze beroepsgroep zich over het algemeen weinig bewust zijn van de noodzaak tot het prijsgeven van relevante informatie over zorgen omtrent kinderen in een gezin, of dit nu op eigen initiatief of op verzoek is, en zal de privacy van cliënten voorop staan.

3.8 Gegevensuitwisseling tussen Bureau Jeugdzorg en politie of Openbaar Ministerie

Voor de verwerking van persoonsgegevens door de politie geldt in plaats van de Wbp een bijzondere wet met een eigen specifieke uitputtende regeling, de Wet politieregisters. De Wet politieregisters kent een gesloten verstrekkingensysteem. Dit houdt in dat een limitatieve lijst van personen is opgesteld, waaraan in de omschreven gevallen of omstandigheden gegevens uit een politieregister worden verstrekt. Naast de bevoegdheid tot het verstrekken van gegevens kent de wet in sommige gevallen ook de plicht tot het verstrekken van gegevens. Buiten de gevallen en omstandigheden die het gesloten verstrekkingensysteem toestaat, geldt een algemene geheimhoudingsplicht en is gegevensverstrekking verboden, zelfs als de cliënt daarvoor toestemming zou geven.⁹⁶

In de Wet politieregisters zijn drie cirkels opgenomen van instanties en personen die informatie uit de politieregisters mogen ontvangen. De binnencirkel bestaat uit politiefunctionarissen en andere opsporingsambtenaren, de tweede cirkel bestaat uit gezagsdragers zoals het Openbaar Ministerie en de burgemeester, en in de derde cirkel wordt een aantal organisaties met een publieke taak genoemd. Deze laatste cirkel is voor de jeugdzorg van belang. Bureau Jeugdzorg wordt niet genoemd, maar wel het AMK, de Raad voor de Kinderbescherming, Bureau Halt en (jeugd)reclassering. Aan deze instanties kunnen op verzoek bepaalde gegevens worden verstrekt indien dit noodzakelijk is voor de uitoefening van hun taken. Voor niet genoemde instellingen, zoals Bureau Jeugdzorg, het onderwijs en de jeugdgezondheidszorg, kan in een individueel geval gegevensverstrekking plaatsvinden indien dit noodzakelijk is voor de politietaak.⁹⁷ Deze laatste uitzondering biedt de mogelijkheid om op verzoek in individuele gevallen na een belangenafweging informatie te verstrekken aan bijvoorbeeld Bureau Jeugdzorg.

Op 17 oktober 2005 is het wetsvoorstel inzake de Wet politiegegevens ingediend.⁹⁸ Met dit wetsvoorstel wordt beoogd om, met eerbiediging van de beginselen die de bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten doel hebben, meer ruimte te bieden voor het verwerken van gegevens ten behoeve van een optimale uitvoering van de politietaak. Het voorstel houdt een nieuw evenwicht in tussen de bescherming van privacy van de burger enerzijds en het belang van de rechtshandhaving anderzijds.⁹⁹ Als een van de knelpunten van de Wet politieregisters wordt in de memorie van toelichting genoemd dat het huidige gesloten verstrekkingensysteem onvoldoende is toegesneden op de in de praktijk toegenomen behoefte om gegevens te kunnen verstrek-

96 Art. 30 Wet politieregisters; de geheimhoudingsplicht is niet gekoppeld aan bepaalde beroepen, maar is gekoppeld aan de informatie afkomstig uit het politieregister.

97 Art. 30 Wet politieregisters.

98 *Kamerstukken II* 2005/06, 30 327, nr. 1.

99 *Kamerstukken II* 2005/06, 30 327, nr. 3 (MvT), p. 1.

ken aan instanties waarmee de politie samenwerkt.¹⁰⁰ In het wetsvoorstel wordt hiervoor een eenvoudiger en minder rigide systeem van gegevensverstrekking opgenomen. Hiermee is de verwachting dat de politie op basis van de nieuwe wet beter zal kunnen samenwerken met andere instanties. Het verstrekkingenregime wordt meer open dan onder de huidige Wet politieregisters. De wetgeving schept duidelijkheid over de mogelijkheden gegevens te verstrekken aan personen en instanties waarmee de politie samenwerkt.¹⁰¹

Het wetsvoorstel regelt verplichte verstrekking van gegevens aan de gezagsdragers en aan bepaalde opsporingsambtenaren buiten de politie. Daarnaast biedt het wetsvoorstel de mogelijkheid om bij of krachtens algemene maatregel van bestuur gegevens te verstrekken aan daartoe aangewezen personen of instanties die voor een goede uitvoering van hun taak structureel bepaalde politiegegevens nodig hebben en een landelijke taak hebben, zoals Bureau Jeugdzorg. Tenslotte kunnen in geval van een zwaarwegend algemeen belang in overeenstemming met het bevoegde gezag gegevens worden verstrekt aan niet in de algemene maatregel van bestuur genoemde instanties. Het kan dan gaan om incidentele verstrekkingen aan derden, bijvoorbeeld voor het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven, of om verstrekkingen in het kader van een structureel samenwerkingsverband tussen bijvoorbeeld de politie en derden ten behoeve van de aanpak van jeugdcriminaliteit. Als voorbeeld van een incidentele verstrekking wordt genoemd de verstrekking van gegevens over een kind dat slachtoffer is van mishandeling aan het schoolbestuur of aan de betrokken leerkracht ten behoeve van het verlenen van hulp aan het desbetreffende kind.¹⁰²

In artikel 7 van het wetsvoorstel Wet politiegegevens is ten aanzien van politiegegevens een geheimhoudingsplicht geformuleerd. Het uitgangspunt van het artikel is dat een ieder die de beschikking krijgt over politiegegevens met betrekking tot derden is verplicht tot een geheimhouding. Hierop zijn enkele uitzonderingen geformuleerd, waaronder het bij of krachtens de wet gegeven voorschrift tot verstrekking van persoonsgegevens of indien uit zijn taak de noodzaak daartoe voortvloeit. Als voorbeeld wordt in de memorie van toelichting de situatie genoemd dat de politie een zorgwekkende situatie omtrent een jeugdige meldt aan Bureau Jeugdzorg. Aangezien Bureau Jeugdzorg op grond van de Wet op de jeugdzorg tot taak heeft te bezien of de jeugdige zorg nodig heeft en zo ja, welke vorm van zorg, kan op basis daarvan de Raad voor de Kinderbescherming worden ingeschakeld voor het indienen van een verzoek tot het treffen van een jeugdbeschermingsmaatregel bij de kinderrechter. In dit geval is de verstrekking van de politiegegevens door Bureau Jeugdzorg aan de Raad toegestaan.¹⁰³ Uit het wetsvoorstel Wet politiegegevens en de daarbij genoemde voorbeelden blijkt dat er ten opzichte van de huidige Wet politieregisters duidelijk meer oog is voor mogelijke noodzakelijke samenwerking tussen de politie en Bureau Jeugdzorg in zorg-

100 MvT, p. 2.

101 MvT, p. 18.

102 MvT, p. 76.

103 MvT, p. 37-38.

wekkende situaties met betrekking tot minderjarigen. Gegevensuitwisseling door de politie zal hiermee gestimuleerd en vergemakkelijkt worden. Hiermee wordt een belangrijk signaal gegeven tot een efficiëntere gegevensuitwisseling ten behoeve van kinderen ten aanzien van wie ernstige zorgen bestaan en wordt de noodzaak hiervan onderkend. Het valt toe te juichen dat dit wetsvoorstel de uitvoering van relevante gegevensuitwisseling tussen politie en Bureau Jeugdzorg straks eenvoudiger zal maken.¹⁰⁴

Het Openbaar Ministerie kan gegevens uit strafdossiers verstrekken op basis van de *Aanwijzing verstrekking van Strafvorderlijke gegevens voor buiten de strafrechtspleging gelegen doelen* (Aanwijzing Wet Justitiële en strafvorderlijke gegevens; Wjsg).¹⁰⁵ Informatie mag alleen worden verstrekt als de verstrekking noodzakelijk is voor een goede taakvervulling van het Openbaar Ministerie en voor zover een zwaarwegend algemeen belang daartoe noodzaakt. Van dit laatste criterium is onder andere sprake indien bescherming van de rechten van anderen zoals bedoeld in artikel 8 lid 2 EVRM gegevensverstrekking noodzakelijk maakt. Daarnaast moet de verstrekking een in de Aanwijzing Wjsg genoemd doel dienen. Als het gaat om mogelijke vormen van kindermishandeling of ander huiselijk geweld waarvan kinderen slachtoffer zijn, kan het doel het voorkomen van strafbare feiten of hulpverlening aan slachtoffers zijn. In dat geval kan informatie worden verstrekt aan Bureau Jeugdzorg.¹⁰⁶ Het College van Procureurs-Generaal is verantwoordelijk voor en beslissingsbevoegd over alle verstrekkingen en mandateert deze bevoegdheid. In de bijlage bij de Aanwijzing Wjsg staat genoemd dat ook kan worden geparticipeerd in netwerkoverleg, bijvoorbeeld door middel van een samenwerking met vrijwillige hulpverleningsinstellingen ten behoeve van een integrale aanpak van kindermishandeling.

3.9 Gegevensuitwisseling tussen Bureau Jeugdzorg en een hulpverlener met een medisch beroepsgeheim

Een laatste belangrijke categorie informanten voor Bureau Jeugdzorg is de groep hulpverleners met een medisch beroepsgeheim. Het medisch beroepsgeheim kan worden gezien als een bijzondere uitwerking van privacybescherming. Het medisch beroepsgeheim is eeuwenoud en wordt zelfs teruggevoerd op de eed van Hippocrates,

104 Ten aanzien van het prijsgeven van vertrouwelijke informatie van Bureau Jeugdzorg aan de politie indien hier om wordt verzocht, geldt dat de hulpverlener de plicht heeft om te zwijgen in verband met zijn geheimhoudingsplicht. Dit neemt niet weg dat de rechter het beroep op de zwijgplicht kan weerleggen.

105 *Stcrt.* 2004, 223. Met de inwerkingtreding van deze Aanwijzing op 1 september 2004 is de *Aanwijzing verstrekking van strafrechtelijke gegevens aan derden voor buiten de strafrechtspleging gelegen doeleinden* vervallen.

106 Zie Aanwijzing Wjsg onder IV, f, 1, VIII. Ook medewerkers van de Stichting Reclassering Nederland kunnen relevante informatie hebben met betrekking tot de zorgen en bedreigingen voor minderjarigen. Op grond van het Privacyreglement inzake bescherming van cliëntgegevens kunnen zij slechts zonder toestemming van een cliënt informatie verstrekken als de belangen van anderen of van de samenleving met ernstige schade worden bedreigd; zie Baeten & Janssen 2003, p. 49-50.

die leefde in de derde eeuw voor Christus, waarmee een geheimhouding wordt beloofd ten aanzien van persoonsgegevens.¹⁰⁷ Het medisch beroepsgeheim van artsen is vastgelegd in de Gedragsregels voor artsen¹⁰⁸ en geldt op grond van de Wet op de Beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG)¹⁰⁹ tevens voor andere beroepsbeoefenaren die zijn betrokken bij de zorg voor de gezondheid van een individuele patiënt, zoals tandartsen, (sociaal-psychiatrisch) verpleegkundigen,¹¹⁰ maatschappelijk werkers, medische studenten en laboratoriumassistenten. In artikel 7:457 BW wordt het beroepsgeheim in het kader van de geneeskundige behandelingsovereenkomst die een arts met een patiënt sluit in een civielrechtelijke context geregeld.

Het beroepsgeheim omvat de zwijgplicht, geregeld in artikel 272 van het Wetboek van Strafrecht,¹¹¹ en een verschoningsrecht, geregeld in artikel 218 van het Wetboek van Strafvordering. Artsen¹¹² mogen zich voor de rechter verschonen van het afleggen van een getuigenis en het beantwoorden van vragen als dit in strijd zou komen met hun beroepsgeheim.¹¹³ De arts dient zelf een afweging te maken over het inroepen van het verschoningsrecht. Wie zich ten onrechte niet op het verschoningsrecht beroept, kan daarop eventueel civiel-, tucht- en strafrechtelijk worden aangesproken.¹¹⁴ Als een arts een beroep doet op het verschoningsrecht, beslist de rechter over het honoreren van dat beroep. Al hetgeen de arts als zodanig in het kader van de behandeling door de patiënt is toevertrouwd of hem door eigen onderzoek of op andere wijze bekend is geworden, valt onder het beroepsgeheim.

Het beroepsgeheim dient zowel een algemeen als een individueel belang, te weten de toegankelijkheid van de zorg en de privacy van de patiënt. Onderzoek toont aan dat artsen het belang van het beroepsgeheim meer zien als kwaliteitselement van de

107 Zie o.a. De Graaf 1995, p. 1; Hendriks 2001, p. 525. Zie over het beroepsgeheim ook uitgebreid Van Herten 1995.

108 Gedragsregels voor artsen, art. II-15.

109 Art. 88 Wet BIG. Personen die geen wettelijke zwijgplicht hebben maar wel betrokken zijn bij de behandeling van een patiënt, hebben een afgeleid beroepsgeheim.

110 Zie Leenen 2000, p. 224. Door het Hof Amsterdam is op 17 juni 1982 ook aan een wijkverpleegkundige een zelfstandig verschoningsrecht toegekend. De Rechtbank Arnhem heeft het verschoningsrecht van een wijkverpleegkundige in een uitspraak van 8 oktober 1992 echter afgewezen, hetgeen volgens Leenen te bekritisseren valt.

111 Dit is een klachtdelict; het Openbaar Ministerie zal pas tot vervolging overgaan als een patiënt een klacht indient. Of sprake is van een geheimhoudingsplicht uit hoofde van ambt of beroep moet door de rechter worden vastgesteld. Voor artsen wordt dit door de rechtspraak vanzelfsprekend aangenomen; ook degenen die nauw met deze beroepsgroep samenwerken, kunnen een zwijgplicht hebben, zoals de sociaal-psychiatrisch verpleegkundige en de maatschappelijk werker. Zie Doek 1992, p. 280-281.

112 Waar ik over artsen spreek, geldt dit ook voor andere beroepsbeoefenaars met een medisch beroepsgeheim.

113 Het verschoningsrecht is ook geregeld in art. 165 lid 2 sub b Rv (civielrechtelijk), art. 8:33 lid 3 Awb (bestuursrechtelijk) en art. 68 lid 5 Wet BIG (tuchtrechtelijk).

114 Nouwt 2002, p. 258; hij wijst er op dat het naast elkaar bestaan van verschillende privacyregels uit de Wbp, het BW en overige wetgeving voor de gezondheidszorg in de praktijk leidt tot onduidelijkheid, grote complexiteit en rechtsonzekerheid. Zowel in de literatuur als in een commentaar van de gezamenlijke zorgorganisaties op het wetsvoorstel Wbp is daarop gewezen.

behandeling dan als recht van de patiënt.¹¹⁵ Volgens een uitspraak van de Hoge Raad in 1999 kan een medicus zich beroepen op het medisch beroepsgeheim en het verschoningsrecht als deze een beroep uitoefent 'op het gebied van de individuele gezondheidszorg' zoals bedoeld in artikel 1 Wet BIG.¹¹⁶ Dit betekent dat er een rechtstreekse hulpverleningsrelatie dient te bestaan tussen de hulpverlener en de patiënt. In deze uitspraak stond de vraag centraal of de vertrouwensarts van een AMK een beroepsgeheim heeft. De Hoge Raad concludeerde dat dit niet het geval is, omdat de vertrouwensarts geen beroep uitoefent op het gebied van de individuele gezondheidszorg. Deze zienswijze gaat uit van een beroepsgeheim op grond van het belang van een individuele patiënt en diens recht op privacy. De uitspraak heeft veel stof doen opwaaien onder gezondheidsrechtjuristen en vertrouwensartsen. In een aantal reacties op de uitspraak werd geconcludeerd dat de vertrouwensarts wel een volledig beroepsgeheim en verschoningsrecht moest toekomen, omdat het medisch beroep een vertrouwensberoep is, waaraan de zwijgplicht inherent is.¹¹⁷ Hierbij staat de gedachte centraal dat het beroepsgeheim als kwaliteitselement de toegankelijkheid van de zorg waarborgt. Het medisch beroepsgeheim is niet absoluut. Persoonsgegevens kunnen behalve bij toestemming van de wilsbekwame patiënt worden prijsgegeven op grond van een wettelijk voorschrift of bij overmacht, oftewel een conflict van plichten. In dit laatste geval dienen de belangen van de patiënt op geheimhouding te worden afgewogen tegen het belang om het geheim te doorbreken. Dit is telkens een individuele afweging, toegesneden op de omstandigheden van het geval.

Over het medisch beroepsgeheim en kindermishandeling is de laatste decennia regelmatig geschreven,¹¹⁸ onder andere over het feit dat bij een melding over vermoedens van kindermishandeling het beroepsgeheim wel wordt geschonden, maar dat dit in deze situatie gerechtvaardigd is, zoals al in 1972 door het Centraal Medisch Tuchtcollege is uitgemaakt.¹¹⁹ Artsen hebben met andere woorden een 'meldrecht' bij vermoedens van kindermishandeling. Het medisch beroepsgeheim was overigens een belangrijke reden tot invoering van de Bureaus Vertrouwensartsen in 1972, bij wie

115 Werkverband Universitair Onderzoek Gezondheidsrecht & NIVEL, Wetsevaluatie Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst, Den Haag: ZON 2000; zie Hendriks 2001, p. 531.

116 HR 15 oktober 1999, NJ 2001/42, m.nt. Van Wijmen.

117 Zie de annotatie van Van Wijmen bij HR 15 oktober 1999, NJ 2001/42, par. 4.2 en de annotatie van Dute in TvGR 2000, 72; Hendriks 2001, p. 531; Duijst 2005. Duijst voert hiertoe als argument aan dat in de Wjz voor het AMK een geheimhoudingsplicht is vastgesteld en dat deze bepaling met de uitspraak van de Hoge Raad tot een holle frase wordt, waarbij de deur wijd wordt opengezet voor het verschaffen van informatie aan een ieder. Volgens haar wordt het hiermee voor de professionele hulpverlener moeilijk om bij het AMK te melden. Dit argument is mij in het geheel niet duidelijk. Uit mijn betoog blijkt namelijk dat er op grond van de Wjz wel degelijk een geheimhoudingsplicht bestaat voor Bureau Jeugdzorg, waaronder het AMK, en dat hierop slechts in bijzondere omstandigheden een uitzondering mag worden gemaakt. Deze geheimhoudingsplicht staat los van het medisch beroepsgeheim.

118 Zie o.a. Doek 1992; Veldkamp 1995.

119 Centraal Medisch Tuchtcollege 28 september 1972, NJ 1973/270.

artsen vermoedens van kindermishandeling anoniem konden melden. Anoniem melden bij de Raad voor de Kinderbescherming was in principe niet mogelijk.¹²⁰

In 1997 is het meldrecht dat reeds voortvloeiende uit bovengenoemde uitspraak, opgenomen in de Wet op de jeugdhulpverlening.¹²¹ Deze bepaling is overgenomen in artikel 53 lid 3 van de Wet op de jeugdzorg. Professionals met een beroepsgeheim kunnen zonder toestemming van de betrokkene inlichtingen verstrekken, indien dit noodzakelijk is om een situatie van kindermishandeling te beëindigen of een redelijk vermoeden van kindermishandeling te onderzoeken. Er is uitdrukkelijk voor gekozen om geen meldplicht in te voeren, ondanks pleidooien hiervoor in de literatuur.¹²² Met de huidige bepaling wordt het aan professionals met een beroepsgeheim overgelaten om te oordelen over de noodzakelijkheid tot melden. Mijns inziens leidt dit tot onduidelijkheid en verschil in interpretatie. Daarbij lijkt sprake te zijn van een zeer restrictieve interpretatie van deze bepaling door de medische beroepsgroep, naar mijn mening een onjuiste interpretatie, wat een belemmering oplevert tot het melden van vermoedens van kindermishandeling.¹²³

In plaats van de invoering van een wettelijke meldplicht is de staatssecretaris van VWS voorstander van de invoering van meldcodes kindermishandeling in de sectoren onderwijs, kinderopvang en peuterspeelzalen en jeugdgezondheidszorg. De KNMG heeft een 'meldcode voor medici inzake kindermishandeling' opgesteld. In deze meldcode worden artsen die het vermoeden hebben dat een kind slachtoffer is geworden van kindermishandeling aangespoord om na collegiaal overleg advies in te winnen bij het AMK. Een arts die weet of op redelijke gronden vermoedt dat sprake is van kindermishandeling, kan vervolgens bij het AMK melden. Het begrip kindermishandeling is in het protocol ruim gedefinieerd.¹²⁴ Als het kind of de ouders hiervoor geen

120 Zie over het ontstaan en de ontwikkeling van de AMK's o.a. Doek 2005. Gepleit wordt voor een diepgaand onderzoek naar de effectiviteit van de AMK's en het gebruik van de ruime bevoegdheden ten aanzien van de verwerking van persoonsgegevens zonder betrokkenen in te lichten. Zie over dit laatste aspect ook Van Montfoort 2005; Veldkamp 1995.

121 Art. 34c lid 3 Wjvh.

122 In 2005 gaf de staatssecretaris van VWS hiervoor nog als redenen aan dat anders ouders hulpverleners zullen mijden, het tot een grote stijging van achteraf onjuiste meldingen zal leiden en een meldplicht juridiserend werkt; zie *Kamerstukken II* 2004/05, 29 815, nr. 20, p. 1. Opmerkelijk is dat uit onderzoek van De Jong, Bottema en Van de Vathorst (1999) onder artsen in 1999 blijkt dat 64% pleit voor een wettelijke meldplicht.

123 Zie bijv. een recente column van Kastelein in *Arts & Auto*, waarin zij over het melden bij een AMK aangeeft dat aan deze doorbreking van het beroepsgeheim volgens de meldcode van de KNMG en de Wjz (te) strenge eisen worden gesteld; zie hierover Bruning 2006 (in druk). Zie ook Bosschaart & Bilo 2000, die aangeven dat onderzoek duidelijk maakt dat artsen maar in beperkte mate bekend zijn met de wettelijke mogelijkheden bij het melden van vermoedens van kindermishandeling. Volgens Kuypers (2001) ziet een arts het beroepsgeheim vaak als een *secret absolu*, waardoor geen belangenafweging plaatsvindt.

124 De definitie van kindermishandeling die wordt gehanteerd in de meldcode is 'elke vorm van geweldpleging of verwaarlozing op fysiek en/of psychisch gebied door toedoen of nalaten van personen tot wie het kind in een afhankelijkheidsrelatie staat, waardoor schade voor het kind ontstaat of in de toekomst zou kunnen ontstaan'.

toestemming geven, kan de arts hiertoe zijn beroepsgeheim geoorloofd schenden,¹²⁵ waarbij hij voor de inschatting van de situatie de volgende zes toetsingscriteria hanteert:¹²⁶

1. het is niet mogelijk om toestemming te vragen dan wel te verkrijgen;
2. de arts is in gewetensnood door zijn beroepsgeheim te handhaven;
3. het niet doorbreken van het beroepsgeheim kan voor het kind (verdere) ernstige schade opleveren;
4. het doorbreken van het beroepsgeheim kan (verdere) ernstige schade aan het kind voorkomen;
5. het geheim wordt zo min mogelijk geschonden;
6. de arts ziet geen andere weg dan doorbreking van het beroepsgeheim om het probleem op te lossen.

Als vermoedens van kindermishandeling bestaan en deze door professionals met een beroepsgeheim worden gemeld, of als deze professionals op verzoek van een medewerker van Bureau Jeugdzorg worden benaderd met het verzoek om informatie over een kind of gezin en op dit verzoek ingaan bij vermoedens van kindermishandeling, is op grond van de bepaling uit de Wet op de jeugdzorg sprake van een geoorloofde schending van het beroepsgeheim. Zoals gezegd levert de ongeoorloofde schending van het beroepsgeheim een strafbaar feit op, al komt het in de praktijk maar zelden tot een vervolging wegens een overtreding van artikel 272 Wetboek van Strafrecht. Vervolging vindt pas plaats als een patiënt hierover een klacht indient. Daarbij moet worden vermeld dat het opzettelijk in hulpeloze toestand laten van een kind op grond van artikel 255 Wetboek van Strafrecht eveneens een strafbaar feit oplevert. Ook kan bij de schending van het beroepsgeheim door een patiënt een tuchtrechtelijke procedure worden gestart. Al is een arts overtuigd van de noodzaak tot melden van een redelijk vermoeden van kindermishandeling, gerechtelijke procedures kunnen hiermee niet worden voorkomen. Meldcodes kindermishandeling, zoals die van de KNMG, zullen in een tuchtrechtelijke procedure richtinggevend zijn en in die zin is een meldcode een belangrijk instrument.

125 Vergelijk de *Handreiking Gegevensuitwisseling in het kader van bemoeizorg* die in april 2005 door GGD Nederland, GGZ Nederland en KNMG is vastgesteld, en waarin ten behoeve van gegevensuitwisseling in het kader van 'bemoeizorg' (actieve en outreachende hulpverlening) met betrekking tot mensen met ernstige psychische en/of psychosociale problemen die hulp afwijzen, maar deze hulp wel dringend behoeven, hiertoe richtlijnen zijn opgesteld. In de Handreiking wordt gesteld dat in situaties waarin spreken zonder toestemming nodig is om ervoor te zorgen dat anderen adequaat kunnen reageren op crisissituaties waarin iemand kan of dreigt te belanden, niet kan worden gesproken over *doorbreking* van het beroepsgeheim, omdat spreken in het verlengde van een hulpverleningsplicht ligt. Dit lijkt me een wat gekunstelde benadering. Ploem en Dute (2005) zijn dezelfde mening toegedaan: er is wel degelijk sprake van doorbreking van het beroepsgeheim. Op grond van een 'conflict van plichten' kan dit echter gerechtvaardigd zijn; hier wordt in de Handreiking nauwelijks aandacht aan besteed.

126 KNMG 2002, *Meldcode voor medici inzake kindermishandeling*, p. 2.

Een professional met een beroepsgeheim die bij het AMK meldt, kan dit anoniem doen ten aanzien van degene over wie wordt gemeld als sprake is van een uitzonderingscategorie zoals geformuleerd in artikel 55 lid 3 van het Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg. In dat geval hoeft hij niet bang te zijn voor mogelijke procedures omdat betrokkenen niet op de hoogte hoeven te worden gesteld van de schending van het beroepsgeheim. Daarbij zal het bij een melding op eigen initiatief om redelijke vermoedens van kindermishandeling en daarmee om zorgelijke gezinssituaties gaan, anders zou dit initiatief niet worden genomen. Bij het prijsgeven van persoonsgegevens op verzoek door een medewerker van Bureau Jeugdzorg, zal een inschatting van de noodzaak tot gegevensuitwisseling afhankelijk zijn van de sector waar deze medewerker werkt. Als het AMK contact opneemt, is duidelijk dat het gaat om een dermate zorgelijke situatie waarin mogelijk sprake is van kindermishandeling, dat het AMK heeft besloten hiernaar onderzoek uit te voeren. De wettelijke bepaling die het mogelijk maakt om in deze situatie het beroepsgeheim gegrond te doorbreken, is hierop van toepassing.

Als echter een gezinsvoogd verzoekt om informatie over een kind dat onder toezicht staat van Bureau Jeugdzorg, zal de eerste reactie vaak zijn dat geen informatie kan worden prijsgegeven zonder toestemming van de betrokkene, omdat hier geen sprake is van overmacht en de uitzonderingsgrond uit de Wet op de jeugdzorg niet van toepassing is, aangezien het niet gaat om een situatie met een redelijk vermoeden van kindermishandeling.¹²⁷ Een extra belemmering vormt het feit dat betrokkenen in dit geval op de hoogte worden gesteld van de herkomst van gegevens; informanten kunnen niet anoniem blijven. Hoewel relevante informatie van professionals met een beroepsgeheim juist ten aanzien van kinderen die onder toezicht staan van Bureau Jeugdzorg zeer belangrijk kan zijn voor de uitvoering van de jeugdbeschermingsmaatregel, zal deze informatie niet snel worden prijsgegeven door bijvoorbeeld de huisarts van een kind. Professionals die in eerste instantie met de ouders van het kind te maken hebben, zoals een psychiater of een sociaal-psychiatrisch verpleegkundige, zullen waarschijnlijk nog minder snel relevante informatie ten aanzien van het kind willen prijsgeven vanwege hun vertrouwensrelatie met de ouders van het kind.

3.10 Tussenconclusie gegevensuitwisseling bij Bureau Jeugdzorg

Geconstateerd is dat er voor medewerkers van Bureau Jeugdzorg verschillende informatiebronnen bestaan voor de uitwisseling van relevante gegevens ten aanzien van de uitoefening van taken van Bureau Jeugdzorg bij ernstige zorgen over een kind. Deze informatiebronnen hebben voor een deel met verschillende privacyregels te maken.

¹²⁷ Het feit dat het begrip 'kindermishandeling' in de Wjz zeer ruim is omschreven en zodoende op grond van art. 53 lid 3 Wjz het beroepsgeheim in veel situaties waar sprake is van een ondertoezichtstelling geoorloofd kan worden geschonden omdat voldaan is aan de definitie en de uitzonderingsgrond niet alleen geldt voor informatie aan het AMK, maar aan alle sectoren van Bureau Jeugdzorg, zal weinig bekend zijn onder professionals met een beroepsgeheim.

Dit leidt tot verschillen in de mogelijkheden tot gegevensuitwisseling zonder toestemming van de betrokkene.

Allereerst bestaat de mogelijkheid tot informatie-uitwisseling tussen verschillende sectoren van Bureau Jeugdzorg. Hoewel structurele gegevensuitwisseling ter bevordering van de noodzakelijke kwaliteit van de uitvoering van wettelijke taken van Bureau Jeugdzorg wettelijk gezien mogelijk is zolang maar zorgvuldig wordt getoetst aan het noodzakelijkheids criterium, lijkt het er op dat dit bij de Bureau Jeugdzorg nog niet optimaal wordt benut. Deze mogelijkheden moeten in het belang van een goede vervulling van de wettelijke taken in de nabije toekomst worden geoptimaliseerd, te meer omdat ten aanzien van deze vorm van gegevensuitwisseling wettelijk gezien geen onoverkomelijke barrières bestaan.

Gegevensuitwisseling aan Bureau Jeugdzorg kan zowel plaatsvinden op eigen initiatief door het melden van een vermoeden van kindermishandeling bij het AMK, als op verzoek van een medewerker van Bureau Jeugdzorg. Wat betreft het melden op eigen initiatief: om dit te stimuleren en hiermee meer gevallen van kindermishandeling op te sporen en verder te voorkomen, zijn de wettelijke kaders tot het melden bij het AMK ruim geformuleerd. Derden die niet in de uitoefening van hun beroep melden, kunnen dit anoniem doen als zij dit wensen en ook voor professionals bestaat deze mogelijkheid als voldaan is aan de wettelijke vereisten. Daarbij is in de Wet op de jeugdzorg een meldrecht opgenomen voor professionals met een (medisch) beroepsgeheim waarmee zij hun beroepsgeheim geoorloofd kunnen schenden indien dit noodzakelijk is om een situatie van kindermishandeling te beëindigen of een redelijk vermoeden van kindermishandeling te onderzoeken.¹²⁸ Het begrip kindermishandeling is in de Wet op de jeugdzorg ruim geformuleerd en levert ten aanzien van het eigen initiatief tot het melden bij het AMK geen belemmeringen op, integendeel, het biedt een extra stimulans tot melden.

Lastiger wordt het wanneer een medewerker van een andere sector van Bureau Jeugdzorg dan het AMK extra informatie denkt nodig te hebben ten aanzien van een kind of gezin, en hiertoe bovengenoemde informatiebronnen benadert. Relevante persoonsgegevens kunnen door de zorgaanbieder en de Raad voor de

128 Ook ten aanzien van het verstrekken van inlichtingen aan de Raad voor de

Kinderbescherming zijn professionals met een wettelijk beroepsgeheim gerechtigd om mee te werken zonder toestemming van de betrokkene indien dit noodzakelijk is voor de uitoefening van de taken van de Raad; art. 1:240 BW, ingevoerd op 1 mei 2004 (Wet van 5 februari 2004 [Reparatiewet I Justitie], *Stb.* 2004, 50). Dit zal, nu de Raad een tweedelijns voorziening is geworden, vooral gelden voor de situatie dat de Raad zelf een hulpverlener met beroepsgeheim benadert met het verzoek om informatie. De Raad zal betrokkenen in beginsel inlichten over de herkomst van gegevens. De regeling uit art. 1:240 BW is afgeleid van de nu in de Wvz vastgelegde bepaling dat professionals met een wettelijk beroepsgeheim hun geheimhoudingsplicht geoorloofd kunnen doorbreken bij vermoedens van kindermishandeling (art. 53 lid 3 Wvz) en is in de wet opgenomen vanwege de parallellen met de taken van de AMK's, aldus Doek (*Pers- en fam. losbl.*, art. 1:240 BW). Hij merkt terecht op dat deze bepaling wel ruim is geformuleerd en betwijfelt of deze bepaling het voor hulpverleners gemakkelijker maakt om inlichtingen te verstrekken aan de Raad; dit zal ook afhangen van de vraag voor welke taak van de Raad de inlichtingen worden verstrekt.

Kinderbescherming op grond van de bepalingen uit de Wet op de jeugdzorg en Normen 2000 relatief gemakkelijk worden verstrekt zonder toestemming van de cliënt indien dit noodzakelijk wordt geacht voor de hulpverlening. Vertrouwelijke informatie over kind of gezin zal door derden in de uitoefening van een beroep, dat niet valt onder het medisch beroepsgeheim uit de Wet BIG en de WGBO, minder gemakkelijk worden prijsgegeven. Dit zal afhankelijk zijn van interne privacyreglementen en van mogelijke beroepscode als sprake is van een situatie van overmacht, waarbij moet worden voldaan aan de kaders uit de Wbp. Dit geldt ook voor informatie van de politie en het Openbaar Ministerie. Hoewel er ten aanzien van politiegegevens in 2005 een wetsvoorstel is ingediend waarmee gegevensuitwisseling aan Bureau Jeugdzorg aanmerkelijk wordt versoepeld, biedt de huidige Wet politieregisters een streng en rigide stelsel voor gegevensverstrekking, waarbij het uitwisselen van relevante informatie aan Bureau Jeugdzorg niet snel zal gebeuren maar er heel wat aan de hand moet zijn voordat hiertoe op incidentele basis zal worden besloten. Ook het Openbaar Ministerie kan incidenteel relevante informatie verstrekken, maar dient streng aan het noodzakelijkheidscriterium te toetsen.

Professionals met een medisch beroepsgeheim kunnen op grond van het meldrecht uit de Wet op de jeugdzorg op verzoek niet alleen aan het AMK, maar ook aan andere sectoren van Bureau Jeugdzorg vertrouwelijke informatie verstrekken bij vermoedens van kindermishandeling en als aan het noodzakelijkheidscriterium is voldaan. Het is nog maar de vraag of dit onder deze doelgroep bekend is. Daarbij vormt een extra belemmering de onmogelijkheid om anoniem te blijven bij andere sectoren dan de sector AMK van het Bureau Jeugdzorg, wat meer risico tot mogelijke procedures op grond van de schending van het beroepsgeheim met zich meebrengt. Ook voor deze informatiebron geldt derhalve dat waarschijnlijk zeer terughoudend zal worden omgegaan met verzoeken om informatieverstrekking, omdat aan het criterium overmacht als grond voor het geoorloofd doorbreken van het beroepsgeheim strenge voorwaarden worden gesteld.

Waar ligt nu precies het probleem voor Bureau Jeugdzorg? Voor de sector AMK van Bureau Jeugdzorg bestaan wettelijk gezien geen onoverkomelijke hindernissen voor gegevensuitwisseling met derden. Relevante informatie over situaties waarin het kind mogelijk slachtoffer is of dreigt te worden van kindermishandeling, kan op grond van wet- en regelgeving ook zonder toestemming worden uitgewisseld, zo is gebleken. Hierbij is de bereidheid tot gegevensuitwisseling van derden bepalend voor de vraag in welke mate gesproken kan worden over efficiënte gegevensuitwisseling. De sector vrijwillige hulpverlening, de toegang tot de jeugdzorg, heeft onder andere als taak om op verzoek van de cliënt vormen van (jeugd)zorg te indiceren en eventueel kortdurende ambulante hulp te verlenen.¹²⁹ Bureau Jeugdzorg heeft hierbij de

129 Als blijkt dat geen jeugdzorg nodig is waarop aanspraak bestaat omdat zorg vanuit de lokale voorzieningen volstaat, dan mag Bureau Jeugdzorg eventueel maximaal vijf gesprekken binnen een periode van zes maanden zelf verzorgen; dit hebben de provincies als subsidieverstrekkers van Bureau Jeugdzorg vastgesteld.

plicht om voortdurend te overwegen of een jeugdbeschermingsmaatregel noodzakelijk is. In dat geval wordt de Raad voor de Kinderbescherming verzocht om een gezinsonderzoek te starten en een maatregelverzoek voor te bereiden. Tevens kan een situatie waarin sprake is van redelijke vermoedens van kindermishandeling worden doorgegeven aan het AMK. Als een cliënt bij de sector vrijwillige hulpverlening van Bureau Jeugdzorg geen toestemming geeft tot gegevensverstrekking van derden aan Bureau Jeugdzorg en dit wel noodzakelijk wordt geacht om de zorgen die er bestaan over een kind goed in kaart te kunnen brengen, biedt de mogelijkheid om de Raad in te schakelen voldoende waarborgen om actie te ondernemen als er voldoende zorgen bestaan over een kind, maar hiervan geen volledig overzicht kan worden verkregen. Hierbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat de praktijk leert dat Bureau Jeugdzorg zijn zorgen voldoende moet kunnen aantonen voordat de Raad beslist een onderzoek te starten.

Een andere taak van de sector vrijwillige hulpverlening die hier vermelding verdient is het reageren op zorgsignalen van derden, waarmee een outreachende werkwijze wordt gehanteerd; deze taak vloeit voort uit artikel 5 lid 1 en 3 van de Wet op de jeugdzorg. Bureau Jeugdzorg moet actief reageren op elk signaal van een mogelijke bedreiging van het kind. Een eerste vereiste voor de uitvoering van deze taak is dat zorgsignalen daadwerkelijk binnenkomen bij Bureau Jeugdzorg. Gezien het bovenstaande is het nog maar de vraag in hoeverre professionals met of zonder een (medisch) beroepsgeheim bereid zijn om lichte zorgsignalen ten aanzien van kinderen en gezinnen die als 'twijfelgevallen' zijn aan te merken, door te geven aan Bureau Jeugdzorg en in hoeverre deze signalen doorgegeven kunnen worden met inachtneming van de privacywetgeving.¹³⁰

De sector jeugdreclassering heeft eveneens een stok achter de deur als geen medewerking wordt verleend aan gegevensuitwisseling, namelijk het jeugdstrafrecht. Daarbij zal het voor de taak die deze sector uitvoert minder belangrijk zijn om voldoende relevante informatie te bezitten, het gaat tenslotte om de uitvoering van een jeugdreclasseringsmaatregel. Als er voldoende zorgen bestaan over een minderjarige, kan ook het AMK of de Raad worden ingeschakeld.

Voor de sector jeugdbescherming van Bureau Jeugdzorg bestaat wel een knelpunt bij informatieverstrekking door derden over kinderen die in gedwongen kader door Bureau Jeugdzorg worden begeleid. Het gaat dan niet om voogdijpupillen, want in dat geval is de voogd in dienst van Bureau Jeugdzorg bevoegd tot het verlenen van toestemming tot gegevensverstrekking en kan deze alle relevante informatie over een minderjarige onder voogdij opvragen. Voor minderjarigen die onder toezicht zijn gesteld, waarbij ouders het gezag niet is ontnomen, blijven ouders als wettelijk vertegenwoordigers bevoegd tot het geven van toestemming tot gegevensverstrekking. Ten aanzien van deze minderjarigen, die ernstige problemen hebben of over wie ernstige

130 Ten aanzien van deze taak is evenmin duidelijk op welk moment betrokkenen moeten worden ingelicht als Bureau Jeugdzorg activiteiten onderneemt naar aanleiding van een signaal van een derde. In het werkdokument *Reactie op een signaal van derden* (Konijn e.a., 2005) wordt niet ingegaan op privacy-aspecten.

zorgen bestaan en voor wie hulp het hardst nodig is, vrijwillige hulpverlening heeft immers gefaald of zou hebben gefaald, is het voor een gezinsvoogd die de maatregel uitvoert van groot belang om over alle relevante informatie over het kind en over de opvoedsituatie te beschikken.¹³¹ Als ouders toestemming weigeren, zal deze informatie niet snel worden prijsgegeven. Hier ligt het belangrijkste probleem met betrekking tot gegevensuitwisseling in de jeugdzorg.

4. Naar een betere gegevensuitwisseling met oog voor privacyaspecten

4.1 Recht op informatie gezinsvoogd en interne gegevensuitwisseling bij Bureau Jeugdzorg

Het recht op informationele privacy is, zo gaf ik eerder aan, de laatste tijd aan bedreigingen en beperkingen onderhevig vanuit de gedachte dat de samenleving moet worden beschermd en dat gestreefd moet worden naar een veiliger samenleving. Het recht op informationele privacy is dan ook niet absoluut en kan indien noodzakelijk worden beperkt, zolang dit wettelijk is vastgelegd en duidelijk is voor de betrokkenen. In hoeverre er een inbreuk kan worden gemaakt op informationele privacy in de zin dat zonder toestemming van de betrokkene persoonsgegevens kunnen worden uitgewisseld in het kader van jeugdzorg, is afhankelijk van de belangenafweging die gemaakt wordt tussen het recht op privacy en de bescherming van het kind en van de invulling van het begrip noodzakelijkheid hierbij. In de jeugdzorg is naar aanleiding van enkele dramatische incidenten de roep om meer veiligheid voor het kind groter geworden. Dit zou kunnen betekenen dat aan het recht op veiligheid sneller voorrang wordt gegeven boven het recht op privacy.

Kinderen en gezinnen die te maken krijgen met jeugdbescherming bij Bureau Jeugdzorg, hebben meer dan ieder ander voldoende kwalitatieve zorg en bescherming nodig. Zij behoren tot de categorie van naar schatting vijf procent van de kinderen in Nederland dat serieuze problemen heeft.¹³² In deze doelgroep moet dan ook fors worden geïnvesteerd in vele opzichten. Hiermee zou kunnen worden voorkomen dat jongeren in aanraking komen met het jeugdstrafrecht of verder afglijden in jeugdcriminaliteit; zodoende zouden voor de samenleving hogere kosten worden bespaard. Los daarvan heeft elk kind recht op voldoende bescherming. Dit is vastgelegd in het IVRK

¹³¹ Zie over het belang van voldoende informatie voor een gezinsvoogd ook de uitspraak van Hof Den Bosch 14 september 2005, rek.nr. R200500597 (niet gepubliceerd). In deze zaak, waarin een kind onder toezicht was gesteld van Bureau Jeugdzorg, had de vader de school verboden om zonder zijn initiatief informatie aan derden te verschaffen; zodoende had de gezinsvoogd geen zicht op hoe het met het kind ging, en was deze niet op de hoogte van het langdurige schoolverzuim van het kind. Het Hof geeft in de uitspraak aan te verwachten dat de informatiestop schriftelijk wordt opgeheven, zodat de gezinsvoogd voldoende informatie zal kunnen vergaren om inzicht te krijgen in de situatie van het kind en zo zal kunnen bepalen of een verlenging van de maatregel noodzakelijk is.

¹³² Uit een onderzoeksrapport van het Sociaal Cultureel Planbureau uit 2005 blijkt dat onder kinderen van 0-12 jaar tenminste 85% geen grote problemen heeft, 5% volgens hun ouders psychosociale problemen heeft, 5% van de ouders volgens medewerkers van de jeugdgezondheidszorg met ernstige opvoedproblemen kampt en ten hoogste 5% van de kinderen met meerdere problemen tegelijk kampt; Zeijl e.a. 2005.

en vloeit voort uit de positieve verplichting die het Europese Hof voor de Rechten van de Mens voor lidstaten heeft geformuleerd tot toereikend gezinsonderzoek, voldoende communicatie en efficiënte samenwerking tussen de betrokken instanties die met een gezin te maken hebben. De vele rapporten en adviezen, deels als reactie op de dramatische incidenten, maken duidelijk dat het de hoogste tijd is om met deze investering te starten. In het kader van een verbetering van gegevensuitwisseling zou dit als volgt vorm kunnen krijgen.

In het kader van de uitvoering van de ondertoezichtstelling is het voor een zorgvuldige inschatting van de veiligheid van een kind en voor een efficiënte hulpverlening op maat noodzakelijk om over alle relevante informatie ten aanzien van de zorgen die er bestaan over dit kind te beschikken. Deze noodzaak vloeit voort uit de wettelijke taak om voldoende toezicht te houden op een kind dat onder toezicht is gesteld en de bedreiging van de ontwikkeling van het kind tegen te gaan. De informatie kan van velen afkomstig zijn; hierboven heb ik de belangrijkste informatiebronnen genoemd. Gebleken is dat vooral informatie van professionals buiten Bureau Jeugdzorg, zorgaanbieder en Raad voor de Kinderbescherming, met of zonder medisch beroepsgeheim, niet zo gemakkelijk kan worden verkregen en dat dit deels te maken heeft met wet- en regelgeving. Gegevensverstrekking wordt niet zo zeer verboden, maar het wordt aan de professionals overgelaten of aan bepaalde uitzonderingsgronden is voldaan, en deze uitzonderingsgronden verschillen per beroepsgroep en soms per werkgever. Daarbij wordt de invulling van het begrip overmacht als uitzonderingsgrond voor informatieverstrekking zonder toestemming in een concrete zaak aan de rechterlijke macht overgelaten. Aan het begrip overmacht lijken strenge eisen te worden gesteld. Dit biedt geen stimulans om gegevens uit te wisselen als er zorgen bestaan over de opvoeding of ontwikkeling van een kind. Professionals met een medisch beroepsgeheim zullen hierbij vanwege het grote belang dat zij hechten aan het recht op privacy en de toegankelijkheid van de gezondheidszorg voor een ieder nog minder snel willen meewerken aan relevante gegevensverstrekking op verzoek van een gezinsvoogd, zo is mijn inschatting. Het is dan ook nodig om dit knelpunt op te lossen ten behoeve van kinderen die bescherming verdienen.

In afdeling 4 van titel 14 boek 1 BW, waarin de ondertoezichtstelling is geregeld, dient een bepaling te worden opgenomen waarmee gezinsvoogden in dienst van Bureau Jeugdzorg over belangrijke informatie kunnen beschikken van professionele derden, ook als ouders hier geen toestemming voor geven. De bepaling zou er als volgt uit kunnen zien:¹³³

133 Dit voorstel heb ik in maart 2006 ingebracht in de werkgroep herziening kinderbeschermingsmaatregelen onder voorzitterschap van mr. H.W.J. de Groot. Deze werkgroep waar ik aan deelneem, bestaande uit wetenschappers, vertegenwoordigers vanuit Bureau Jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming en de rechterlijke macht, en enkele medewerkers van Justitie, maakt onderdeel uit van het programma Beter Beschermd van het ministerie van Justitie dat beoogt een effectieve jeugdbescherming te bevorderen. De werkgroep zal in de loop van 2006 haar voorstellen presenteren in de vorm van een wetsvoorstel.

*“De Stichting zoals bedoeld in artikel 1, onder f, Wet op de jeugdzorg, wordt bij de uitvoering van de ondertoezichtstelling door derden die beroepshalve beschikken over informatie inzake belangrijke feiten en omstandigheden die de persoon van het kind of diens verzorging en opvoeding betreffen, daarvan op de hoogte gesteld, tenzij het belang van de minderjarige zich daar uitdrukkelijk tegen verzet”.*¹³⁴

Ten behoeve van professionals met een (medisch) beroepsgeheim dient bovenstaande bepaling vergezeld te gaan van de volgende bepaling, waaruit blijkt dat het beroepsgeheim in dit geval geoorloofd wordt geschonden:

*Degene die op grond van een wettelijk voorschrift of op grond van zijn ambt of beroep tot geheimhouding is verplicht dient, zonder toestemming van degene die het betreft, aan de Stichting zoals bedoeld in artikel 1, onder f, Wet op de jeugdzorg inlichtingen te verstrekken, indien dit noodzakelijk kan worden geacht voor de uitoefening van de ondertoezichtstelling”.*¹³⁵

Op deze wijze zou de gezinsvoogd gerechtigd zijn om van beroepskrachten alle relevante informatie met betrekking tot een kind en zijn opvoedsituatie te krijgen en is gegevensverstrekking niet meer afhankelijk van wet- en regelgeving en beroepscode van de verschillende beroepssectoren. Voor professionals met een medisch beroepsgeheim is hiermee duidelijk dat zij hun beroepsgeheim geoorloofd kunnen en moeten doorbreken, net zoals dat al - hoewel minder dwingend - wettelijk is geregeld ten aanzien van het verstrekken van informatie in het kader van de uitoefening van de taken van de Raad voor de Kinderbescherming. Deze professionals houden bij de geoorloofde schending van het beroepsgeheim nog wel een eigen verantwoordelijkheid om af te wegen hoe ver hun informatieplicht reikt, zodat het medisch beroepsgeheim niet

134 Deze bepaling is gebaseerd op art. 1:377c BW; het woord ‘desgevraagd’ is bewust weggelaten, zodat deze bepaling ook verplicht om uit eigen beweging belangrijke informatie over een onder toezicht gestelde minderjarige te verstrekken. De tweede uitzonderingsgrond, ‘indien het belang van het kind zich tegen het verschaffen van de informatie verzet’, is aangescherpt en is slechts bedoeld voor het geval dat vertrouwelijke informatie van de minderjarige niet kan worden prijsgegeven zonder dat dit de minderjarige ernstige schade oplevert.

135 Deze bepaling is gebaseerd op art. 1:240 BW en is noodzakelijk voor de informatieverstrekking van derden met een beroepsgeheim. De bepaling is gebaseerd op art. 1:240 BW, waarin de informatieverstrekking ‘noodzakelijk kan worden geacht voor de uitoefening van de taken van de Raad’, maar is minder ruim geformuleerd en geldt alleen voor de informatieverstrekking tijdens een ondertoezichtstelling. Derden met een beroepsgeheim dienen te toetsen aan de noodzakelijkheid tot gegevensverstrekking, waarbij het uitgangspunt is dat deze in het belang van het kind zal zijn; de toets mag niet zwaar worden afgenomen indien de Stichting de noodzaak tot gegevensverstrekking heeft aangegeven, zo is ook af te leiden uit het woord ‘dient’ in het voorstel in plaats van ‘kan’ uit art. 1:240 BW. Dit neemt niet weg dat informatie op grond van het beroepsgeheim dat bijvoorbeeld een arts heeft ten aanzien van een oudere minderjarige die uitdrukkelijk heeft aangegeven dat de informatie niet mag worden uitgewisseld, achterwege kan blijven op basis van de grond dat ‘het belang van de minderjarige zich hier uitdrukkelijk tegen verzet’.

volledig aan de kant wordt gezet en een zorgvuldige gegevensverstrekking vereist blijft.¹³⁶

Belangrijke feiten en omstandigheden die de persoon van het kind of diens verzorging en opvoeding betreffen, zijn gegevens over een minderjarige en over de opvoedsituatie van een minderjarige. Hierbij kan het ook gaan om privacygevoelige gegevens over de ouders van een minderjarige, zoals gegevens over een psychiatrische of criminele achtergrond, of om gegevens die betrekking hebben op de hulpverleningsgeschiedenis van broertjes of zusjes van de minderjarige. Zolang deze gegevens relevant zijn voor een juiste inschatting van de problematiek van de minderjarige en de geschiktheid en veiligheid van de opvoedsituatie, moet het voor een gezinsvoogd van Bureau Jeugdzorg mogelijk zijn deze gegevens van professionele derden te verkrijgen.¹³⁷

De inbreuk die met deze regeling wordt gemaakt op het recht op privacy van ouders en minderjarigen is gerechtvaardigd omdat het om een gedwongen hulpverleningskader gaat waarbij ouders het gezag niet wordt ontnomen, maar wel inbreuken kunnen worden gemaakt op het gezag. De gegevensverstrekking van professionele derden zonder toestemming van betrokkenen maakt onderdeel uit van de inbreuk op het gezag. Het is voor een goede taakvervulling in het kader van de uitoefening van de onder-toezichtstelling noodzakelijk dat alle relevante gegevens over de verzorging en opvoeding van een minderjarige bekend zijn.

Daarnaast zou het voor alle medewerkers van Bureau Jeugdzorg mogelijk moeten worden om op de hoogte te zijn van andere of eerdere contacten van hun cliënten met Bureau Jeugdzorg, zo gaf ik hierboven al aan. Gezien de noodzaak tot een goede vervulling van de verschillende taken die Bureau Jeugdzorg op grond van de wet heeft, dient zoveel mogelijk relevante informatie binnen Bureau Jeugdzorg te worden uitgewisseld. Dit kan bijvoorbeeld op de wijze die ik in paragraaf 3.5 voorstelde, waarbij een zogenaamde 'contactindex Bjj' kan worden geraadpleegd. Bij elke verdere gegevensuitwisseling tussen sectoren dient het noodzakelijkheids criterium voorop te staan en dienen persoonsgegevens voordat deze worden doorgegeven hieraan te worden getoetst. Ten aanzien van de sectoren AMK en jeugdbescherming zou moeten worden nagedacht

¹³⁶ Zie o.a. de uitspraak van het Regionaal Tuchtcollege voor de gezondheidszorg te Eindhoven op 28 januari 2004 (gepubliceerd in *Stcr*. 2005, 242, p. 26), waarin is beslist dat een jeugdarts juist en loffelijk heeft gehandeld door bij het AMK een melding te doen, maar in de informatieverstrekking veel te ver is gegaan, onzorgvuldige informatie heeft verstrekt en daarmee heeft gehandeld in strijd met de zorg die hij in zijn hoedanigheid ten opzichte van de klager had behoren te betrachten. De arts heeft in zijn brief partij gekozen voor de moeder door zich over de vader in negatieve en diffamerende zin uit te laten, zich geheel basierend op uitlatingen van de moeder. Daarbij heeft de arts zijn brief niet alleen naar het AMK, maar ook naar de Raad voor de Kinderbescherming, de politie, de basisschool en naar ouders gestuurd.

¹³⁷ Indien derden de gegevens waar om wordt verzocht, niet willen verstrekken, bijvoorbeeld op grond van het medisch beroepsgeheim, zal de gezinsvoogd namens Bureau Jeugdzorg een verzoek om deze gegevensverstrekking moeten kunnen voorleggen aan de kinderrechtster; hiervoor dient een wettelijke regeling te worden getroffen.

over verdergaande vormen van interne gegevensuitwisseling en over de vraag of dit zou voldoen aan de privacywetgeving of zou vragen om een wetsherziening.

4.2 Verwijsindex en elektronisch kinddossier

De regering kiest vooralsnog voor een andere oplossing ten aanzien van de problemen van een efficiënte gegevensuitwisseling in de jeugdzorg. Op basis van de beleidsrapporten van Operatie Jong, waarin herhaaldelijk is gesignaleerd dat er binnen de jeugdzorg een knelpunt bestaat ten aanzien van een efficiënte gegevensuitwisseling, heeft de staatssecretaris van VWS aangekondigd een elektronisch kinddossier Jeugdgezondheidszorg te willen invoeren en tevens een Verwijsindex te ontwikkelen. Het elektronisch kinddossier komt voort uit de behoefte om binnen de jeugdgezondheidszorg de overdracht en het gebruik van informatie te verbeteren vanaf het moment dat een kind wordt geboren (verloskundige en kraamzorg) en de informatie-overdracht te verbeteren naar het consultatiebureau, primair en voortgezet onderwijs.¹³⁸ Het is in principe een voortzetting van het bestaande integrale dossier jeugdgezondheidszorg, maar dan in digitale vorm. De Verwijsindex betreft een informatiesysteem gericht op risicojongeren en is een minimale, elektronisch te raadplegen lijst waarbij per jongere is aangegeven bij welke instellingen een dossier van de betreffende jongere aanwezig is. De Verwijsindex bevat geen inhoudelijke gegevens.¹³⁹ Door het kabinet is 25 miljoen euro uitgetrokken om per 1 januari 2007 alle nieuwgeboren kinderen te koppelen aan het elektronisch kinddossier.¹⁴⁰ Hierin wordt alle relevante informatie van kinderen digitaal opgeslagen, zodat hulpverleners op eenvoudige wijze kunnen nagaan hoe de ontwikkeling en de situatie van een kind is en op deze wijze de zorgbehoefte van een kind goed in beeld krijgen. In een brief van 5 december 2005 geeft de staatssecretaris van VWS aan dat de 25 miljoen euro is bedoeld voor het elektronisch kinddossier en de Verwijsindex samen. Zij wil met deze extra investering verbetering brengen in de informatie-uitwisseling binnen en tussen instanties, omdat het probleem is dat er in de jeugdketen geen systematische uitwisseling plaatsvindt van informatie die wel bekend is, met name als er meerdere disciplines zoals zorg, onderwijs, sociale zekerheid, politie en justitie bij betrokken zijn. De ontwikkeling

138 Operatie Jong 2004 (vroegsignalering, thema D). De ontwikkeling van elektronische kinddossiers binnen de jeugd-GGZ was ook al vanuit de sector zelf opgepakt.

139 Operatie Jong 2004 (registratie- en informatie-uitwisseling, thema G). Vergelijk ook het voorstel uit het CDA-rapport *De Gordiaanse knoop* om een 'elektronische kerfstok' in te voeren, die als belangrijke meerwaarde ten opzichte van de Verwijsindex zou hebben dat het om een longitudinale combinatie van gegevens gaat en dat het instrument niet passief, maar actief is. "Als afzonderlijke instellingen de beschikking krijgen over een Verwijsindex, dan moet vervolgens immers nog steeds het proces worden doorlopen van de interactie met anderen en het gezaghebbend verbinden van gegevens" (p. 70). In het CDA-voorstel leidt meervoudige signalering tot overdracht van een dossier aan een casemanager die actie kan ondernemen.

140 Dit maakte de staatssecretaris van VWS bekend tijdens de tweede conferentie Operatie Jong op 12 september 2005 te Utrecht; zie ook *Kamerstukken II* 2005/06, 29 284, nr. 14, p. 6 (brief 'versnelde aanpak knelpunten jeugdbeleid'). Zie over een Rotterdamse pilot van het voorstel Cuyvers 2005.

van het elektronisch kinddossier en de Verwijsindex zijn in aanleg afzonderlijke trajecten, maar vullen elkaar aan en zullen in de verdere toekomst worden gekoppeld, zo is het streven. *“Juist de combinatie van een intersectoraal breed signaleringssysteem en de inhoudelijke informatie in het longitudinale elektronisch kinddossier in de jeugdgezondheidszorg maakt een goede ondersteuning van jeugdigen en gezinnen mogelijk”*, zo wordt gesteld.¹⁴¹

Als reden voor de invoering van de Verwijsindex noemt de staatssecretaris dat goed zicht op relevante signalen onontbeerlijk is om goede ondersteuning op maat te kunnen bieden, dat de tijdigheid van een interventie kan worden verbeterd en dat effectiviteit en doelmatigheid worden belemmerd wanneer meerdere instanties, zonder dat van elkaar te weten, dezelfde jeugdige of zijn gezin ondersteunen. Ook vanuit het oogpunt van klantvriendelijkheid, met de nadruk op het belang van de jeugdige, is afstemming tussen de instanties wenselijk. In de brief wordt aangegeven dat er zowel ten aanzien van de Verwijsindex als van het elektronisch kinddossier geen problemen met betrekking tot privacywetgeving worden verwacht.¹⁴²

Er zitten naar mijn mening veel haken en ogen aan deze plannen. Het elektronisch kinddossier, dat niet zoveel nieuws onder de zon brengt als het oorspronkelijk deed vermoeden maar slechts een elektronische variant is van het reeds bestaande integrale dossier in de jeugdgezondheidszorg en vooralsnog niets oplevert voor Bureau Jeugdzorg, zal niet op veel problemen stuiten ten aanzien van privacywetgeving. Voor de Verwijsindex risicjongeren, die door verschillende instanties kan worden geraadpleegd en gebruikt, zal het privacyvraagstuk ingewikkelder zijn. Het gaat niet om het koppelen van verschillende dossiers en er worden geen inhoudelijke gegevens opgenomen, wat naar mijn mening een juiste koers is, maar dit neemt niet weg dat bij de verdere uitwerking hiervan de privacyrechten van betrokkenen in acht moeten worden genomen. Er zal nog goed nagedacht moeten worden over de verdere operationa-

141 *Kamerstukken II 2005/06, 29 284, nr. 16, p. 7.* In een reactie van de staatssecretaris op 12 december 2005 naar aanleiding van de tweede rapportage van de jeugdzorgbrigade geeft zij aan dat 5 miljoen euro zal worden besteed aan het snel invoeren van de Verwijsindex risicjongeren, en 20 miljoen euro aan het elektronisch kinddossier jeugdgezondheidszorg; *Kamerstukken II 2005/06, 29 815, nr. 44, p. 2.* Tevens noemt zij de privacy-helptdesk als oplossing voor problemen voor wat betreft de onvoldoende afstemming van Wjz en WGBO ten aanzien van het instemmingsvereiste. *“Geprobeerd wordt met voorlichting beter gebruik van de bestaande mogelijkheden binnen de huidige wetgeving te stimuleren, o.a. via de privacy-helptdesk als het om privacy-belemmeringen gaat”* (p. 3).

142 In het Verenigd Koninkrijk wordt gewerkt aan soortgelijke initiatieven; met de invoering van section 12 in de Children Act 2004 is het mogelijk geworden om een landelijke database voor kinderen in te voeren. Opmerkelijk genoeg vloeit dit eveneens voort uit een soortgelijk incident als Savanna, namelijk de Victoria Climbié-zaak. Victoria overleed op achtjarige leeftijd door toedoen van haar verzorgers; zij is ernstig mishandeld. Victoria was bekend bij drie woningbouwverenigingen, vier instellingen voor maatschappelijk werk, twee kinderbeschermingsteams van de politie, een kinderbeschermingsinstelling en twee ziekenhuizen. Zie o.a. Lord Laming 2003; Her Majesty's Government 2003 (Green Paper); Jones 2003; Paton 2003. Goldthorpe (2004) maakt duidelijk dat ook hier de geheimhoudingsplicht en de nadruk op grondrechten het streven naar een betere informatie-uitwisseling heeft bemoeilijkt.

lisering hiervan ten aanzien van verschillende onderdelen. In technische zin moet een deugdelijk registratie- en volgsysteem worden ontwikkeld. Het moet duidelijk zijn welke instellingen gebruik mogen maken van de Verwijsindex en wanneer een bepaalde waarneming als signaal door een instelling moet worden doorgegeven ter registratie in de Verwijsindex. Maar er spelen nog meer vragen, zoals: van welke jongeren moet informatie worden opgeslagen, met andere woorden: wat wordt onder 'risicjongere' verstaan? Hoeveel informatie over een kind wordt opgeslagen? Wie zorgt dat de informatie juist is en actueel blijft en hoe betrouwbaar is de informatie?¹⁴³ Hoe wordt misbruik van informatie voorkomen, bijvoorbeeld ten aanzien van verdergaand gebruik van de privacygevoelige informatie in de toekomst?¹⁴⁴ Het zal nog veel energie vergen om hier adequate oplossingen voor te bedenken.

Naast de ingewikkelde uitwerkingsproblemen is mijn kritiek fundamenteeler van aard. De centrale vraag bij het oplossen van het vraagstuk van gegevensuitwisseling in de jeugdzorg is welk doel wij hierbij voor ogen hebben: gaat het bij het treffen van maatregelen om het verbeteren van het welzijn van alle kinderen in Nederland, gaat het om vroegsignalering van 'risicjongeren', of gaat het om een gerichte preventie en aanpak van het welzijn van die jongeren, die in Nederland de meeste problemen hebben aangezien sprake is van kindermishandeling of aangezien zij met een jeugdbeschermingsmaatregel in gedwongen kader hulp opgelegd hebben gekregen? In tegenstelling tot de huidige kabinetsplannen gaat mijn voorkeur uit naar een investering ten aanzien van het laatstgenoemde doel, namelijk naar maatregelen voor die kinderen en gezinnen ten aanzien van wie in Nederland de meeste zorgen bestaan. Hierbij ben ik van mening dat de plannen om te komen tot een Verwijsindex risicjongeren en een elektronisch kinddossier vooralsnog niet voldoen aan de vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit, ook omdat ik twijfel aan de resultaten die hiermee behaald zullen worden in verhouding tot de inbreuk op het recht op privacy van betrokkenen. Daarbij moet niet uit het oog worden verloren dat een dergelijke investering moet samengaan met een bereidheid tot samenwerking; er moet draagvlak bestaan voor een verbetering van gegevensuitwisseling, anders levert het nog niets op. Naar mijn mening zou nu juist geïnvesteerd moeten worden in de doelgroep die reeds bij de Bureaus Jeugdzorg bekend is en waarvan het zeker is dat er zorgen over het kind bestaan.

143 Zie o.a. Wadsworth 2005. Bij de verdere uitwerking van een koppeling van de Verwijsindex en het elektronisch kinddossier zal zeker geleerd kunnen worden van de ervaringen binnen het Verenigd Koninkrijk.

144 Zie ook Prinsen 2005.

5. Conclusie

Het is duidelijk geworden dat gegevensuitwisseling in de jeugdzorg een - deels juridisch - knelpunt is dat kan en moet worden verbeterd. Gezinsvoogden zoals die van Nina lopen regelmatig tegen een muur aan als zij professionals die met hetzelfde kind te maken hebben vragen om relevante informatie en de ouders of de minderjarige zelf niet meewerken. Bureau Jeugdzorg, dat te maken heeft met de categorie minderjarigen in Nederland over wie de meeste zorgen bestaan ten aanzien van hun opvoedsituatie, heeft voor een verbetering van de kwaliteit van de verschillende taken die het uitvoert zoveel mogelijk relevante informatie over kinderen en gezinnen nodig om zo efficiënt mogelijk te kunnen opereren. Het gaat dan om informatie ten aanzien van de opvoedsituatie van een kind. Deze informatie kan ook gevoelige persoonsgegevens ten aanzien van ouders betreffen, zoals informatie over psychiatrische problematiek of criminele activiteiten van ouders of informatie over de hulpverleningsgeschiedenis van broertjes of zusjes, zo lang dit relevant is voor de opvoedsituatie van een kind. Het recht op privacy is een recht van elke ouder en elk kind; het recht op informatiele privacy maakt hier onderdeel van uit. Het recht op privacy kan echter op grond van internationale verdragen en de Grondwet worden beperkt als dit wettelijk is omschreven en hiermee voor betrokkenen transparant is. De overheid heeft op grond van het EVRM de positieve verplichting om in elke situatie waarin ernstige zorgen bestaan over een kind toereikend gezinsonderzoek, voldoende communicatie en efficiënte samenwerking tussen de betrokken instanties die met een gezin te maken hebben te waarborgen. Nu het recht op privacy in Nederland op andere terreinen fors lijkt te worden ingeperkt vanuit het streven naar een veiliger samenleving, in discussies over de jeugdzorg naar aanleiding van enkele incidenten het begrip veiligheid van het kind de boventoon voert, en in de jeugdzorgpraktijk de behoefte aan meer informatie sterker wordt en bijvoorbeeld steeds meer initiatieven worden ontplooid om met verschillende partners gegevens uit te wisselen over kinderen in nood, zoals in netwerkberaden en zorgadviesteams, is de tijd rijp voor een verbetering van een efficiënte gegevensuitwisseling, dit met inachtneming van privacyaspecten.

De initiatieven die het kabinet momenteel ontplooit om een elektronisch kinddossier jeugdgezondheidszorg en een Verwijsindex risicojongeren te ontwikkelen zijn te waarderen vanuit de gedachte om te komen tot een efficiëntere gegevensuitwisseling, maar vooral het plan ten aanzien van de Verwijsindex heeft nog veel haken en ogen ten aanzien van de privacy van betrokkenen. Bovenal is het twijfelachtig of deze plannen voldoen aan de vereisten van subsidiariteit en proportionaliteit ten aanzien van de inbreuk die op het recht op privacy wordt gemaakt. Door juist te investeren in het kleine percentage kinderen in Nederland dat werkelijk ernstige problemen heeft en ten aanzien van wie de nood tot verbetering met betrekking tot gegevensuitwisseling het hoogst is, wordt wel aan deze vereisten voldaan. Dit geldt voor kinderen en ouders die te maken krijgen met jeugdbescherming te meer, omdat een inbreuk op het recht

op privacy van betrokkenen die te maken krijgen met hulpverlening die door de rechter is opgelegd, eerder gerechtvaardigd is. In plaats van het uitgangspunt van de overheid tot universele preventie moet de nadruk bij een verbetering in gegevensuitwisseling juist liggen op geïndiceerde preventie ten behoeve van de kinderen om wie de meeste zorgen bestaan, dit zowel vanuit beleidsmatig als juridisch oogpunt.

Een efficiëntere gegevensuitwisseling in de jeugdzorg kan als volgt worden gerealiseerd. Gegevensuitwisseling tussen verschillende sectoren van een Bureau Jeugdzorg is wettelijk gezien mogelijk, zo lang er maar telkens een noodzakelijkheidstoets wordt uitgevoerd en alleen die gegevens worden doorgegeven, die nodig zijn voor de uitvoering van de taken met betrekking tot het kind. Hierbij zou een onderscheid kunnen worden gemaakt tussen de sectoren die vanuit een vrijwillige basis of het jeugdstrafrecht met kinderen en ouders werken en de sectoren die vanuit gedwongen kader kinderen en ouders hulp bieden. Ten aanzien van gezinnen die via het AMK of jeugdbescherming met Bureau Jeugdzorg te maken krijgen, zou verdergaande interne gegevensuitwisseling als standaard werkwijze mogelijk moeten zijn.

De gegevensuitwisseling naar Bureau Jeugdzorg moet eveneens worden verbeterd ten behoeve van een optimale uitvoering van de taak van Bureau Jeugdzorg bij de onder-toezichtstelling. Dit kan door in de wet een bepaling op te nemen waarmee de gezinsvoogd de bevoegdheid krijgt om ook zonder toestemming van ouders of minderjarige relevante informatie te verkrijgen van professionals. Daarbij moet tevens worden geregeld dat professionals met een medisch beroepsgeheim in deze situatie hun beroepsgeheim geoorloofd mogen en moeten schenden.

Daarnaast, en allereerst, dienen ouders en oudere kinderen door medewerkers van Bureau Jeugdzorg actief te worden benaderd met het verzoek om toestemming tot gegevensuitwisseling. Betrokkenen hebben recht op participatie in de hulpverlening en dienen serieus genomen te worden. Als inzichtelijk wordt gemaakt waarom de informatie van derden voor de hulpverlening van een cliënt belangrijk is en betrokkenen hieraan willen meewerken, kan gegevensuitwisseling zonder meer plaatsvinden indien dit aan de in de wet geformuleerde zorgvuldigheidseisen voldoet. Zo zou aan ouders en minderjarigen die bij Bureau Jeugdzorg een aanvraag doen tot jeugdzorg altijd om hun toestemming voor gegevensuitwisseling gevraagd moeten worden en zou dit als een uit de hulpvraag voortvloeiende bijkomstigheid moeten worden gepresenteerd.

Als zonder toestemming van ouders of minderjarigen persoonsgegevens worden uitgewisseld, staat voorop dat de beslissingen hieromtrent inzichtelijk, begrijpelijk en toegankelijk moeten zijn voor betrokkenen. Dit houdt in dat beslissingen tot gegevensverstrekking zonder toestemming van ouders schriftelijk moeten worden vastgelegd in het dossier. Hierbij moet worden aangegeven waarom in een concreet geval de gegevensverstrekking noodzakelijk is. Deze eis vloeit ook voort uit de internationale verplichtingen met betrekking tot het recht op privacy.

De overheid heeft een actieve, aansturende taak om de Bureaus Jeugdzorg bij deze

ontwikkeling te ondersteunen en te begeleiden. Dit past binnen de zienswijze dat het Rijk zich bij de verantwoordelijkheidsverdeling tussen Rijk en provincies ten aanzien van de jeugdzorg richt op de hoofdlijnen van beleid en tot de regierol. Het beleid ten aanzien van een efficiëntere gegevensuitwisseling binnen Bureau Jeugdzorg kan niet worden overgelaten aan de afzonderlijke Bureaus Jeugdzorg met een aansturing van de provincies, aangezien het om een noodzaak tot uniforme verbetering gaat die de regionale belangen overstijgt. Daarbij komt dat de overheid op grond van internationale verplichtingen die hierboven zijn genoemd de taak heeft om voldoende bescherming te bieden aan kinderen die in hun opvoeding en ontwikkeling worden bedreigd en dat een verbetering van de gegevensuitwisseling binnen Bureau Jeugdzorg hier een bijdrage toe kan leveren. Er dient op korte termijn overheidsaansturing en -ondersteuning plaats te vinden ten behoeve van het verbeteren van een efficiënte gegevensuitwisseling binnen Bureau Jeugdzorg.

Hiermee zijn we er nog niet; naast verbeteringen in de wet en de uitvoeringspraktijk van Bureau Jeugdzorg moeten potentiële informanten die als beroepskracht met een kind of een gezin werken dat in aanraking komt met Bureau Jeugdzorg, gestimuleerd en gefaciliteerd worden om mee te werken aan een efficiëntere gegevensuitwisseling ten aanzien van kinderen in nood. De bereidheid tot samenwerking is in algemene zin wel aanwezig, maar als er daadwerkelijk tot actie moet worden overgegaan, blijken er nog vele hindernissen te zijn. Belangrijk in dit opzicht is meer scholing over het medisch beroepsgeheim aan hen voor wie dit geldt, waarbij tevens gewerkt moet worden aan een mentaliteit om 'de kop uit te durven steken' en niet te huiverig te zijn ten aanzien van het melden van zorgen over kinderen en hun opvoedsituatie. Ook informanten die niet direct te maken hebben met kinderen, maar wel over relevante informatie beschikken, zoals woningbouwverenigingen en energiebedrijven, dienen gestimuleerd te worden om alerter te zijn en zorgelijke situaties te melden. Zij zouden hiervoor binnen hun organisaties beleid kunnen ontwikkelen. Hulpverleners die direct met een kind of gezin te maken hebben, zoals jeugdbeschermers, kunnen hier een actieve rol in spelen door ook dit soort informanten te benaderen. De overheid kan tevens actief bijdragen aan een verbetering in dit opzicht door organisaties aan te spreken op hun verantwoordelijkheid ten aanzien van kinderen in nood.

Belangrijker nog dan verbeteringen die betrekking hebben op de privacywet- en regelgeving ten aanzien van privacybescherming, zijn verbeteringen ten aanzien van samenwerking en communicatie tussen hulpverleners, andere beroepskrachten en verschillende organisaties. Zonder efficiënte samenwerking en communicatie zullen de door mij gepresenteerde aanbevelingen niet het gewenste effect sorteren, namelijk een daadwerkelijke verbetering van gegevensuitwisseling ten aanzien van kinderen die het meest in nood zijn en over wie de grootste zorgen bestaan. Ik spreek tot slot dan ook de wens uit dat een ieder die op professionele wijze met kinderen te maken krijgt, elke zorg om een kind serieus neemt en zich verplicht voelt om naar aanleiding van

zorgen verdere stappen te ondernemen. Het gaat om verantwoordelijkheid delen en verantwoordelijkheid nemen. Voor professionals die werken met kinderen en ouders geldt: 'Over sommige kinderen moet je praten'. Dit zijn in elk geval de kinderen die te maken krijgen met Bureau Jeugdzorg. Pas dan zal ter bescherming van deze kinderen hulp op maat kunnen worden geleverd, en daar heeft elk kind recht op.

6. Afronding en dankwoord

Ik kom tot een afronding. Rechten van kinderen zullen de komende jaren centraal staan in het onderwijs en onderzoek dat ik in het kader van mijn functie als bijzonder hoogleraar jeugdrecht zal verzorgen en verrichten. Hierbij is de voortdurende uitdaging om een juiste balans te vinden tussen beschermingsrechten en participatierechten van minderjarigen, zonder de rechten van ouders en de belangen van de samenleving uit het oog te verliezen en zonder de rechtswaARBorgen bij inbreuken op grondrechten te veronachtzamen. In dit betoog stond het recht op bescherming van minderjarigen centraal, zonder dat ik uitvoerig ben ingegaan op de rechtsbescherming van betrokken minderjarigen en ouders ten aanzien van gegevensuitwisseling. Juist die rechtsbescherming zal ik de komende jaren ook voortdurend aandacht blijven geven.

Tot slot een woord van dank, allereerst aan een ieder die aan mijn benoeming heeft bijgedragen. Mijnheer de rector magnificus, het College van Bestuur, het bestuur van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, het Leids Universiteits Fonds, de leden van de benoemingsadviescommissie en het curatorium, dank voor het in mij gestelde vertrouwen.

Mijn collega's in Leiden van de afdeling burgerlijk recht en het departement civiel-rechtelijke vakken dank ik voor hun gastvrijheid. Lies Punselie noem ik in het bijzonder. Beste Lies, al maak jij geen deel uit van dezelfde afdeling, je hartelijke onthaal van mij op je kamer was er niet minder om. Wij delen een passie voor het familie- en jeugdrecht. Niet alleen in Leiden, maar ook in den lande komen we elkaar daarom voortdurend tegen en werken we tevens intensief samen. Ik hoop samen met jou in Leiden mooie projecten op te zetten en plezierig te blijven samenwerken.

Mijn overige collega's van de faculteit en universiteit hoop ik de komende jaren beter te leren kennen door middel van stimulerende samenwerking op het gebied van onderwijs en onderzoek waar het de positie van de minderjarige in het recht betreft. Juist het jeugdrecht leent zich daar vanwege zijn inter- en multidisciplinaire karakter in het bijzonder voor.

Dames en heren studenten, met jullie hoop ik de komende jaren evenveel plezier te blijven beleven in het verzorgen van onderwijs als dat ik tot op heden heb ervaren. Aan de interesse voor het vak zal het in elk geval niet liggen, zo blijkt uit het enorme aantal aanmeldingen voor het keuzevak Jeugdrecht in de twee jaar dat ik hier het vak verzorg. Het thema van vanmiddag laat zien dat het jeugdrecht verschillende rechts-

gebieden omvat en daarbij midden in de maatschappij staat. Ik zal er naar blijven streven mijn enthousiasme voor dit vakgebied op jullie over te brengen.

Ook al diegenen die zich bezighouden met het familie- en jeugdrecht vanuit wetenschap en praktijk en die ik in dat kader tegenkom, met wie ik heb samengewerkt, en met wie ik me momenteel inzet, dank ik voor het enthousiasme en de inzet voor meer aandacht voor de positie van de minderjarige in de samenleving. Dit inspireert mij voortdurend. In het bijzonder noem ik mijn oud-collega's van de sectie familie- en jeugdrecht aan de VU, met wie ik me - zo voelt het althans - verbonden voel als een familie jeugdrecht. Ik dank jullie voor de inspirerende samenwerking en collegialiteit. Inmiddels zijn een aantal van ons vanuit praktijkbanen bezig met het behartigen van de belangen van het kind. Ik hoop met jullie vanuit Leiden te blijven samenwerken.

Collega's van Bureau Jeugdzorg Noord-Holland, in het bijzonder van de afdeling beleid, met jullie sta ik sinds ruim een jaar met beide voeten in de modder van de jeugdzorg, althans zo voelt dat soms, want in de jeugdzorg is er de laatste jaren veel gaande, veel veranderd en moet er nog veel gebeuren. Het motiveert om samen te werken aan een professionele organisatie die de belangen van het kind centraal stelt, maar daarbij de rol van ouders ook belangrijk acht. Het zoeken naar een juiste balans is soms moeilijk, maar daarom des te uitdagender, en wij gaan voortdurend samen die uitdaging aan. Mijn ervaring bij jullie voedt mijn wetenschappelijke nieuwsgierigheid en activiteiten, en daarnaast is het bij jullie prettig werken.

Het doet me goed dat hier vanmiddag twee wel zeer bijzondere oud-collega's aanwezig zijn. Hooggeleerde Doek, beste Jaap, als promotor heb je me veel geleerd en geïnspireerd. Het voelt dan ook extra bijzonder om jou hier in Leiden op te volgen en daarmee in jouw voetsporen te treden. Nu je in je afscheidsrede zelf al aangaf dat: *'Old soldiers never die'*, verheug ik me op verdere samenwerking met jou, te beginnen met de begeleiding van een aantal buitenpromovendi die we reeds zijn gestart.

Hooggeleerde Baartman, beste Herman, met jou heb ik in mijn laatste VU-jaren veel genoeg beleefd aan het opbouwen en vormgeven van het multidisciplinair en interfacultair onderzoeksinstituut het Amsterdams Centrum voor Kinderstudies. Onze visie op wetenschapsbeoefening, met beide benen in de samenleving en vanuit een interdisciplinair kader, komt overeen, en dit maakte onze samenwerking uiterst vruchtbaar en plezierig. Bovenal ben jij een bijzonder aardig mens met wie ik nog veel ervaringen hoop te blijven uitwisselen.

Mijn ouders, die mij een zorgeloze jeugd hebben bezorgd, mijn broer Wijnand, zus-sen Josine en Susanne en hun partners, en mijn oma die hier vanmiddag ook aanwezig is, jullie maken dat ik familie als een groot goed beschouw.

David, Samuel en Daphne, jullie zijn mijn basis en mijn veilige haven. David, mijn

tweede grote klus is hiermee geklaard. Over Samuel en Daphne, die nu nog liever over het Koekemannetje en Floddertje dan over de jeugdzorg horen, zullen wij blijven praten. Bij jullie is het altijd weer even heerlijk thuiskomen, en dat is waar het uiteindelijk om gaat.

Ik heb gezegd.

Literatuur

- Baeten, P.C.A.M. (2002), *Meldcode kindermishandeling*, Utrecht: NIZW.
- Baeten, P. en L. Janssen (2003), *Samenwerking en beroepsgeheim. Juridische mogelijkheden voor het uitwisselen van gegevens bij de aanpak van huiselijk geweld*. Utrecht: NIZW.
- Boer, J. de (1990), *Preadvies NJV 1990, Deel 1. Art. 8 EVRM, Algemeen*, p. 1-64.
- Beckhoven, A. van, S. van Dun en H. Slijp (2005), *Jeugdbescherming onder de loep – een casestudie van de Regio Amsterdam*, Den Haag: B&A Groep.
- Blok, P.H., en A.H. Vedder (2002), 'Privacy in ontwikkeling', in: J.E.J. Prins en J.M.A. Berkvens (red.), *Privacyregulering in theorie en praktijk*, Deventer: Kluwer, p. 5-31.
- Bosschaart, A.N., en R.A.C. Bilo (2000), 'Het zwijgen doorbroken – naar een meldrecht bij kindermishandeling', in: *Medisch Contact* 2000, 55, nr. 9, p. 314-316.
- Brouwer, J.G. (2002), *Compendium Wet bescherming persoonsgegevens – tekst en toelichting*, Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Bruning, M.R. (2003), 'Bescherming van kinderen tegen huiselijk geweld als positieve verplichting van de staat' (noot bij E. e.a. tegen Verenigd Koninkrijk), *NJCM-Bulletin*, 28, 5, p. 625-640.
- Bruning, M.R., T. Liefwaard en L.M.Z. Volf (2004), 'Rechtswaarborgen voor OTS-ers in justitiële jeugdinrichtingen', *FJR* 2004, nr. 9 (Doek-special), 90, p. 207-216.
- Bruning, M.R. (2005), 'Internationale verplichtingen ter bescherming van kinderen tegen kindermishandeling', in: H. Baartman, R. Bullens en J. Willems (red.), *Kindermishandeling: de politiek een zorg*, Amsterdam: SWP (ACK-reeks), p. 214-232.
- Bruning, M.R. (2006), 'Jeugdzorg en kinderrechten in de 21^e eeuw', *congresbundel werkconferentie 10 jaar kinderrechten in Nederland*, Kinderrechtencollectief, 4 november 2005, Hogeschool Den Haag (in druk).
- Bueren, G. van (1998), *The International Law on the Rights of the Child*, The Hague/Boston/London: Martinus Nijhoff Publishers, Save the Children.
- Cuijpers, C. (2004), *Privacyrecht of privaatrecht? Een privaatrechtelijk alternatief voor de implementatie van de Europese privacyrichtlijn* (diss. Tilburg). Wolf Legal Publishers.
- Cuyvers, P. (2005), Registratie moet professionals steunen, *Tijdschrift 0/25*, november 2005, p. 24-26.
- Darlington, Y., J.A. Feeney, K. Rixon (2004), 'Complexity, conflict and uncertainty: Issues in collaboration between child protection and mental health services', in: *Children and Youth Services Review* 26 (2004), p. 1175-1192.
- Darlington, Y., J.A. Feeney, K. Rixon (2005), 'Interagency collaboration between child protection and mental health services: Practices, attitudes and barriers', in: *Child Abuse & Neglect* 29 (2005), p. 1085-1098.
- Detrick, S.L. (1999), *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child* (diss. VU Amsterdam), Den Haag: Kluwer Law International.
- Doek, J.E. (1992), 'Kindermishandeling, beroepsgeheim, privacy en inzage van vertrouwelijke gegevens', in: H.E.M. Baartman en A.J. van Montfoort, *Kindermishandeling. Resultaten van multidisciplinair onderzoek*. Utrecht: Data Medica, p. 279-300.
- Doek, J.E. (2005), 'De Nederlandse aanpak van kindermishandeling: veel drassigheid en weinig voortvarendheid', in: H. Baartman, R. Bullens en J. Willems (red.), *Kindermishandeling: de politiek een zorg*, Amsterdam: SWP (ACK-reeks), p. 197-213.
- Duijst, W. (2005), 'Nog één keer het beroepsgeheim van de vertrouwensarts kindermishandeling', *FJR* 2005, 102, p. 273-276.
- EVRM Re&C*, A.W. Heringa en H.L. Janssen (bew.), art. 8, Den Haag: Sdu.
- GGD Nederland, GGZ Nederland en KNMG (2005) *Handreiking Gegevensuitwisseling in het kader van bemoeizorg*.

- Goldthorpe, L. (2004), 'Every Child Matters: A Legal Perspective', *Child Abuse Review* Vol. 13, 2004, p. 115-136.
- Graaf, F. de (1995), 'De reikwijdte van het beroepsgeheim', in: F. de Graaf en C. Lameer (red.), *Medisch beroepsgeheim onder druk*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum, p. 2-5.
- Hendriks, A.C. (2001), 'Het medisch beroepsgeheim, enige actuele dilemma's', *NJCM-Bulletin* jrg. 26, nr. 5, 2001, p. 525-538.
- Her Majesty's Government (2003), *Every Child Matters* (Green Paper), Cmnd 5860, London, UK: the Stationery Office.
- Herten, J.H.S. van (1995), *Medisch beroepsgeheim*, Nijmegen: Van Herten Stichting.
- Hintum, M. van (2005), 'Je kunt niet alle kinderen redden', *Vrij Nederland* 14 mei 2005, p. 37-39.
- Hodgkin, R. & P. Newell (2002), *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*, Geneva: UNICEF, United Nations Children's Fund.
- Hooghiemstra, T.F.M. (2001), *Teksten en toelichting op de Wet bescherming persoonsgegevens*, Lelystad: Koninklijke Vermande.
- Inspectie Jeugdzorg (2002), *Casus Roermond nader onderzocht*, Den Bosch, 6 augustus.
- Inspectie Jeugdzorg (2005), *Onderzoek naar de kwaliteit van het hulpverleningsproces aan S.*, Utrecht: maart.
- Inspectie Jeugdzorg (2005), *Risico's... de casus Tolbert*. Utrecht: oktober.
- Inspectie voor de Gezondheidszorg (2005), *Algemene rapportage betreffende het onderzoek naar de kwaliteit van het zorgverleningsproces aan ... en het gezin waarvan zij deel uitmaakte*, Den Haag, 14 juni.
- Inspectie voor de Gezondheidszorg (2005), *Staat van de Gezondheidszorg 2005 – Openbare gezondheidszorg: hoe houden we het volk gezond?*, Den Haag.
- Janssen, L. (2003), *Omgang met cliëntgegevens in de jeugdzorg. Over dossiervorming, inzage en verstrekken van cliëntgegevens*. Den Haag: Ministerie van VWS.
- Jeugdzorgbrigade (2005a), *tweede rapportage*, oktober.
- Jeugdzorgbrigade (2005b), *Advies aan de staatssecretaris van VWS en de minister van Justitie met betrekking tot bureaucratie rond pleegouders*, november.
- Jones, J. (2003), 'The Climbié Inquiry: what being 'mindful' really means in practice', *ChildRight* maart 2003, p. 194-195.
- Jong, E.J.C. de, R. Bottema en S. van de Vathorst (1999), 'Beroepsgeheim: conflict tussen wet en geweten', *Medisch Contact* 1999, p. 1430-1433.
- Kastelein, W. (2005), Savanna (column Juridisch), *Arts & Auto* 2005, nr. 13, p. 67.
- Kilkelly, U. (2000), *The Child and the European Convention on Human Rights*, Dartmouth Publishing Company Limited / Ashgate Publishing Company.
- KNMG (2002), *Meldcode voor medici inzake kindermishandeling*.
- Konijn, C. e.a. (2005), *Concept productschrijving Reactie op een signaal van derden*, Utrecht: NIZW.
- Koops, B.-J., R. Poels, R. Leenes, M. Lips, C. Prins, A. Vedder en M. Groenhuijsen (2005), *Veiligheid en privacy in 2030: twee toekomstscenario's*, Tilburg: Universiteit van Tilburg, Centrum voor Recht, Technologie en Samenleving (TILT).
- Kuitenbrouwer, F. (2002), 'Privacy: een historisch-vergelijkend overzicht', in: J.E.J. Prins en J.M.A. Berkvens (red.), *Privacyregulering in theorie en praktijk*, Deventer: Kluwer, p. 33-55.
- Kuypers, S. (2001), 'Als zwijgen niet meer kan – hoe artsen kindermishandeling kunnen melden', in: *Medisch Contact* 2001, 56, nr. 2, p. 51-53.
- Leenen, H.J.J., en J.K.M. Gevers (2000), *Leenen. Handboek Gezondheidsrecht. Deel 1, Rechten van mensen in de gezondheidszorg*, Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Lord Laming (2003), *The Victoria Climbié Inquiry: Report of an Inquiry by Lord Laming*, Cmnd 5730, London, UK: the Stationery Office.

- Meuwese, S., M. Blaak en M. Kaandorp (red.) (2005), *Handboek internationaal jeugdrecht. Een toelichting voor rechtspraak en jeugdbeleid op het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en andere internationale regelgeving over de rechtspositie van minderjarigen*, Nijmegen: Ars Aequi Libri.
- MO-groep (2005), (R. De Boer, J. Hermans, W.H. van Wijk en C.W.E. Lammers), *Privacyreglement Bureau Jeugdzorg, Tekst en toelichting*.
- Montfoort, A. van (2005), *Kan de keten korter? Bescherming en hulp voor kinderen bij huiselijk geweld*, inleiding Congres Kind tussen twee vuren, NIZW/Transact, De Reehorst, Ede, 13 januari.
- Nouwt, S. (1997), *Zorg voor privacy. Informatietechnologie en informationele privacy in de gezondheidszorg* (diss. Tilburg).
- Nouwt, J. (2000), 'De privacy van de burger volgens de WBP', in: *Burgers beschermd. Jonge Balie Congres 2000*, Den Haag: Elsevier, p. 9-35.
- Nouwt, J. (2002), 'Privacy en medische informatie', in: J.E.J. Prins en J.M.A. Berkvens (red.), *Privacyregulering in theorie en praktijk*, Deventer: Kluwer, p. 255-280.
- Operatie Jong (2004), *12 Thema's van Operatie Jong: plannen van aanpak*. Den Haag, november.
- Paton, L. (2003), Every child matters: a summary and analysis of the Green Paper, *ChildRight* October 2003, p. 3-8.
- Personen- en familierecht*, onder redactie van S.F.M. Wortmann, Deventer: Kluwer (losbl.).
- Ploem, M.C. en J.C.J. Dute (2005), 'Handreiking 'Gegevensuitwisseling in het kader van bemoeizorg onder de juridische loep', *Tijdschrift voor Gezondheidsrecht* 2005-6, p. 469-476.
- Prins, J.E.J. en J.M.A. Berkvens (red.) (2002a), *Privacyregulering in theorie en praktijk*, Deventer: Kluwer.
- Prins, J.E.J. en J.M.A. Berkvens (2002b) 'De Wet bescherming persoonsgegevens', in: J.E.J. Prins en J.M.A. Berkvens (red.), *Privacyregulering in theorie en praktijk*, Deventer: Kluwer, p. 75-102.
- Prinsen, M. (2005), 'Een bevolkingsbrede DNA-databank', *NJB* 2005, afl. 41, p. 2145.
- Raad voor de Kinderbescherming (2003), *Beleidsregeling met betrekking tot de werkwijze van de Raad voor de Kinderbescherming (Normen 2000, versie 2003)*.
- Ruitenbergh, G.C.A.M. (2003), *Het Internationaal Kinderrechtenverdrag in de Nederlandse Rechtspraak*, IVRK-reeks deel 1, Amsterdam: SWP.
- Sauerwein, L. (2005), *Privacy op scholen en in multidisciplinaire teams. De 40 meest gestelde vragen over privacy van leerlingen* Amsterdam: SWP.
- Schreuders, E. (1998), Een model van de Wet bescherming persoonsgegevens. Over gelaagdheid en restbepalingen. *Privacy & Informatie* 1998, nr. 2 (juni), p. 52-59.
- Terstegge, J.H.J., H.H. de Vries, T.A.J. Reinders en I. van der Helm (2001), *PS-special: WBP. Wet bescherming persoonsgegevens*, 2001-08, Deventer: Kluwer 2001.
- Veldkamp, A.W.M. (1995), 'Het grote mysterie. De vertrouwensarts en het medisch beroepsgeheim', *TvGR* nr. 2 1995, p. 66-79.
- Verhey, L.F.M. (1992), *Horizontale werking van grondrechten, in het bijzonder van het recht op privacy* (diss. Utrecht), Zwolle: Tjeenk Willink.
- Wadsworth, N. (2005), 'Richard Thomas, Information Commissioner in conversation with N. Wadsworth', *ChildRight* March 2005, p. 6-8.
- Wetenschappelijk Instituut van het CDA (2005), *De Gordiaanse jeugdknoop – jeugdbeleid met meer gezin en meer gezag*.
- Wolzak, A. (2004), *Adviezen en Meldingen over kindermishandeling in 2004. Registratiegegevens van de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling*. Utrecht: NIZW 2004.
- Zeijl, E., M. Crone, K. Wiefferink, S. Keuzenkamp en M. Reijneveld (2005), *Kinderen in Nederland*, Den Haag/Leiden: SCP.